

*PLAN ROZWOJU LOKALNEGO
GMINY ZARĘBY KOŚCIELNE
NA LATA 2005-2013*

Spis treści:

I	Obszar i czas realizacji planu rozwoju regionalnego	4
II	Aktualna sytuacja społeczno-gospodarcza na obszarze objętym wdrożeniem planu	4
1.	OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY.	4
2.	RYS HISTORYCZNY	6
3.	WARUNKI NATURALNE	7
3.1	<i>Położenie geograficzne i rzeźba terenu.</i>	7
3.2	<i>Budowa geologiczna i surowce mineralne</i>	8
3.3	<i>Wody podziemne</i>	9
3.4	<i>Wody powierzchniowe</i>	10
3.5	<i>Gleby</i>	11
3.5	<i>Klimat</i>	12
3.6	<i>Szata roślinna</i>	13
3.8	<i>Obiekty i obszary ochrony przyrody</i>	15
3.9	<i>Fizjonomia krajobrazu</i>	17
3.10	<i>Stan środowiska</i>	18
3.11	<i>Wartości kulturowe</i>	19
4.	SYTUACJA SPOŁECZNA.....	21
4.1	<i>Obiekty zabytkowe na terenie gminy Zaręby Kościelne</i>	21
4.2	<i>Budynki mieszkalne</i>	31
4.3	<i>Mieszkalnictwo</i>	33
4.4	<i>Oświata</i>	34
4.5	<i>Sytuacja demograficzna</i>	34
4.6	<i>Zatrudnienie i bezrobocie</i>	44
4.8	<i>Kultura</i>	46
5.	SYTUACJA GOSPODARCZA	47
5.1	<i>Instytucje i Urzędy</i>	48
5.2	<i>Budżet</i>	48
5.3	<i>Walory gospodarcze gminy służące do przyciągania nowych inwestorów</i>	49
5.4	<i>Opieka społeczna</i>	50
5.5	<i>Rolnictwo</i>	51
6.0	INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	61
6.1	<i>System komunikacji</i>	61
6.2	<i>System wodociągowy</i>	68
6.3	<i>System kanalizacyjny</i>	70
6.3	<i>Usuwanie odpadów stałych</i>	70
6.5	<i>Zaopatrzenie w gaz ziemny i ciepło</i>	70
6.6	<i>System elektroenergetyczny</i>	71
6.7	<i>System telekomunikacyjny</i>	71
6.7	<i>Melioracje i ochrona przeciwpowodziowa</i>	71
7.0	ANALIZA SWOT	76
7.1	<i>Czynniki wewnętrzne</i>	76
7.2	<i>Słabe strony</i>	78
7.3	<i>Czynniki zewnętrzne</i>	80
7.4	<i>Szanse</i>	80
7.5	<i>Zagrożenia</i>	81

7.6	<i>Podstawowe czynniki rozwoju</i>	82
8.0	UWARUNKOWANIA HAMUJĄCE ROZWÓJ GMINY	84
8.1	<i>Podstawowe problemy do rozwiązania</i>	86
8.2	<i>Cele rozwoju gminy</i>	89
8.3	<i>Powiązanie projektów z innymi działaniami realizowanymi na terenie województwa</i>	92
9.	REALIZACJA ZADAŃ I PROJEKTÓW	93
9.1	<i>Wykaz zadań do realizacji na lata 2005-2006</i>	94
9.2	<i>Określenie kryteriów kolejności projektów</i>	104
10.	OCZEKIWANE WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA PLANU ROZWOJU LOKALNEGO ...	105
11.	SYSTEM WDRAŻANIA	107
12.	METODY MONITOROWANIA, OCENY I KONSULTACJI SPOŁECZNYCH.	108

I Obszar i czas realizacji planu rozwoju regionalnego

Przedmiotem opracowania projektu jest gmina Zaręby Kościelne.

Zakres planu obejmuje uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju lokalnego gminy na lata 2005-2006 oraz kolejny okres programowania Unii Europejskiej 2007-2013.

II Aktualna sytuacja społeczno-gospodarcza na obszarze objętym wdrożeniem planu

1. Ogólna charakterystyka Gminy.

Gmina

Gmina Zaręby Kościelne położona jest na wysoczyźnie mazowieckiej, w północno-wschodniej części województwa mazowieckiego i graniczy z gminami: Ostrów Mazowiecka, Andrzejewo, Szulborze Wielkie, Nur, Małkinia Górna, Ceranów.

Przez teren gminy przebiega międzynarodowy szlak kolejowy Warszawa – Białystok – Wilno – Petersburg (przystanki kolejowe na terenie gminy Zaręby Kościelne i Kietlanka) oraz wojewódzka Nr 694 o znaczeniu turystycznym w skali kraju (Warszawa- Puszcza Białowieska. Odległość Zaręb Kościelnych od siedziby powiatu wynosi około 20 km.

Powierzchnia obszaru gminy Zaręby Kościelne wynosi 8 890ha, w tym użytki rolne 6 835 ha (około 74% ogólnej powierzchni gminy), natomiast lasy zajmują areał 1 624 ha (około 18,3%). Wśród użytków rolnych grunty orne zajmują powierzchnię 5082 ha (ponad 74 % użytków rolnych), sady 68 ha (1%), łąki trwałe 475 ha (7%), pastwiska trwałe –966 ha (14%), grunty orne zabudowane -189 ha (2,8%). Grunty osób fizycznych zajmują ponad 85% powierzchni gminy. Pod względem administracyjnym gmina składa się z 33 miejscowości skupionych w 31 sołectwach, w tym najliczniej zamieszкана wieś gminna Zaręby Kościelne –650 osób, Chmielewo -368 osób, Gąsiorowo –282 osoby.

Na terenie gminy znajdują się obiekty o wartościach kulturowych, wśród nich dwa kościoły parafialne w Zarębach Kościelnych, cmentarz parafialny w Zarębach Kościelnych i cmentarz w Złotorii. Na terenie gminy znajduje się wiele stanowisk archeologicznych, zabytki architektury i budownictwa, zwłaszcza drewnianego oraz liczne kapliczki, figury i krzyże przydrożne. Pod względem przyrodniczym cały teren gminy znajduje się w obszarze funkcjonalnym „Zielone Płuca Polski”, zaś południowy skraj gminy w granicach

Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego. W tworzonym aktualnie europejskim systemie ochrony przyrody „Natura 2000” na podstawie dyrektywy UE z dnia 21.05.1992r. w sprawie ochrony naturalnych siedlisk dzikiej fauny i flory tzw. dyrektywy siedliskowej: ochroną ma zostać objęta dolina Bugu jako Specjalny Obszar Ochrony (SOO) –Dolina Dolnego Bugu.

Gmina Zaręby Kościelne jest gminą typowo rolniczą, posiadającą zróżnicowane warunki globalne, rzeźbę terenu oraz stosunki wodne. W strukturze zasiewów dominuje uprawa zbóż (głównie żyta) i roślin (ziemniaków). Głównym kierunkiem produkcji zwierzęcej jest chów bydła.

Gmina Zaręby Kościelne leży w powiecie ostrowskim. Powiat ostrowski znajduje się między dolinami Narwi i Bugu na terenie Międzyrzecza Łomżyńskiego. W skład powiatu wchodzi 11 jednostek samorządowych w tym:

- miasto i gmina Ostrów Maz.
- miasto Brok

oraz gminy: Andrzejewo, Boguty Panki, Małkinia Górna, Nur, Stary Lubotyń, Szulborze Wielkie, Wąsewo, Zaręby Kościelne.

Ogółem teren powiatu Ostrowskiego zajmuje powierzchnie 1224,68 km², liczba mieszkańców na dzień 31.12.2002r. wynosiła 76321 osób. Gęstość zaludnienia wynosiła 62,32 osób/km².

Liczba mieszkańców gminy Zaręby Kościelne na dzień 31.12.2003 wynosiła 4053 osób, co stanowi 5,31% ogółem ludności powiatu (76 321 osób). Powierzchnia gminy wynosi 89 km², co stanowi 7,27% powierzchni powiatu ostrowskiego liczącego 1224,68 km². Średnia gęstość zaludnienia gminy wynosi 45,53 osoby na 1 km².

Wykaz sołectw z terenu gminy na dzień 01.04.2004 roku:

Lp.	Sołectwo	Liczba Mieszkańców
1.	Budziszewo	84
2.	Chmielewo	368
3.	Gaczkowo	92
4.	Gąsiorowo	282
5.	Grabowo	26
6.	Kańkowo Piecki	243
7.	Kępiaste-Borowe	202
8.	Kietlanka	199
9.	Kosuty	91
10.	Niemiry	104
11.	Nienałty - Brewki	117
12.	Nienałty - Szymany	101
13.	Nowa Złоторia	169
14.	Pętkowo Wielkie	120

15.	Pułazie	63
16.	Rawy	56
17.	Rostki Daćbogi	73
18.	Skłody Piotrowice	33
19.	Skłody – Stachy	47
20.	Skłody - Średnie	89
21.	Stara Złotora	118
22.	Świerże – Kielcze	63
23.	Świerże - Kolonia	52
24.	Świerże - Kończany	44
25.	Świerże - Panki	71
26.	Świerże Zielone	53
27.	Uścianek Wielki	211
28.	Zakrzewo - Kopijki	146
29.	Zakrzewo Wielkie	88
30.	Zaręby Kościelne	650
31.	Zaręby Leśne	57
32.	Zgłeczewo Panińskie	104
33.	Zgłeczewo Szlacheckie	68

Siedziba władz gminy –Zaręby Kościelne leży na wysoczyźnie mazowieckiej w zakolu rzeki Brok, w odległości około 9 km od rzeki Bug. W 1998 roku w wyniku utworzenia Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego około 72 ha powierzchni gminy znalazło się na terenie Parku, a 133 ha stanowi otulina wokół Parku. Łączne tereny obejmują 4,66% powierzchni gminy. Gmina pełni rolę ośrodka usługowego dla regionu rolniczego oraz miejscowości wypoczynkowej w okresie letnim. W miejscowości gminnej zlokalizowane są następujące instytucje: Urząd Gminy, Ośrodek Zdrowia, Oddział Banku Spółdzielczego, Urząd Poczty, Spółdzielnia „GS”, Szkoła Podstawowa, Publiczne Gimnazjum, Publiczna Biblioteka i Komisariat Policji.

Z położenia gminy, w tym udziału obszarów chronionych w jej ogólnej powierzchni wynika zdecydowanie jej rolniczy charakter, brak zakładów przemysłowych i produkcyjnych. Potencjalnym kierunkiem rozwoju gminy może stać się turystyka dzięki wykorzystaniu naturalnych walorów przyrodniczo- krajobrazowych.

2. Rys historyczny

Wieś Zaręby Kościelne posiada bogatą historię. Około 1410 roku Świętosław z Zarębina z ziemi wyszogrodzkiej otrzymał nadane 20 włók nad Brokiem, na których powstała wieś Zaręby -Brokowo (później Borkowo), siedziba Zarembów herbu Zaremba. W

1448 roku. otrzymała od księcia mazowieckiego Bolesława IV prawo niemieckie. Wieś drobnoszlachecka w wieku XV -XVIII, w której stopniowo wyrosła większa majątność.

W 1732 roku staraniem Szymona Zaremby uzyskała prawa miejskie. Układ przestrzenny o charakterze miejskim z placem rynkowym o zarysie równoległoboku. Zabudowa w typie wiejskim i małomiasteczkowym, w XIX -XX wieku przeważnie drewniana. Dominantą zespół kościoła i klasztoru poreformackiego, usytuowany przy przebiegu głównego traktu komunikacyjnego, stanowiący zamknięcie widokowe jego odgałęzienia ku zachodowi.

3. Warunki naturalne

3.1 Położenie geograficzne i rzeźba terenu.

Gmina Zaręby Kościelne położona jest w północno-wschodniej części Polski. Według podziału fizyczno-geograficznego dolina Bugu znajduje się w pasie Nizin Środkowopolskich, w makroregionie: Nizina Południowo Podlaska, mezoregionie: Podlaski Przełom Bugu Pozostała, większa część gminy znajduje się na terenie Wysoczyzny Podlasko-Białoruskiej, w makroregionie: Nizina Północnopolaska, w mezoregionie: Wysoczyzna Wysokomazowiecka.

Dolina Bugu na wysokości gminy Zaręby Kościelne ma szerokość od 4 do 6 km, a głębokość wcięcia w wysoczyznę morenową wynosi ok. 10-15 m. Dno doliny obniża się na wysokości gminy do ok. 100-105 m n.p.m. Szeroki, piaszczysty taras nadzalewowy znajduje się na tej wysokości po lewej stronie Bugu. Po prawej, w gminie Zaręby Kościelne, ma nie wielką szerokość. Taras ten jest najszerszy na zachód od miejscowości Zgleczewo-Panieńskie.

Ukształtowanie rzeźby terenu wysoczyzny jest konsekwencją budowy najmłodszych utworów zlodowacenia środkowopolskiego, stanowiących powierzchniowe partie gleby. Wysoczyznę rozcina dolina Bugu oraz inne rzeki takie jak Brok, Mały Brok, Węgroda i Pukawka. Szczególnie wyraźne skarpy rzeczne zarysowują się wzdłuż Bugu i Broku. Dolina Broku zagłębia się na głębokość ok. 3 m poniżej poziomu wysoczyzny. Równoległe do cieków wodnych wykształciły się płaskie, w wielu miejscach podmokłe doliny. Są to formy erozji i akumulacji rzecznej.

Bezejazne równiny wysoczyzny lodowcowej zostały silnie przekształcone peryglacjalnie. Na terenie równiny denudacyjnej dawne zagłębienia wytopiskowe uległy zapłynięciu lub

zatorfieniu, natomiast wypukłe formy tj. pagórki morenowe zachowały się w wersji szczątkowej. Najbardziej wyraźną formą jest pas moreny czołowej ciągnący się z Daniłówki (gm. Małkinia Górna) do Zuzeli (gm. Nur).

Elementami urozmaicającymi krajobraz wysoczyzny są niewielkie pola wydmowe w okolicach Gąsiorowa.

Średnia wysokość gminy wynosi 110-120 m n.p.m. Najwyższy punkt terenu znajduje na terenie wysoczyzny, na zachód od miejscowości Chmielowo na wysokości 123,3 m n.p.m. Najniższy położony punkt terenu zlokalizowany jest w dolinie Bugu, przy granicy z gminą Małkinia Górna, na wysokości 100,2 m n.p.m.

Zróżnicowanie wysokości terenu w obrębie gminy jest niewielkie, wynosi 20 m. Oprócz znacznych obniżeń związanych z dolinami Bugu i Broku oraz niewielkimi pofalowaniami będącymi skutkiem przejścia lodowca, teren gminy jest płaski.

Form pochodzenia antropogenicznego jest niewiele na terenie gminy. Są to głównie nasypy i wykopy wzdłuż dróg i linii kolejowej oraz wykopy związane z wydobyciem kruszywa naturalnego na potrzeby lokalne.

3.2 Budowa geologiczna i surowce mineralne

Według podziału geologicznego Polski gmina Zaręby Kościelne znajduje się na Platformie Wschodnioeuropejskiej, w jednostce: wyniesienie mazursko-suwańskie.

Na jej obszarze na sfałdowanych skałach krystalicznych prekambriu zalegają osadowe skały kenozoiczne: piaskowce wapieniste, margle, wapienie i iłowce jury oraz piaski, wapienie piaszczyste i kreda z okresu kredy.

Utwory trzeciorzędowe: piaski i iły, stanowią podłoże utworów czwartorzędowych. Miąższość utworów czwartorzędowych jest różna, waha się od 100 do 200 m. Najstarszymi osadami czwartorzędu są piaski i mułki rzeczne peryglacjału. Na nich leżą kilkunasto metrowej wysokości osady zlodowacenia środkowopolskiego. Pokrycie terenu gliną zwałową po przejściu lodowca spowodowało wyrównanie zupełnie wcześniejszej deniwelacji. W wielu profilach glina została zanieczyszczona przez działalność wód fluwioglacjalnych, które osadziły wyżej leżące piaski i żwiry.

Utwory lodowcowe i wodno-lodowcowe występują na całej powierzchni gminy, poza terenami dolin rzecznych. Na północy dominują utwory trudno-przepuszczalne: gliny zwałowe oraz piaski i gliny deluwialne, pozostała część gminy pokryta jest takimi utworami

jak: piaski, żwiry, lokalnie z wkładkami gliny zwałowej, zarówno w gruncie jak i na powierzchni występuje wiele głazów.

Na zachód od miejscowości Gašiorowo znajdują się grunty akumulacji eolicznej, które zaczęły powstawać na przełomie plejstocenu i holocenu. Są to piaski częściowo tworzące pola wydymowe.

Najmłodszymi osadami są holocenijskie utwory akumulacji rzecznej Bugu, Broku, Małego Broku, Węgrody, Pukawki i innych mniejszych cieków. Mają one charakter żwirowo-piaszczysto-mułowy. Towarzyszą im utwory pochodzenia organicznego, głównie namuły torfiaste i torfy.

Na obszarze gminy Zaręby Kościelne zostały udokumentowane złoża torfu drzewnego do zastosowania rolniczego: Dąbrowa-Orłowo w kategorii C₂ (zasoby 93). Zostały również udokumentowane złoża kruszywa naturalnego w miejscowości Kępiste Borowe o powierzchni 0,5 ha. Dokumentacja geologiczna zastała zatwierdzona w 1994 roku, a koncesja na wydobycie jest ważna od 1998 r. do 2008 r.

3.3 Wody podziemne

Obszar gminy jest mało zasobny w wody gruntowe. Są to wody porowe. W utworach trudniej przepuszczalnych w północnej części gminy poziom wodonośny ulega zakłóceniu, a zwierciadło wód może wykazywać napięcie. Ciągły poziom wodonośny o swobodnym zwierciadle wody utrzymuje się w utworach łatwo przepuszczalnych (piaszczysto-żwirowych).

W dolnych partiach dolin rzek, strumieni i rowów poziom pierwszego zwierciadła wód gruntowych waha się pomiędzy 0 a 2 m p.p.t. (przeważnie powyżej 1m p.p.t.), w miarę wzrostu wysokości bezwzględnej poziom ten obniża się do wysokości od 2 do 5 m p.p.t. Na południe od miejscowości Złotaria Stara i Kępiste Borowe oraz w pobliżu miejscowości Nienały Szymany i Gašiorowo pierwszy poziom zwierciadła wody gruntowej znajduje się na wysokości od 5 do 20 m p.p.t.

W strefie krawędziowej pomiędzy wysoczyzną lodowcową a doliną Bugu pierwszy poziom występuje na wysokości od 5 do 30 m p.p.t., natomiast na obszarach zwydmionych od 1 do 30 m p.p.t.

Wahania roczne poziomu wody gruntowej, w zależności od pory roku, mogą wynosić od 0,5 do 1,5 m, dlatego w wielu położonych nisko częściach gminy obserwuje się wiosenne (luty-

kwiecień) podtopienia łąk. W dolinach rzecznych wahania te są bezpośrednio związane z poziomem wody w rzece. Wody pierwszego poziomu wodonośnego w dolinach kontaktują się bezpośrednio z wodami gruntowymi na wysoczyźnie. Kierunek spływu zwierciadła wody jest tu zgodny z ogólnym nachyleniem terenu.

Na terenach, gdzie w strefie powierzchniowej występują utwory trudno przepuszczalne (gliny zwałowe) zwierciadło wody nie tworzy ciągłego poziomu wodonośnego i może utrzymywać się w piaszczystych przewarstwieniach.

W okresie letnim poziom wody gruntowej pierwszego poziomu znacznie opada. Skutkiem tego jest wysychanie niektórych, mniejszych cieków.

Głębokość pierwszego użytkowego poziomu wodonośnego w utworach czwartorzędowych w znacznej części gminy, kształtuje się na poziomie od 20 do 40 m p.p.t. W pobliżu miejscowości Chmielewo oraz w części południowo-wschodniej użytkowy poziom wodonośny występuje na głębokości od 40 do 80 m p.p.t. Izolacja tego poziomu od powierzchni terenu jest pełna.

Miaższość utworów wodonośnych w czwartorzędzie wynosi w części centralnej od 3 do 15 m, w pobliżu miejscowości Chmielewo od 15 do 40 m, a w części południowo-zachodniej powyżej 40 m.

Potencjalna wydajność typowego otworu studziennego wynosi od 10 do 30 m³/h. Jedynie w części północno-zachodniej i południowo-wschodniej jest większa i wynosi od 30 do 70 m³/h. Na terenie gminy nie zidentyfikowano znaczącego zbiornika wód podziemnych (GZWP).

3.4 Wody powierzchniowe

Sieć wodna na terenie gminy jest bardzo rozbudowana –stanowią ją rzeki, rowy melioracyjne oraz starorzecza. Gmina znajduje się w dorzeczu Bugu. Rzeka ta jest dopływem III rzędowym. Pośrodku nurtu przebiega południowa granica gminy Zaręby Kościelne. Źródła Bugu znajdują się poza granicami Polski. Jest to rzeka nie uregulowana i często zmieniająca swój bieg. Wysokie stany wody na rzece obserwowane są w marcu i kwietniu, natomiast niskie stany w czerwcu, lipcu oraz we wrześniu. Wiosenne wylewy rzeki ograniczają się do tarasu zalewowego Bugu, wysoczyzna jest oddzielona od doliny wysoką skarpią zabezpieczającą przed powodzią.

Znaczną część gminy (północną, zachodnią, środkową) odwadnia prawostronny dopływ Bugu –Brok. Ujście Broku znajduje się na wschód od miejscowości Brok (gm. Brok), źródła rzeki znajdują się w gminie Wysokie Mazowieckie. Jest to dopływ IV rzędowy. Brok jest rzeką nie uregulowaną. W części północno-zachodniej środkiem nurtu rzeki została poprowadzona granica administracyjna gminy.

Brok na terenie gminy Zaręby Kościelne ma dwie odnogi. Jedną z nich jest Brok Mały, którego źródła znajdują się w gminie Wysokie Mazowieckie, a ujście w pobliżu miejscowości Gaczkowo. Jest to również rzeka nie uregulowana. Drugi bezimienny ciek, lewy dopływ Broku, jest znacznie mniejszy. Jest to ciek uregulowany. Odwadnia on środkową część gminy.

Część północno-zachodnią odwadnia prawostronny dopływ Broku Małego: rzeka Węgroda. Jej ujście znajduje się w pobliżu miejscowości Chmielewo. Jest to ciek w znacznym stopniu uregulowany.

Część wschodnią i południowo-wschodnią odwadniają niewielkie cieki spływające wprost do Bugu. Są to cieki o uregulowanym korycie.

Dział wodny pomiędzy Bugiem a Brokiem przebiega z kierunku południowego-zachodu na północny-wschód.

Naturalne zbiorniki wód stojących znajdują się głównie w dolinie Bugu. Największe starorzecza usytuowane są w pobliżu miejscowości Zgleczewo Szlacheckie. Na obszarze wysoczyzny istnieje kilka niewielkich oczek wodnych m.in. w pobliżu miejscowości: Pętkowo Wielkie.

3.5 Gleby

Na terenie gminy Zaręby Kościelne dominują gleby mineralne. Największą powierzchnię zajmują gleby bielcowe, które zdecydowanie przeważają w północnej części gminy. Powstały one na glinach lekkich oraz piskach gliniastych mocnych. W części środkowej oraz południowej wysoczyzny lodowcowej dominują gleby brunatne wyługowane i kwaśne, wytworzone na piskach słabo gliniastych oraz piskach gliniastych lekkich.

Tereny wzdłuż rzek: Bugu, Broku, Małego Broku, Węgrody zajmują mady rzeczne powstałe na pyłach zwykłych i piskach słabo gliniastych. Przy mniejszych ciekach, odnogach Bugu i Broku, wytworzyły się gleby organiczne: murszowate, murszowe oraz rzadziej torfy niskie na piskach luźnych.

W części północnej gminy z pośród gleb mineralnych najczęściej występują grunty o dobrej i średniej przydatności dla rolnictwa. Nieco mniej jest ich w części środkowej i zdecydowanie niewiele w części południowej. Grunty te należą do III i IV klasy bonitacyjnej zaliczane do kompleksów: pszennego dobrego, żytniego bardzo dobrego i żytniego dobrego.

Znaczną część arealu gruntów ornych zajmują gleby o niskiej przydatności dla rolnictwa zaliczanych do V i VI klasy bonitacyjnej. Należą do nich kompleksy: zbożowy najłabszy, zbożowo-pastewny mocny, zbożowo-pastewny słaby oraz część użytków zielonych słabych.

Wzdłuż mniejszych cieków wytworzyły się gleby organiczne torfowe, murszowo - torfowe i murszowe na piaskach luźnych. Są to gleby wykorzystywane jako użytki zielone zaliczane najczęściej do V i VI klasy bonitacyjnej, rzadziej do III i IV.

3.5 Klimat

Gmina Zaręby Kościelne znajduje się w dzielnicy rolniczo-klimatycznej wschodniej (podlaskiej). Obserwuje się tu chłodniejszy klimat niż w dzielnicy środkowej:

- liczba dni mroźnych w roku –50-60,
- liczba dni z przymrozkami w roku –110-138,
- liczba dni ciepłych w ciągu roku –80-87,
- suma rocznych opadów ok. 550-600 mm (z czego 65% przypada na okres od kwietnia do września),
- częstość występowania silnych wiatrów jest mała,
- okres wegetacyjny –200-210 dni.

Średnia roczna temperatura wynosi ok. 7⁰C, średnia temperatura lipca ok. 18-18,5⁰C, stycznia ok. –4,0 - –4,5⁰C. Temperatura lokalna zależy od stopnia przewietrzania terenu, głębokości zalegania wód gruntowych oraz rodzaju gleby. Na terenach gdzie zalegają utwory gliniaste (o dużej pojemności cieplnej) i poziom zwierciadła wody nie jest wysoki, dobowe różnice temperatur są najmniejsze. Mniej korzystne warunki są na glebach piaszczystych, które szybko się nagrzewają, ale i szybko oddają ciepło.

Bardzo dobrymi warunkami klimatycznymi charakteryzują się tereny lasów i ich obrzeża. W lasach dobowy przebieg temperatur jest wyrównany. Zadrzewienia wpływają na zmniejszenie prędkości wiatrów, a co za tym idzie i erozji wietrznej gleb.

Mniej korzystne warunki klimatyczne dla rozwoju rolnictwa i zdrowia ludzi panują w dolinach rzecznych, w szczególności Bugu oraz na terenach o wysokim poziomie wody gruntowej, gdzie następuje duże parowanie wody z rzeki i gruntu.

Mezoklimat doliny znacznie różni się od klimatu wysoczyzny. W ciągu dnia powietrze nagrzewa się szybciej w dolinie niż na wysoczyźnie. W wyniku inwersji temperatur w nocy na teren doliny spływa zimne powietrze z wysoczyzny. Wraz z chłodnym powietrzem spływają również zanieczyszczenia (źródłem zanieczyszczeń jest m.in. ruch samochodowy). W wyniku inwersji powstają znaczne dobowe amplitud temperatur. Mezoklimat dolin charakteryzuje dużą wilgotnością powietrza oraz zaleganiem mgieł.

W gminie dominują wiatry północno-zachodnie, zachodnie, nieco rzadziej występują wiatry południowo-zachodnie. Najrzadziej notowane są wiatry północne i południowe (prostopadłe do doliny Bugu). Duży wpływ na kierunek wiatrów ma dolina Bugu, która jest naturalnym korytarzem wentylacyjnym.

3.6 Szata roślinna

Na obszarze gminy Zaręby Kościelne przeważa roślinność związana z użytkami rolnymi. Są to zarówno rośliny uprawne, jak i towarzyszące im zbiorowiska roślin segetalnych. Zajmuje ona 74,2% powierzchni gminy, w tym 77,5% zajmują tereny upraw rolnych, 21,5% to roślinność łąk i pastwisk i tylko 1% to sady. Roślinności łąkowa występuje głównie w dolinach rzecznych na gruntach okresowo zalewanych wodą lub podmokłych. Wykształciły się tu głównie zbiorowiska łąk wilgotnych z rzędu *Molinietalia*. Tereny nie użytkowanych łąk, w pobliżu cieków i przy starorzeczach pokrywają zarośla o charakterze zbliżonym do naturalnego. Są to niżowe łągi olszowe. Na gruntach o dużej przepuszczalności wykształciły się murawy kserotermiczne.

Lasy zajmują w gminie Zaręby Kościelne 1624 ha czyli 18,3% powierzchni gminy, w tym 59% lasów należy do właścicieli prywatnych. Ogólna powierzchnia zajmowana przez lasy w gminie jest niższa od średniej powierzchni zajmowanej przez lasy w Polsce (28%) o 65%. Na terenie Leśnictwa Łomża w Uroczysku Niemiry, w oddziale 142a (pow. 3,87ha)

znajdują się lasy glebo ochronne. Natomiast w Uroczysku Zaręby Kościelne (pow. 17.66ha) znajdują się lasy nasienne. Pozostałe są to lasy gospodarcze.

Przeważają lasy młode (do 50 lat). Starodrzew (powyżej 80 lat) zajmuje zaledwie 11,53 ha na terenie uroczyska Zaręby Kościelne.

Największe zwarte kompleksy leśne w gminie znajdują się w części południowo-zachodniej i południowej. Niewielkie, rozdrobnione powierzchnie lasów pokrywają środkową oraz wschodnią część gminy. Część północna jest prawie pozbawiona tego typu zbiorowisk.

Większość lasów zajmuje gleby o bardzo niskiej przydatności dla rolnictwa, należące do siedliska kontynentalnego boru świeżego, rzadziej mieszanego. Niewielkie zbiorowiska lasów mieszanych świeżych, lasów mieszanych, lasów mieszanych wilgotnych i olsów znajdują się w uroczysku Pułazie, Pętkowo, Niemiry i Zaręby Kościelne. Głównym gatunkiem lasotwórczym jest sosna. W borach mieszanych występuje razem z domieszką dębu.

Runo w borach świeżych tworzą: borówka czarna, trawy i rókiet, w borach mieszanych oprócz wymienionych wyżej gatunków również widłorzęby i widłaki.

Istotną rolę glebo ochronną spełniają lasy położone na zachód od miejscowości Gąsiorowo, położone na terenie pól zwydmionych.

Na obszarze dolin rzecznych, przy starorzeczach i zagłębieniach bezodpływowych występują bory wilgotne oraz olsy.

Na terenie gminy położony jest zabytkowy park podworski w miejscowości Gąsiorowo z licznymi drzewami o charakterze pomnikowym.

W miejscowości Stara Złotoria na terenie zagrody nr 26 rosną dwa pomnikowe okazy dębu szypułkowego o wysokości ok. 25m i obwodzie na wysokości 1,30m –ok. 3 i 2m.

Według podziału geobotanicznego Polski gmina Zaręby Kościelne znajduje się w dziale: Północnym, pododdziale: Północny Pas Wielkich Dolin i Wysoczyzn Podlaskich, w krainie: Łomżyńskiej. Cechami charakterystycznymi dla tego regionu jest brak w drzewostanie buka, jodły, cisa, natomiast obecność lasów świerkowych oraz nie wielki udział flory kserotermicznej.

Miejscem zagęszczenia rzadkich gatunków roślin jest w gminie dolina rzeki Bug. Występują tu gatunki roślin rzadkich i chronionych m.in.: lepiężnik kutnerowaty, namulnik brzegowy, trędownik zwyczajny, dziewanna fioletowa, tojeść bukietowa, skrzyp łąkowy. W niektórych fragmentach doliny zachowały się siedliska chronione niżowego łągu wierzbowo-topolowego, starorzecza ze zbiorowiskami z rzędu *Nymphaeion* i *Potamogetonion*.

Teren doliny Bugu jest obszarem o najwyższych walorach faunistycznych w kraju. Jest to miejsce występowania wielu rzadkich i chronionych gatunków ptaków tj.: bekas krzyk, zimorodek, dzięcioł zielony, krwawodziób, sieweczka obroźna, dubelt, kulon.

3.8 Obiekty i obszary ochrony przyrody

Na terenie gminy znajdują się następujące obiekty i obszary chronione:

- Nadbużański Park Krajobrazowy,
- pomniki przyrody.

Nadbużański Park Krajobrazowy został powołany w 1993 roku. W 1999 roku został powiększony o tereny doliny Bugu w gminach Nur i Zaręby Kościelne. Teren NPK został wyodrębniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe. Jego celem jest zachowanie, popularyzacja i upowszechnianie wymienionych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Obszar Parku na terenie gminy Zaręby Kościelne zajmuje powierzchnię 72 ha. Wokół NPK została utworzona otulina, czyli strefa buforowa, chroniąca przed zagrożeniami zewnętrznymi wynikającymi zarówno z przyczyn naturalnych oraz działalności człowieka, które mogłyby spowodować zmiany cech środowiska przyrodniczego.

Pomniki przyrody –na terenie gminy znajdują się trzy pomniki przyrody wprowadzone Rozporządzeniem Wojewody Łomżyńskiego.

Tabela nr 1 Pomniki przyrody

Nazwa gatunkowa	Ilość sztuk	Lokalizacja	Obwód na wysokości 1,3m [cm]	Wysokość [m]
dąb szypułkowy	3	Nad-ctwo Łomża, Leśnictwo Zaręby, oddz. 131c	3,3- 4,5	18-22
topola kanadyjska	3	Wieś Gąsiorowo, 40 m na płd. od drogi Małkinia-Nur	3,5-5,5	25
topola biała	6	Wieś Gąsiorowo, 7 m na płd. od drogi Małkinia-Nur	3,3-4,0	30

Cały teren gminy znajduje się w obszarze funkcjonalnym „Zielone Płuca Polski” (ZPP). Region ten nie został uwzględniony w *Koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju. Polska 2000 Plus*, natomiast ustalenia zwarte w *Koncepcji...* odnoszą się do terenu północno-wschodniej Polski. W 1988 roku zostało podpisane

porozumienie pięciu byłych województw: olsztyńskiego, białostockiego, suwalskiego, ostrołęckiego i łomżyńskiego w sprawie powołania ZPP. W latach 1992-95 do porozumienia dołączyły również dawne województwa ciechanowskie i częściowo elbląskie, siedleckie i toruńskie oraz Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Leśnych i Rolnictwa, Rządowe Centrum Studiów Strategicznych, Urząd Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast i inne.

Aby poprawić stan środowiska i w sposób zrównoważony wykorzystać jego zasoby dla rozwoju regionu, w strategii ZPP określono następujące zadania m.in.:

- opracowanie i realizacja programów rozwoju zrównoważonego i ochrony środowiska,
- utworzenie lokalnych i ponad lokalnych systemów ochrony przyrody (w formie użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu i lokalnych systemów ekologicznych),
- utworzenie nowych i powiększenie istniejących parków krajobrazowych
- wyłączenie z zabudowy obszarów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych oraz pełniących funkcje ekologiczne,
- zagwarantowanie skutecznej ochrony obszarom wodno-błotnym,
- poprawa stanu sanitarnego i utrzymanie czystości i porządku na obszarach pełniących funkcje ekologiczne (poprzez m.in. likwidację dzikich wysypisk odpadów, rozbudowę systemu kanalizacji, ochronę obszarów źródliskowych),
- prowadzenie zrównoważonej gospodarki rolnej (ograniczanie spływów zanieczyszczeń do wód np. poprzez zachowanie i wprowadzenie zadrzewień przy ciekach wodnych, przeciwdziałanie zanieczyszczeniu krajobrazu poprzez właściwą lokalizację zabudowy wiejskiej, zachowanie zadrzewień śródpolnych, zachowanie ekstensywnego użytkowania niektórych gruntów rolnych, a w szczególności użytków zielonych).
-

Obszar ZPP został wyodrębniony ze względu na bardzo wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe. Gminę Nur zaliczono do ZPP ze względu na niski stopień degradacji środowiska przyrodniczego, brak uciążliwego przemysłu oraz na istnienie wartościowych obiektów środowiska przyrodniczego.

W tworzonym aktualnie europejskim systemie ochrony przyrody „Natura 2000” ochroną ma zostać objęta dolina Bugu jako **Specjalny Obszar Ochrony (SOO) nr 94 Dolina Dolnego Bugu** (SOO są wyodrębniane na podstawie *Dyrektywy UE z dn. 21.05.92r. w sprawie ochrony naturalnych siedlisk dzikiej fauny i flory tzw. dyrektywa siedliskowa*). Projekt w ostatecznej wersji powinien zostać przyjęty w roku 2004.

3.9 Fizjonomia krajobrazu

Obszar gminy jest stosunkowo atrakcyjny pod względem fizjonomii krajobrazu. Jako największe atuty należy uznać położenie na terenie gminy dolin rzecznych –Bugu, a także Broku, Broku Małego i Węgrody oraz bogatą tkankę kulturową.

Obszary dolin urozmaicają rzeźbę terenu. Wzdłuż rzek położonych na rozległych polach, ciągną się malownicze wstążki zadrzewień. Jedną z większych atrakcji stanowi skarpa wysoczyzny oraz doliny Bugu. Z jej krawędzi, a także z tarasu zalewowego rozciągają się widoki na szeroką dolinę znajdującą się na przeciwnym brzegu.

Na obszarze wysoczyzny obiektami wpływającymi na zmniejszenie monotonii krajobrazu są pagórki morenowe (m.in. rejon *Łysej Góry*).

Na wysoczyźnie atrakcję stanowią licznie występujące głazy narzutowe. W gminie Zaręby Kościelne znaczącą rolę w krajobrazie odgrywa warstwa kulturowa. Na szczególną uwagę zasługuje kościół parafialny poreformacki Imienia Jezus z 1965-75 roku, z nawą północną z 1904 roku, bramą kościelną z 1765, kaplicą pogrzebową z 1861 oraz zabudowaniami klasztorowymi z lat 1765-75, a także kościół filialny z 1895 roku z interesującą dzwonnica i kaplicą grobową Dietynieckiej z 1843 roku. Kościoły te stanowią wyróżniającą się w krajobrazie dominantę, są widoczne z wielu otaczających Zaręby Kościelne wsi.

W miejscowości gminnej znajduje się również szereg atrakcyjnych zabudowań mieszkalnych, młyn i kuźnia z początku XX wieku oraz cmentarz z zachowanymi w dobrym stanie nagrobkami dawnych właścicieli ziemskich z tej okolicy.

Na terenie gminy można odnaleźć również inne obiekty historyczne, takie jak: dworek w Starej Złotorii (zachowany w bardzo dobrym stanie), pałacyk w Kosutach (uległ zupełnemu zniszczeniu), park podworski w Gąsiorowie (należy do właścicieli prywatnych), obiekty militarne –bunkry (położone w północnej części gminy przy miejscowościach: Budziszewo, Skłody, Świerże Kończany) oraz bardzo liczne zabudowania mieszkalne i gospodarcze – drewniane –pochodzące z końca XIX i początku XX wieku.

Na niektórych zabudowaniach drewnianych, głównie gospodarczych, zachowały się elementy charakterystyczne dla stylu kurpiowskiego tj. śparogi.

Na obszarze gminy jest usytuowanych bardzo wiele kapliczek i krzyży przydrożnych. Znajdują się one zarówno na terenie wsi, jak i na rozwidleniach dróg na obszarze pól i łąk. Są to w wielu przypadkach krzyże metalowe, ale wiele jest też kapliczek murowanych. Często są one otoczone drzewami.

W gminie brak jest znaczących dominant negatywnych. Istnieją natomiast lokalne obiekty wpływające na dysharmonię krajobrazu takie jak dzikie wysypiska śmieci, lokalne

wyrobiska, linia wysokiego napięcia Małkinia-Białystok oraz drogi szybkiego ruchu. Znaczącą, negatywną dominantą jest linia energetyczna.

3.10 Stan środowiska

Rzeźba terenu gminy została w niewielkim stopniu przekształcona w wyniku działalności człowieka, spowodowanej wydobywaniem kruszyw naturalnych. Wyrobiska piasku i żwiru znajdują się w pobliżu miejscowości: Zgleczewo-Panieńskie, na północ od Zakrzewa-Kopijek, na południowy-wschód od Koloni Niemiry, na północny-wschód od Rostek-Daćbog.

Niewielkie odkształcenia są również związane z nasypami oraz wykopami wzdłuż drogi wojewódzkiej oraz linii kolejowej.

Jakość wód na terenie gminy została sklasyfikowana w rzekach Bug oraz Brok. Wody obu rzek zostały zakwalifikowane do pozaklasowych.

Podstawowymi źródłami zanieczyszczeń tych rzek są ścieki spływające z zakładów przemysłowych i miast leżących w górnym i środkowym biegu rzeki, poza terenem gminy. Dla Bugu są to takie miasta jak Strzyżów, Włodawa, Drohiczyn; dla Broku Wysokie Mazowieckie, Czyżew Osada.

Głównym źródłem zanieczyszczeń wód powierzchniowych na terenie gminy są wypłukiwane z terenów pól uprawnych, łąk i pastwisk środki ochrony roślin, nawozy i odchody zwierzęce oraz ścieki przedostające się z nieszczelnych szamb. W wielu miejscach cieką znajdują się bezpośrednio w otoczeniu pól. Dodatkowo na zwiększenie drożności przepływu zanieczyszczeń wpływa uregulowanie koryt mniejszych cieków. Na zmniejszenie zanieczyszczenia wód wpływa porastająca nad brzegami rowów i rzek, w niektórych miejscach, roślinność wilgociolubna i lasy, które stanowią naturalny filtr.

Zanieczyszczenie wód podziemnych oraz powierzchniowych może wynikać również z dysproporcji sieci wodociągowej do kanalizacyjnej. Odprowadzane do nieszczelnych szamb ścieki bytowe dostają się bezpośrednio do gruntu.

Największe zanieczyszczenie wykazują wody, które mają stały kontakt hydrauliczny z wodami Bugu i Broku.

Szybki odpływ wód z terenu gminy spowodowany uregulowaniem koryt mniejszych cieków wodnych wpływa na zwiększenie zagrożenia powodziowego w pobliżu dolin rzecznych Bugu, Broku, Małego Broku czy Węgrody.

Dużym problemem jest istnienie dzikich wysypisk śmieci na terenie lasów, w rowach. Powoduje to nie tylko zubożenie wizualne krajobrazu, ale ma również wpływ na pogorszenie jakości wód gruntowych. Pomiędzy odpadami a glebą nie ma żadnej warstwy izolacyjnej i wypłukiwane przez deszcz zanieczyszczenia dostają się wprost do wód podziemnych.

W regionie głównym emitorem zanieczyszczeń atmosferycznych są zakłady znajdujące się w Małkini Górnej (gm. Małkinia). Zanieczyszczenia te mogą mieć znaczący wpływ na jakość powietrza w gminie Zaręby Kościelne ze względu na ich położenie po zachodniej stronie gminy (w związku z przewagą wiatrów zachodnich, zanieczyszczenia mogą być nawiewane). Pewnym ograniczeniem dla napływu tego typu substancji może być kompleks leśny znajdujący się w zachodniej i północno-zachodniej części gminy).

Mniejszymi źródłami zanieczyszczeń są lokalne kotłownie urzędu i szkół oraz paleniska domowe. Znaczące zagrożenie stanowi duże natężenie ruchu na drodze wojewódzkiej nr 694. Drogi te są źródłem nie tylko zanieczyszczeń, ale też i hałasu w pasie kilkuset metrów.

Druga grupa zanieczyszczeń powietrza to odory emitowane przez ферmy i obiekty hodowli bydła.

3.11 Wartości kulturowe

Na terenie gminy Zaręby Kościelne znajduje się wiele stanowisk archeologicznych, w tym wpisane do rejestru zabytków cmentarzysko kurhanowe w miejscowości Skłody Piotrowice, zabytki architektury –m.in.: zespoły sakralne: d. Klasztoru Reformatów z lat 1765-75 i kościoła filialnego z końca XIX w. w Zarębach Kościelnych, murowane dwory szlacheckie z 1 poł. XX w., w Kosutach i Nowej Złotorii, zabytkowe nagrobki z końca XIX w. na cmentarzu parafialnym w Zarębach Kościelnych, zabytkowy układ przestrzenny o charakterze miejskim miejscowości Zaręby Kościelne –pochodzący z XVIII w. powstały na bazie dawnego układu XV -wiecznego wsi drobnoszlacheckiej Zaręby Borkowo, zabytkowy park w Gąsiorowie, zabytki budownictwa, zwłaszcza drewnianego, cmentarz wojenny oraz liczne kapliczki, figury i krzyże przydrożne, należące do grupy szeroko rozumianych wartości krajobrazu kulturowego.

Rozwój osadnictwa w gminie Zaręby Kościelne

Początki osadnictwa na terenie gminy Zaręby Kościelne sięgają czasów bardzo odległych. Najstarsze ślady osadnictwa pochodzące z młodszej epoki kamienia (neolit) ujawnione zostały m.in. na terenie stanowisk położonych w Budziszewie i Zarębach Kościelnych.

Z przełomu neolitu i epoki brązu pochodzą ślady odkryte w Niemirach i Zgleczewie Panieńskim.

Osadnictwo epoki brązu reprezentują znaleziska: w Niemirach (okres halsztycki) i Zakrzewie Kopijkach

Ciągłość osadnictwa na terenie obecnej gminy Zaręby Kościelne przewija się poprzez okres wpływów rzymskich, całe średniowiecze aż po czasy nowożytne.

Z okresu wpływów rzymskich pochodzą znaleziska w Niemirach, Rawach i Złotorii Nowej.

Ślady osadnictwa z okresu wczesnośredniowiecznego (XI -XIII w.) stwierdzono na terenie Zawodzia w Chmielewie oraz w Gaczkowie, Pułaziach i Zarębach Kościelnych.

Ślady osadnictwa średniowiecznego (XIV -XV w.), dokumentują znaleziska w paśmie osadniczym wzdłuż doliny górnego Broku od Świerży Zielonych po Zaręby Kościelne, Brewki Zakościelne i Nienały Szymany.

Kolejny etap rozwoju kolonizacji osadniczej terenów wschodniego Mazowsza (schyłek średniowiecza) wynikał ze świadomej polityki książąt mazowieckich. Trwały pokój, obejmujący prawie trzy kolejne stulecia (do połowy XVII w.), spowodował ponowny rozwój osadnictwa na terenach sąsiadujących z trasami szlaków handlowych, które przebiegały wzdłuż rzek: Narwi (przez Pułtusk, Ostrołękę, Łomżę do Grodna i Wilna) oraz Bugu (z Pułtuszka przez Brok, Ostrów, Nur do Mińska i Smoleńska). Okresu tego dotyczą odkrycia archeologiczne w Zarębach Kościelnych, Nienałtach Szymonach oraz w sołectwach: Pułazie Wielkie i Pętkowo.

Tereny puszczańskie stosunkowo długo broniły się przed ekspansją osadnictwa na tereny między Narwią i Bugiem. Uległy ostatecznie wytrzebieniu w miarę rozwoju gospodarki rolnej, której intensywniejszy rozwój nastąpił w okresie nowożytnym od XVII wieku. Osadnictwo między doliną Bugu oraz dolinami Broku, Małego Broku i Węgrody trwało nieprzerwanie w okresie nowożytnym sprzyjając pozyskiwaniu produktów rolnych i leśnych, którymi handlowano z bliższymi i dalszymi krainami wykorzystując licznie

przebiegające tu lądowe szlaki handlowe oraz drogę wodną Bugu, którą spławiano liczne towary dalej poprzez Wisłę do Gdańska. Tezę tę potwierdzają znaleziska archeologiczne z terenu niemal całej gminy świadczące o rozwiniętym osadnictwie.

4. Sytuacja społeczna

4.1 Obiekty zabytkowe na terenie gminy Zaręby Kościelne

Na terenie gminy Zaręby Kościelne występują następujące kategorie zabytków:

- obiekty wpisane do rejestru zabytków,
- zewidencjonowane obiekty archeologiczne i architektoniczne nie wpisane do rejestru zabytków,
- obiekty o wartościach historycznych i pamiątkowych nie objęte ewidencją.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami (Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 6 marca 1928 roku, Ustawa o ochronie dóbr kultury z dnia 15 lutego 1962 roku, z późniejszymi zmianami) zabytków nie wolno burzyć, rozkopywać, niszczyć, przerabiać, odnawiać, rekonstruować, zabudowywać, zdobić, uzupełniać ani przewozić bez uprzedniego zezwolenia władzy konserwatorskiej, którą sprawuje Służba Ochrony Zabytków.

Wykaz stanowisk archeologicznych na terenie gminy Zaręby Kościelne według specyfikacji kulturowo-chronologicznej:

Według informacji Służby Ochrony Zabytków w Ostrołęce z października 2002r. na terenie gminy Zaręby Kościelne występują 64 stanowiska archeologiczne.

Obiekty zabytkowe objęte rejestrem zabytków

Nr rej.	Typ obiektu	Nazwa, funkcja i chronologia obiektu	Miejscowość
45	architekton.	Zespół d. Klasztoru Reformatów z lat 1765-75.	Zaręby Kościelne
174	park	Założenie parkowe	Gąsiorowo
189	archeologicz.	Cmentarzysko kurhanowe	Skłody Piotrowice
283	architekton.	Dwór murowany z 1 ćw. XX w.	Kosuty
342	nekropolia	Cmentarz parafialny rzymsko-katolicki z 2 poł. XIX w z licznymi zabytkowymi nagrobkami w najstarszej części m. in.: <ul style="list-style-type: none"> • nagrobek W Pętkowskiego zm. 1876r. • nagrobek rodz. Żebrowskich zm. 1881 r. • nagrobek P. Balukiewicz zm. 1889 r. • nagrobek M Ossowskiej z 1894 • nagrobek J. J. Niewiarów zm. w 1894 i 1903r • nagrobek E. Godlewskiej z 1892r. • nagrobek M Ossowskiej z 1894 • nagrobek St. Zakrzewskiego z 1896 • nagrobek M. Zawistowskiej z 1900 r. • nagrobek ks. F Szweda z 1901 r. • grób W. Pętkowskiego, uczestnika bitwy o Monte Cassino zm. W 1976 r. 	Zaręby Kościelne
387	architekton.	Dwór murowany z 1933 r	Złotoria Nowa
454	nekropolia	Rzymsko-katolicki przykościelny z licznymi grobowcami z lat: 1502-1816.; w środkowej części murowana kapliczka z 2 poł. XIX w. zaś w południowo-zachodnim narożniku trzymetrowy krzyż żeliwny z 1885 r.	Złotoria
525	architekton.	Zespół kościoła filialnego z l. 1882-1900	Zaręby Kościelne

Ogółem na terenie gminy w rejestrze figuruje 8 obiektów zabytkowych.

Do najcenniejszych niewątpliwie zabytków archeologicznych na terenie gminy Zaręby Kościelne należy niewątpliwie **cmentarzysko kurhanowe w miejscowości Skłody Piotrowice** wpisane do rejestru zabytków pod numerem 189.

Obiekty architektoniczne o wysokich wartościach kulturowych

Historyczny układ przestrzenny miejscowości gminnej Zaręby Kościelne nie jest wpisany do rejestru zabytków. Z uwagi na zachowane wartości powinien być chroniony łącznie z zabytkowymi zespołami sakralnymi oraz otaczającym krajobrazem naturalnym doliny rzeki Mały Brok otaczającej miejscowość od zachodu, północy i wschodu. Naturalny krajobraz

doliny rzeki stanowi interesujące pod względem estetycznym, malownicze przedpole widokowe dla górującego nad miejscowością zespołu klasztornego.

Układ przestrzenny wsi o charakterze miejskim ukształtowany został w XVIII wieku na bazie d. układu XV -wiecznego wsi drobnoszlacheckiej Zaręby Borkowo. Jego centrum stanowi rynek o zarysie równoległoboku, wykształcony u zbiegu głównych dróg. Wybiegające z rynku ulice tworzą nieregularną siatkę, nałożona prawdopodobnie na starszy układ komunikacyjny. Przestrzenną dominantą architektoniczną stanowi d. zespół klasztorny oo. reformatów. Na północ od rynku wznosi się drugi istotny biegun historycznego układu przestrzennego –obecnie kościół filialny p.w. św. Stanisława –skromniejszy, o mniejszej skali i mniej eksponowany.

Ochroną należy objąć naturalny krajobraz doliny rzeki Mały Brok w ramach strefy ochrony krajobrazu „K”, układ przestrzenny miejscowości w obrębie ulic: Brewki Zakościelne, Farna, Rynek, 11-go Listopada, (układ planu, skala zabudowy, zespoły sakralne, historyczna zabudowa) w ramach strefy „B” oraz ekspozycje zabytkowego zespołu klasztornego w ramach strefy „E”.

■ **Zespół d. Klasztoru Reformatów w Zarębach Kościelnych** wpisany do rejestru zabytków pod numerem 45.

Ochronie podlega układ przestrzenny zespołu pochodzący z 2 poł. XVIII w. objęty strefą ochrony konserwatorskiej **B** z bezwzględną ochroną układu przestrzennego i obowiązkiem zakaz wszelkiej działalności inwestycyjnej poza pracami konserwatorskimi w uzgodnieniu ze SOZ

Zespół klasztorny zlokalizowany jest na płaskim terenie w południowo-zachodniej części miejscowości, przy drodze wiodącej z rynku w kierunku Złotorii.

○ **Kościół klasztorny (obecnie parafialny) p.w. Najświętszego Imienia Jezus**, barokowy, orientowany, zlokalizowany jest w południowo-zachodniej części miejscowości; południową ścianą przylega do budynku klasztornego. Front kościoła poprzedza rozległy, zadrzewiony, ogrodzony murem dziedziniec z kolumną zwieńczoną krzyżem na osi.

Budowę kościoła rozpoczęto w 1763r. z fundacji kasztelana sieradzkiego Szymona Zaremby herbu Zaręba. Budowę zakończono w 1774r., a konsekracja nastąpiła w 1792r. Po kasacie zakonu reformatów, w latach 1864-66 kościół zamieniono na parafialny. W 1872r. świątynię rozbudowano (nawa od północy) wg proj. Maurycego Kalickiego. Kolejne prace remontowe prowadzono w latach: 1885, 1905 (nowy dach oraz dobudowa nawy bocznej), 1925 (zmiana więźby dachowej), 1928 (odnowienie kościoła), 1964 –76 –89 (remonty generalne).

Kościół pierwotnie jednonawowy o nawie pięcioprzęsłowej, z dwuprzęsłowym prezbiterium z zakrystią w tylnym przęśle -w 1872r. został powiększony o nawę północną, dwukrotnie węższą od głównej, również pięcioprzęsłową. Pod pierwotnym kościołem znajdują się krypty przekryte sklepieniami kolebkowymi i kolebkami z lunetami. Nad zakrystią chór zakonny.

Zwartą bryłę kościoła, dwuczłonową, o dwóch kondygnacjach tworzą: korpus z nawą główną, prezbiterium i zakrystią oraz niższa nawa boczna. Nawę główną przekrywa dach dwuspadowy, boczną –jednospadowy. Konstrukcja dachu stalowa pochodzi z ok. 1980r. Dachy pokryte są blachą miedzianą. Nad prezbiterium wznosi się czworoboczna sygnaturka.

Fasada zachodnia o dwóch kondygnacjach, pięcioosiowa, rozcłonkowana jest pilastrami toskańskimi. Kondygnacje fasady wieńczą gierowane, zadaszone belkowania. W przyziemiu, na osi, znajduje się wejście główne przesklepione odcinkowo, obramione profilowanym gzymsem. Powyżej wejścia, na osi, usytuowane są jedno nad drugim dwa okna otoczone profilowanymi opaskami; niższe przesklepione łukiem pełnym, a wyższe –łukiem odcinkowym. W polach między pilastrowych występują płyciny oraz nisze. Szczyt ujęty w spływy wolutowe wieńczy półkolisty przyczółek. Na osi szczytu, ujęte w obramienie z pilastrów, znajduje się okulus i okrągła płycina.

Elewacja boczna (północna) podbudowana cokołem posiada dwa rzędy okien, pomiędzy którymi występują lizeny przechodzące na belkowanie pod gzymsem wieńczącym.

Elewacja wschodnia, pięcioosiowa podzielona jest czterema pilastro-lizenami z oknami w uszakowych obramieniach na osiach. Elewację wieńczy trójkątny szczyt z okulusem.

Wnętrze o charakterze bazyliki, z prezbiterium o wysokości równej nawie głównej. Ściany nawy rozcłonkowane są parami pilastrów kompozytowych posadowionych na wspólnych cokołach, dźwigających belkowanie z gierowanym gzymsem obiegającym wnętrze. W środkowym przęśle nawy głównej, w ścianie południowej, znajduje się wnęka ołtarzowa, a po stronie przeciwnej arkada przebita ku nawie północnej. Z prezbiterium na południe prowadzi arkadowe przejście do klasztoru; na północ –do nawy bocznej. W grubości muru górnych kondygnacji ścian prezbiterium znajdują się łoże doświetlone półkolistymi oknami.

Nawę główną przekrywają sklepienia żagłowe rozdzielone gurtami; prezbiterium przekrywa kolebka z lunetami, zaś w nawie północnej występują sklepienia krzyżowe na gurtach, a w zakrystii krzyżujące się kolebki. Chór muzyczny wsparty jest na trzech arkadach.

Posadzka w nawach i kruchcie wykonana jest z płyt granitowych. Kruchtę od nawy oddzielają ozdobne kraty kute. Okna w nawach głęboko rozglifione, przesklepione łukiem odcinkowych.

Ołtarz główny i cztery **ołtarze boczne** z ostatniej ćwierci XVIII w., barokowe, reprezentują typowe wyposażenie świątyń reformackich charakteryzujących się surową, prostą architekturą i ciemnym kolorytem drewna. **Ambona** z tego samego okresu. **Prospekt organowy** wykazujący zarówno cechy rokoka jak i klasycyzmu pochodzi z 1810r. Cztery barokowe **konfesjonały** oraz **ławki** z czwartej ćwierci XVIII w.

W ołtarzu bocznym znajduje się **obraz św. Antoniego Padewskiego** sygnowany w 1855r. przez Piotra Le Bruna. W kościele znajduje się ponadto ciekawy, jedyny na terenie powiatu **portret fundatora** klasztoru Szymona Zaręby, zmarłego w 1768r., przemalowany gruntownie w XX wieku w oparciu o stare wzory, zaś w podziemiach kościoła znajduje się trumna ze z mumifikowanymi zwłokami fundatora, odzianego w kontusz przepasany dobrze zachowanym pasem polskim.

W kościele występują interesujące **zespoły barokowych rzeźb ołtarzowych** z końca XVIII w.: ekspresyjne figury Matki Boskiej Bolesnej i św. Jana Ewangelisty z ołtarza głównego oraz bardziej prymitywne rzeźby biskupów Stanisława i Wojciecha z ołtarza bocznego.

o **Klasztor** barokowy, murowany z cegły, obustronnie tynkowany, współczesny kościołowi, tworzący z nim jednorodny zespół, fundowany przez Szymona Zarębę. Budowa została przerwana w 1766r., w 1768r. nastąpiło ponowne poświęcenie kamienia węgielnego po potwierdzeniu fundacji przez Stanisława Augusta, a w 1810r. zakończono wszelkie prace przy klasztorze. Po kasacji zakonu w 1864r. klasztor przeszedł na własność Rządu. W latach 1875-77 stacjonowało tu wojsko, a w 1892r. klasztor został wykupiony przez parafię. W 1925r. wymieniono więźbę nad całością obiektu, a w latach 1980 –86 przeprowadzono remont generalny.

Klasztor wzniesiony na planie zbliżonym do kwadratu, z czworobocznym wirydarzem wewnątrz oraz wąskim dziedzińcem przy południowej ścianie kościoła. Przedłużenie skrzydła wschodniego w kierunku południowym stanowi budynek gospodarczy. Pomieszczenia klasztorne usytuowane są w układzie jednotraktowym i dostępne z korytarza -krużganków otaczającego wirydarz. Układ pomieszczeń w skrzydle wschodnim także amfiladowy.

Bryła klasztoru zwarta, dwukondygnacyjna przekryta dachami dwuspadowymi, od strony wirydarza wzbogacona drewnianymi facjatkami. Bryłę klasztoru w jej południowo-

zachodnim narożu wspiera potężna, szeroka u podstawy i biegnąca aż do wysokości okapu dachu, skarpa.

Elewacje budynku klasztornego są proste, gładkie z gzymsem kordonowym oraz profilowanym gzymsem wieńczącym. Okna prostokątne, w większości o powtarzalnych wymiarach rozmieszczone nieregularnie. W elewacji zachodniej oraz w skrzydle gospodarczym występują po dwa prostokątne wejścia; w elewacji południowej jeden otwór wejściowy. W dolnej kondygnacji elewacji wirydarza usytuowane są duże okna sklepione odcinkowo; piętro doświetlają mniejsze okna prostokątne.

W krużgankach oraz w pomieszczeniach doń przyległych występują sklepienia kolebkowo-krzyżowe. W pomieszczenia pozostałych sklepienia kolebkowe oraz stropy płaskie na belkach drewnianych. W południowo-zachodnim narożu refektarza występuje sklepienie kolebkowe. W kuchni sklepienie krzyżowe wsparte na centralnym filarze. Piwnice przesklepienie są kolebkami i kolebkami z lunetami.

Więźba dachowa drewniana krokwiowa ze stolcami. Schody ceglane z drewnianymi stopniami i balustradami. Otwory okienne prostokątne w opaskach, w krużgankach rozglifione do wewnątrz.

o **Kostnica** klasycystyczna, parterowa, murowana z cegły, obustronnie otynkowana na rzucie prostokąta o wymiarach 3,0 x 3,3 m, przekryta dachem dwuspadowym o niewielkim spadku. Zbudowana w 1861r. jako kaplica grobowa rodziny Budziszewskich usytuowana jest w północno-zachodnim narożu dziedzińca przed kościołem. Budynek z niskim cokolikiem ma elewacje gładkie, pozbawione wystroju z lekko profilowanym gzymsem wieńczącym. Naroża lekko gierowane. Elewacje: frontową i tylną wieńczą trójkątne, obramione szczyty. Strop płaski na belkach drewnianych szalowany od dołu deskami do czoła. Więźba dachu krokwiowa oparta na murlatach z pokryciem blachą ocynkowaną. Drzwi drewniane, jednoskrzydłowe zamyka skrzydło szalowane w układzie rombowym.

o **Kapliczka** w formie **kolumny z krzyżem** o wysokości ok. 5,0 m zbudowana w porządku tokańskim, wzniesiona została w 1805r. z fundacji K.C. usytuowana jest na osi wejścia do kościoła w centralnej części dziedzińca. Kolumnę o średnicy 80 cm zbudowaną z cegły, tynkowaną, ustawioną na czworobocznym cokole o wysokości 1,20 m otacza murek na planie koła o średnicy 7,5 m i wysokości 80 cm na cokole rozdzielony lizeskami z furtką sztachetową. Na cokole kolumny od strony zachodniej znajduje się tablica inskrypcyjna.

■ **Zespół kościoła filialnego w Zaręczach Kościelnych**

Obiekt jest wpisany do rejestru zabytków pod numerem 525.

o **Kościół d. parafialny (obecnie filialny) p.w. św. Stanisława**, neogotycki, orientowany, zlokalizowany jest w centralnej części miejscowości; na północ od rynku w bezpośrednim jego sąsiedztwie. Cmentarz przykościelny otacza szpaler drzew rosnących wzdłuż ogrodzenia z bramą na osi. Na zachód od kościoła, na osi jego głównego wejścia, poza ogrodzeniem, usytuowany jest dom zakonny zgromadzenia żeńskiego.

Parafia w Zarębach powstała w 1449r. jako nowa parafia wydzielona z parafii w Zuzeli. Pierwotny kościół drewniany spłonął w 1462r.. Kolejnej świątyni dotyczy wzmianka na pocz. XVI w. Po 1864 roku, po kasacie zakonu reformatów, parafia została przeniesiona do kościoła poklasztornego, a drewniany kościół parafialny uzyskał status kościoła filialnego. Po spaleniu się kościoła w 1881r. w latach 1882-1900 staraniem parafii i proboszcza ks. Floriana Szrody ze zgromadzenia oo. reformatów wzniesiony został obecny, neogotycki kościół.

Kościół murowany o ścianach i fundamentach z nieregularnych, częściowo obrobionych bloków granitowych; wieża frontowa, skarpy, portal główny obramienia okien, prezbiterium i szczyt tylny nawy murowane z cegły ceramicznej, nie tynkowane. Układ przestrzenny kościoła -jednonawowy typu halowego wzniesiony został na planie krzyża łacińskiego z nieco węższym od nawy, trójkątnie zamkniętym, jednoprzęsłowym prezbiterium. W narożach przy wschodniej ścianie nawy znajdują się symetrycznie usytuowane zakrystie o rzutach kwadratów ze ściętym narożem od strony nawy. Po obu stronach kruchty klatka schodowa na chór oraz składzik.

Bryła kościoła rozczłonkowana, składa się z korpusu z nawą główną i wieżą od frontu, niższego od nawy prezbiterium oraz wysuniętych na boki zakrystii. Wieżba dachu drewniana krokwiowa z wieszarami. Nawę i zakrystię przykrywają dachy dwuspadowe; nad nawą kryty dachówką ceramiczną esówką, nad transeptem –blachą ocynkowaną. Nad prezbiterium dach o 4 połaciach. Hełm wieży ostrosłupowy na planie ośmioboku kryty eternitem.

Elewacja frontowa, jednoosiowa o trzech kondygnacjach. Na osi ostrołukowy, rozglifowany portal ujmujący wejście główne do świątyni. Naroża elewacji ujmują pilastry. W drugiej kondygnacji fasady występuje trójkątnie obramiony szczyt przechodzący w elewację frontową wieży, która podobnie jak elewacje boczne wieży mają po dwa wysokie, symetrycznie rozmieszczone okna. Środkowa część fasady nad portalem jest tynkowana; w bocznych widoczny jest wątek bloków granitowych.

Boczne elewacje kościoła charakteryzują się nieznacznie zaznaczonym cokołem w przyziemiu, skarpami przechodzącymi w lizeny, rzędem ostrołukowych rozglifowanych

okien i mocno wysuniętym, profilowanym gzymsem wieńczącym. Frontowe ściany zakrystii flankują lizeny wspierające trójkątny szczyt z profilowanym obramieniem. W zewnętrznych ścianach prezbiterium występują ostrołukowe blendy w polach prostokątnych płycin.

Halę nawy od jednoprzęsłowego prezbiterium oddziela łuk tęczy w formie półkolistej arkady. Nawę przekrywa strop na belkach drewnianych od spodu szalowany deskami. W prezbiterium występuje sklepienie pseudokonchowe. Posadzka z płyt piaskowcowych. Okna w nawie wielokwaterowe z maswerkami w części górnej. Okna wieży z drewnianymi żaluzjami. Drzwi główne drewniane, dwuskrzydłowe, płycinowe z ozdobnie profilowanym obramieniem i nadprożem. Ołtarz główny i dwa ołtarze boczne neogotyckie, pochodzące z II połowy XIX w.

- o **Dzwonnica** drewniana o konstrukcji słupowej, oszalowana deskami pionowymi do czoła oraz na zakładkę ustawiona na podmurówce z luźno ułożonych kamieni polnych wzniesiona została w 1909r. na planie kwadratu o boku 3,5 m z wejściem od strony wschodniej. Otaczają ją drzewa liściaste. Jest to obiekt jednokondygnacyjny z dachem dwuspadowym. Elewacja frontowa ze szczytem trójkątnym ujętym od dołu ozdobnym ząbkowaniem. Szczyt wieńczy drewniany, ozdobnie profilowany kroksztyn. Wnętrze jednoprzestrzenne z konstrukcją nośną dla trzech dzwonów.

- o **Kaplica grobowa Dietynieckiej**, murowana, z 1843r, usytuowana jest nieopodal dzwonnicy w południowo-zachodniej części cmentarza kościelnego.

- o **Ogrodzenie** murowane z 4 ćwierci XIX wieku.

■ Rzymsko-katolicki **cmentarz parafialny w Zarębach Kościelnych** wpisany do rejestru zabytków pod numerem 342 z licznymi grobowcami pochodzącymi z końca XIX i początku XX wieku; w najstarszej części cmentarza –m.in. nagrobek W. Pętkowskiego zm. 1876r., nagrobek rodz. Żebrowskich zm. 1881r., nagrobek P. Balukiewicz zm. 1889r., nagrobek M Ossowskiej z 1894r., nagrobek J. J. Niewiarów zm. w 1894 i 1903r., nagrobek E. Godlewskiej z 1892r., nagrobek M. Ossowskiej z 1894r., nagrobek St. Zakrzewskiego z 1896r., nagrobek M. Zawistowskiej z 1900r., nagrobek ks. F Szweda z 1901r., grób W. Pętkowskiego, uczestnika bitwy o Monte Cassino zm. w 1976r. Dla najstarszej części **cmentarza parafialnego** w Zarębach Kościelnych w strefie ochrony konserwatorskiej układów przestrzennych (**B**) obowiązuje zakaz wszelkiej działalności inwestycyjnej poza pracami konserwatorskimi prowadzonymi w uzgodnieniu ze SOZ.

■ Rzymsko-katolicki **cmentarz w Złotorii** wpisany do rejestru zabytków pod numerem 454, obecnie nieczynny. Dawny cmentarz przykościelny powstał na początku XVI wieku. Czynny był w czasie funkcjonowania parafii w latach 1502 –1816. Cmentarz rozplanowany w formie prostokąta otoczony jest murem z kamieni polnych z ceglana bramą wejściową zwieńczoną żeliwnym krzyżem. W środkowej części cmentarza znajduje się murowana z cegły, na podmurówce kamiennej, kaplica z dachem dwuspadowym ze schodkowym szczytem pochodząca z II poł. XIX w.

W południowo-zachodnim narożniku cmentarza znajduje się trzymetrowy krzyż żeliwny na podstawie z kamienia polnego z wyrytą datą 1885r.. Wzdłuż muru otaczającego cmentarz rośnie szpaler starych lip i jesionów.

■ **Zespół Dworski w Nowej Złotorii** wpisany do rejestru zabytków pod numerem 387.

Budynek mieszkalny o znamionach „stylu dworskowego” pochodzi z 1933r. i wzniesiony został przez Tadeusza Podbielskiego. Prowadzi doń droga gruntowa wysadzana topolami. Elewacją frontową zwrócony jest on na południe; od północy znajduje się obszerne podwórze porośnięte trawą, otoczone budynkami gospodarczymi (m.in. obora z 1937r.). W latach 1939-1941 budynek służył jako placówka straży granicznej ZSRR, został częściowo zniszczony 22.VI.1941r. przez nacierające wojska niemieckie.

Jest to budynek parterowy z użytkowym poddaszem (ścianka kolankowa), podpiwniczony, wzniesiony na rzucie prostokąta, dwutraktowy, przekryty dachem dwuspadowym. Na osi elewacji frontowej znajduje się ganek poprzedzający niewielką sień, wspierający na 4 słupach połączonych arkadami –balkon związany ze wzbogacającą bryłę budynku dużą murowaną facjatką. Trójosiową facjatkę wieńczy trójlistny szczyt z okrągłym okienkiem na osi. W trakcie tylnym znajdują się jednobiegowe schody w wąskiej klatce schodowej dostępnej z dwóch sąsiednich pomieszczeń. Przy ścianie tylnej znajduje się przybudowany przedsionek mieszczący piec z wędzarnią.

Ściany piwniczne ceglane. Ściany zewnętrzne parteru i poddasza murowane, szczelinowe, ustawione na kamiennych ławach fundamentowych z nieregularnych kamieni obustronnie tynkowane.

Stropy nad piwnicą typu Kleina, nad parterem natomiast drewniane z podsufitką (na ślepym pułapie pola gliniana). Schody policzkowe jednobiegowe drewniane.

Wieżba dachowa drewniana o konstrukcji jętkowej z dwoma rzędami stolców i oparciem krokwi na płatwi biegnącej przy ścianie kolankowej i opartej na niskich słupkach

drewnianych. Dach pokryty jest blachą ocynkowaną na pełnym deskowaniu. Spod okapu wystają końce płatwi podparte ozdobnymi wspornikami drewnianymi. Skrajne jętki wysunięte zostały przed ściany szczytowe i także podparte ozdobnymi wspornikami.

Elewacja frontowa siedmioosiowa, boczna, zachodnia dwuosiowa i boczna wschodnia z asymetrycznie umieszczonym oknem mają w narożach płaskie lizeny.

Obora murowana. Pomiędzy ceglanyimi słupami w przyziemiu znajduje się wypełnienie z nieregularnych bloków granitowych, zaś wyżej – z cegły. Słupy i cokół pozbawione są tynku, zaś pola międzysłupowe przecięte opaską z nietynkowanej cegły pokryte są tynkiem. Bez tynku są także opaski otworów przesklepionych łukiem odcinkowym. Dach naczółkowy pokryty blachą.

Dla **zespołu dworskiego w Nowej Złotorii** obowiązuje ochrona układu przestrzennego; zakaz wszelkiej działalności inwestycyjnej poza pracami konserwatorskimi parku i dworu w uzgodnieniu ze SOZ.

■ **Dwór w Kosutach**. Obiekt jest wpisany do rejestru zabytków pod numerem 283. Dwór pochodzi z 1 ćwierci XX w. Do II wojny światowej należał do Hieronima Konarzewskiego. Obecnie w stanie ruiny.

Budynek dworu zwrócony elewacją frontową w kierunku południowym usytuowany był na łagodnej skarpie doliny rzeki Brok, ok. 75 m na południe od rzeki. Od strony zachodniej istniał niegdyś rozległy dziedziniec gospodarczy, po którym pozostały ruiny obory, fundamenty dużego budynku gospodarczego oraz spichlerz. Przez dziedziniec przebiega obecnie droga gruntowa w kierunku mostku na rzece. Pod skarpią pozostało zagłębienie ze stawem.

Jest to budynek parterowy ze ścianką kolankową wzniesiony na rzucie prostokąta, murowany z cegły na fundamentach z kamienia polnego. Układ budynku dwutraktowy; w części zachodniej - trzytraktowy z wąskim korytarzem w środku. Stropy drewniane z podsufitką z desek częściowo profilowanych. Dach dwuspadowy z wysuniętym okapem. W elewacji frontowej na osi duża facjatka przekryta dachem dwuspadowym. Wieżba dachowa drewniana, jętkowo-płatwiowa. Płatwie w wiązarach pełnych podparte były parami stolców wzmocnione zastrzałami. Dach pokryty blachą ocynkowaną. Otwory przekryte płasko na belkach stalowych lub łękami odcinkowymi. Wewnętrzne schody drewniane. Kręcone wokół słupa drewnianego. Piece kaflowe zdobiły ozdobne fryzy.

Elewacje gładko tynkowane. Ściankę kolankową oddzielał prosty gzyms kordonowy. Elewacja frontowa 9-osiowa z 3-osiowym, dwukondygnacyjnym ryzalitem z balkonem. W elewacji północnej pierwotnie istniało 6 nieregularnie rozmieszczonych okien (później częściowo zamurowane). Elewacje boczne 3-osiowe; w zachodniej części na osi środkowej –drzwi.

■ **Założenie parkowe w Gąsiorowie**, obiekt wpisany do rejestru zabytków pod numerem 174, -zachowane fragmenty dawnego parku.

Budynki mieszkalne

Ludową zabudowę historyczną na terenie gminy Zaręby Kościelne zdecydowanie reprezentują obiekty drewniane. Ze względu na małą trwałość materiału z jakiego były wzniesione, z okresów wcześniejszych zachowało się ich stosunkowo niewiele. W ewidencji Służby Ochrony Zabytków ujętych zostało 23 samodzielne domy mieszkalne, zagroda z budynkiem mieszkalnym i obiektami gospodarczymi oraz pojedyncze obiekty gospodarcze: obora, stodoła i młyn murowany.

Najstarszą, zachowaną zagrodą, jest zagroda nr 36 we wsi Kępiste Borowe, obejmująca drewniany dom i glinianą oborę z pocz. XX wieku.

Do najstarszych zachowanych domów mieszkalnych należą niewątpliwie domy: nr 10 we wsi Chmielewo -pochodzący z końca XIX w., nr 7 we wsi Chmielewo –pochodzący z początku XX wieku, drewniany dom mieszkalny nr 12 w miejscowości Kępiste Borowe, drewniany dom mieszkalny nr 20 w miejscowości Nienały, drewniany dom mieszkalny nr 8 oraz drewniane domy mieszkalne w miejscowości Zaręby Kościelne: przy ul. Brewki Zakościelne nr 24, przy ul. Farnej oznaczone numerami: 7 i 10 oraz przy ul. Gęziej oznaczone numerami: 1 i 2.

Spośród zabudowań gospodarczych do najstarszych należą: obora drewniana w gospodarstwie nr 13 w miejscowości Rawy Gaczkowo -z pocz. XX wieku oraz obora w miejscowości Obryte w zagrodzie oznaczonej numerem 2. W Zarębach Kościelnych przy ul. Kowalskiej 7 zachował się także młyn murowany pochodzący z pocz. XX w.

Charakterystyczną cechą na tym terenie jest użycie gliny jako materiału ściennego dla budynków nie tylko gospodarczych, ale także mieszkalnych. Przykładem są tu: obora gliniana we wsi Kępiste Borowe, z pocz. XX wieku, oraz dom we wsi Niemiry z 1938r.

W zabudowie zagród wiejskich typowe rozwiązanie dla terenu gminy Zaręby Kościelne sprowadza się do trzech podstawowych obiektów: domu mieszkalnego, budynku inwentarskiego i stodoły, przy czym dwa obiekty gospodarcze stanowią nieraz wspólny budynek. Tradycja tego układu powtarza się również w nowej zabudowie siedliska, zwłaszcza związanego z mleczno-hodowlanym typem produkcji rolniczej.

W starszych obiektach drewnianych występuje głównie konstrukcja zrębowa lub stosowana w okresie późniejszym -sumikowo-łątkowa. Składa się na nią podwalina posadowiona na głazach narzutowych lub ceglanej podmurówce. Od góry konstrukcję ściany spinają oczepy oraz związane z nimi belki stropowe ułożone w poprzek budynku. Przekrycie stanowi dach dwuspadowy z więźbą krokwiowo-jętkową. Dość licznie występują domy z dachami naczółkowymi oraz półszczytami. W większości budynków występuje zewnętrzny szalunek, często o ozdobnym rysunku układu desek, stosowany zwłaszcza na szczytach, zdobionych dodatkowo rzeźbionymi mieczami i wieszarami podtrzymującymi wysunięte na zewnątrz ostatki płatwi i wiatrownice oraz zdobnymi sterczynami. Otwory okienne często otaczają zdobione opaski i rzadko już spotykane okiennice.

Kapliczki, figury i krzyże przydrożne

Wznoszenie kapliczek, figur i krzyży przy drogach lub w przydomowych ogródkach jest zwyczajem bardzo starym i szeroko praktykowanym na terenie wschodniego Mazowsza. W krajobrazie gminy dominują jednak oprócz wysokich krzyży drewnianych -współczesne betonowe obeliski nieudolnie naśladowujące dawne kapliczki, zimne i obce dla łagodnego krajobrazu gminy.

Na terenie gminy Zaręby Kościelne spotykamy różnorodne przykłady w tej grupie obiektów. Licznie występują skromniejsze w swym wystroju kapliczki w postaci słupów bądź filarów z małymi wnękami, w których umieszczane są rzeźby lub obrazy przedstawiające postacie boskie lub świętych. Kapliczki przydrożne często są zdobione szczycikami, gzysami, niszami, daszkami lub są tylko wieńczone metalową lub drewnianą formą krzyża.

Kapliczki, figury i krzyże przydrożne z zasady ogradzane są dekoracyjnymi płótkami oraz obsadzone zielenią.

Do najcenniejszych należą kapliczki: w Starej Złotorii (z 1899r.), w Rawach Gaczkowie (z 1926r.) i Nenałtach-Brewkach. Unikalnymi pozostałościami z okresu II wojny światowej jest zespół żelbetowych fortyfikacji radzieckich z 1941 r. m.in. w Budziszewie, Skłodach-Piotrowicach, Świerżach Kończanach

4.3 Mieszkalnictwo

Zasoby mieszkaniowe gminy Zaręby Kościelne według danych Głównego Urzędu Statystycznego z 2001 roku to: 1191 mieszkań o ogólnej powierzchni użytkowej 85 285 m² i 4271 izb, w których zamieszkuje ogółem 4063 mieszkańców.

Przeciętna liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie w gminie wynosi 3,4, natomiast przeciętna liczba osób przypadająca na jedną izbę to 0,95.

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań wynosi 71,6 m², zaś powierzchnia użytkowa mieszkań przypadająca na jedną osobę wynosi 21 m².

Dla porównania wielkości te wynoszą:

dla powiatu ostrowskiego:

- 3,48 osoby na jedno mieszkanie,
- 0,98 osoby na jedną izbę,

dla województwa mazowieckiego:

- 2,97 osoby na jedno mieszkanie,
- 0,90 osoby na jedną izbę.

Tabela nr 5 Zasoby mieszkaniowe Gminy Zaręby Kościelne w latach 1995-2001

Zasoby mieszkaniowe	1995r.	1996r.	1997r.	1998r.	1999r.	2000r.	2001r.
Liczba mieszkań ogółem	1 160	1 167	1 185	1 190	1 191	1 191	1 191
Powierzchnia użytkowa mieszkań ogółem [m ²]	81 543	82 500	84 578	85 241	85 285	85 285	85 285
Liczba izb ogółem	4 098	4 146	4 238	4 268	4 271	4 271	4 271
Mieszkania oddane do użytku- liczba mieszkań ogółem	20	7	19	6	1	0	0
Mieszkania oddane do użytku- powierzchnia użytkowa ogółem [m ²]	2 225	957	2 141	571	44	0	0
Mieszkania oddane do użytku- liczba izb ogółem	103	48	96	27	3	0	0
Ludność w mieszkaniach ogółem	4 246	4 175	4 151	4 107	4 074	4 083	4 063

Źródło danych: Bank Danych Regionalnych, Główny Urząd Statystyczny.

4.4 Oświata

Na terenie gminy działalność oświatową prowadzą trzy szkoły zarządzane przez władze gminy:

- Szkoła Podstawowa w Zakrzewie Kopijkach (do której w roku szkolnym 2003/ 2004 uczęszczało 62 uczniów)
- Szkoła Podstawowa w Zarębach Kościelnych (do której w roku szkolnym 2003/ 2004 uczęszczało 224 uczniów)
- Publiczne Gimnazjum w Zarębach Kościelnych (uczęszczało do niej 172 uczniów)

Na terenie gminy nie ma szkół średnich i ponadgimnazjalnych, w związku z tym młodzież uczęszcza do szkół znajdujących się w pobliżu Zaręb, m.in.:

- Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Ostrowi Mazowieckiej, w roku szkolnym 2003/2004 szkoła zatrudniała 36 nauczycieli na 910 uczniów;
- Zespół Szkół Zawodowych Nr 1 w Ostrowi Mazowieckiej, który obejmuje: Liceum Ogólnokształcące, Technikum Mechaniczne Samochodowe, Technikum Elektryczne, Technikum Budowlane, Technika (Elektryczne i Mechaniczne) oraz Zasadniczą Szkołę Zawodową z nauką zawodów: ślusarz, elektryk, mechanik pojazdów samochodowych;
- Zespół Szkół Zawodowych Nr 2 w Ostrowi Mazowieckiej, obejmujący: Liceum Ekonomiczne, Technikum Ekonomiczne, Liceum Techniczne, Szkołę Handlową;
- Zespół Szkół Specjalnych w Ostrowi Mazowieckiej;
- Liceum Ogólnokształcące w miejscowości Czyżew -Osada (w 2003r. 30 uczniów) oraz 2 średnie szkoły zawodowe (łącznie w 2003r. 232 uczniów), a także szkoła zasadnicza (131 uczniów);
- Zespół Szkół Zawodowych w Małkini.

4.5 Sytuacja demograficzna

Podstawowymi czynnikami wpływającymi na rozwój demograficzny jest:

- tendencja w ruchu naturalnym i migracyjnym,
- struktura wieku i płci oraz tempo i charakter rozwoju gospodarczego.

Na podstawie przeprowadzonych analiz ustalono, że znaczna część wymienionych czynników w gminie Zaręby Kościelne kształtuje się niekorzystnie.

Demografia

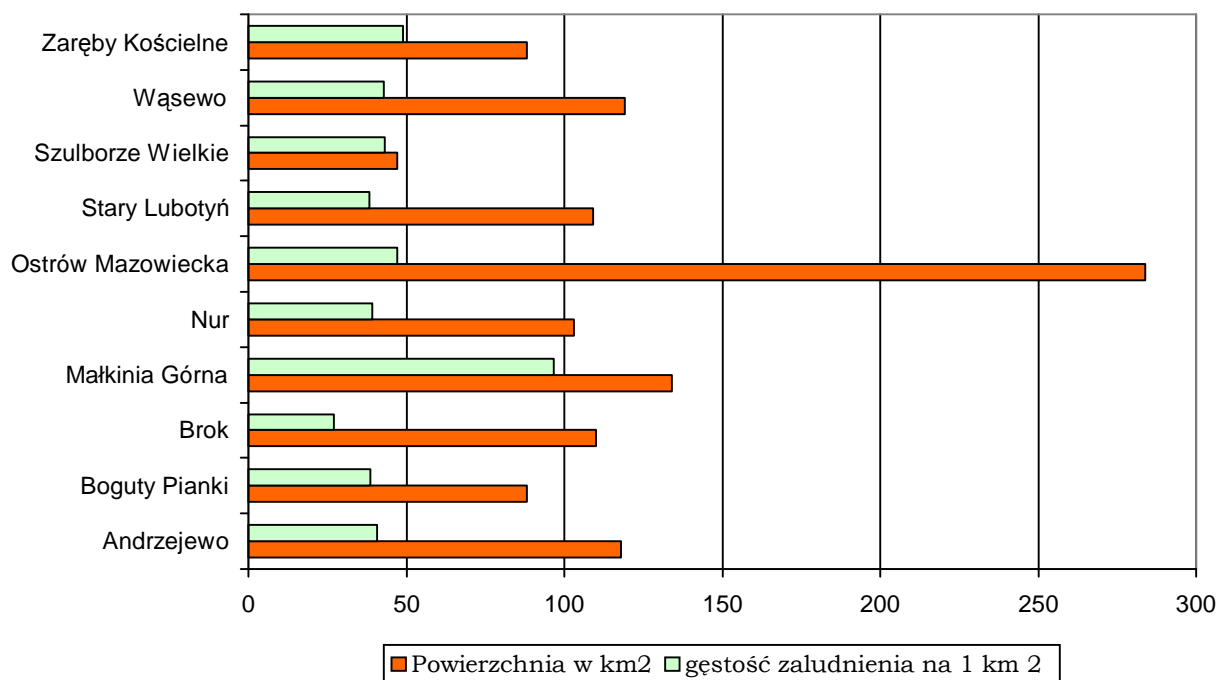
Ogólne dane ludnościowe gminy Zaręby Kościelne na tle powiatu ostrowskiego (województwo mazowieckie)

Według danych Urzędu Gminy Zaręby Kościelne w 2002r. gminę zamieszkiwało **4084** osoby. Zestawienie podstawowych danych demograficznych przedstawiają poniższe tabele i wykresy:

Tabela nr 13 Powierzchnia i ludność gmin powiatu ostrowskiego w 2001r.

L.p.	Gmina	Liczba ludności	Powierzchnia w km ²	Gęstość mieszkańców na 1 km ²
1.	Andrzejewo	4820	118	40,8
2.	Boguty Pianki	3400	88	38,6
3.	Brok	2983	110	27,1
4.	Małkinia Górna	12952	134	96,6
5.	Nur	4020	103	39,1
6.	Ostrów Mazowiecka	13400	284	47,2
7.	Stary Lubotyń	4181	109	38,4
8.	Szulborze Wielkie	2092	47	43,2
9.	Wąsewo	5100	119	42,9
10.	Zaręby Koscielne	4300	88	48,9
powiat ostrowski		57248	1200	46,3

Powierzchnia i gęstość zaludnienia gmin powiatu ostrowskiego

Źródło danych: Internet - oficjalna strona powiatu ostrowskiego - dane z 2001/2002r.

Gmina Zaręby Kościelne na tle pozostałych gmin powiatu pod względem liczby mieszkańców i zajmowanej powierzchni jest jedną z mniejszych gmin, natomiast pod względem gęstości zaludnienia tylko Małkinia Górna posiada wyższą wartość. Średnia gęstość zaludnienia w Zarębach Kościelnych wynosi około 50 osób na 1 km², zbliżone gęstości zaludnienia posiadają gminy: Ostrów Mazowiecka, Szulborze Wielkie i Wąsewo.

Demograficzne dane statystyczne dla gminy Zaręby Kościelne

Tabela nr 14 Ludność ogółem w sołectwach Gminy Zaręby Kościelne w 2002r.

L.p.	Sołectwo	Liczba ludności	Powierzchnia [ha]	Gęstość zaludnienia mieszk. na 1 ha
1.	Budziszewo	78	237,3952	0,33
2.	Chmielewo	370	633,08	0,58
3.	Gaczkowo	94	163,72	0,57
4.	Gąsiorowo	283	826,1693	0,34
5.	Grabowo	26	109,33	0,24
6.	Kępiste-Borowe	203	477,1116	0,43
7.	Kietlanka	199	291,576	0,68
8.	Kosuty	92	251,1486	0,37
9.	Nienały-Brewki	117	199,8947	0,59
10.	Nienały-Szymany	107	245,2448	0,44
11.	Nowa Złotoria	175	479,2081	0,37
12.	Pętkowo Wielkie	119	378,96	0,31
13.	Pułazie	63	259,58	0,24
14.	Rawy Gaczkowo	57	150,73	0,38
15.	Rostki-Dańbogi	73	163,3393	0,45
16.	Skłody-Piotrowice	34	147,16	0,23
17.	Skłody-Stachy	47	204,68	0,23
18.	Skłody-Średnie	89	194,92	0,46
19.	Stara Złotoria Kańkowo Piecki Niemiry	235	744,59	0,32
20.	Świerże-Kiełcze	68	117,69	0,58
21.	Świerże-Kolonia	51	321,519	0,30
22.	Świerże-Kończany	45		
23.	Świerże-Panki	66	260,59	0,25
24.	Świerże-Zielone	56	169,6154	0,33
25.	Uścianek Wielki	207	346,72	0,60
26.	Zakrzewo-Kopijki	149	494,67	0,30
27.	Zakrzewo-Wielkie	86	296,32	0,29
28.	Zaręby Kościelne	659	190,2337	3,46
29.	Zaręby Leśne	56	121,54	0,46
30.	Zgleczewo Panieńskie	105	198,7311	0,53
31.	Zgleczewo Szlacheckie	75	212,5327	0,35

Razem:	4084	8888,00	śr. = 0,46
--------	------	---------	------------

Źródło danych: *Urząd Gminy Zaręby Kościelne, 2003r.*

W gminie Zaręby Kościelne, w roku 2002, najliczniejszymi sołectwami były: Zaręby Kościelne (659 osób) i Chmielewo (370), natomiast najmniej licznymi: Grabowo (26 osób) i Skłody -Piotrowice (34).

Największą gęstością charakteryzowały się sołectwa: Zaręby Kościelne (3,46 osób/ha), Kietlanka (0,68) i Uścianek Wielki (60), zaś najmniejszą: Skłody-Piotrowice i Skłody-Stachy (po 0,23 osób/ha) oraz Pułazie i Zakrzewo-Kopijki.

Tabela nr 15 Dane demograficzne Gminy Zaręby Kościelne w latach 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Stan ludności według faktycznego miejsca zamieszkania 31 XII ogółem	4246	4175	4134	4112	4074	4083	4068
Stan ludności według faktycznego miejsca zamieszkania 31 XII kobiety	1914	1874	1872	1840	1849	1854	1850
Stan ludności według faktycznego miejsca zamieszkania 31 XII mężczyźni	2332	2301	2279	2267	2225	2229	2218
Urodzenia żywe ogółem	53	65	51	56	55	60	45
Zgony niemowląt ogółem	1	0	0	0	0	0	0
Zgony ogółem	59	51	50	63	57	54	46
Przyrost naturalny ogółem	-6	14	1	-7	-2	6	-1
Ludność w wieku przedprodukcyjnym według faktycznego miejsca zamieszkania (31 XII) ogółem	1213	1180	1160	1136	1128	1128	1112
Ludność w wieku produkcyjnym według faktycznego miejsca zamieszkania (31 XII) ogółem	2188	2138	2131	2133	2116	2123	2119
Ludność w wieku poprodukcyjnym według faktycznego miejsca zamieszkania (31 XII) ogółem	845	857	860	838	830	832	837
Liczba zawieranych małżeństw	35	20	28	39	38	28	28
Napływ ludzi do gminy	b.d.	b.d.	135	116	110	112	91
Odpływ ludzi z gminy	b.d.	b.d.	163	157	168	136	135
Saldo migracji	b.d.	b.d.	-28	-41	-58	-24	-44

Źródło danych: *Bank Danych Regionalnych, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Gminy Zaręby Kościelne*

(Uwaga: b.d.- brak danych)

Według danych uzyskanych z Urzędu Gminy Zaręby Kościelne, w okresie między 1997 i 2002r., w gminie Zaręby Kościelne zmarło łącznie 298 osób, co daje średnią zgonów 49,7 osoby rocznie i średni wskaźnik zgonu na 1000 mieszkańców –11,9. Porównując to ze średnim wskaźnikiem urodzeń na 1000 mieszkańców równym 11,85 zauważa się minimalnie ujemny przyrost naturalny (-0,05).

Z przeprowadzonych porównań liczby zgonów i urodzeń w ostatnich 6 latach można wnioskować, że w gminie utrzymuje się tendencja wyższej umieralności o średnio 0,4% w stosunku do urodzeń.

Średni napływ ludności do gminy Zaręby Kościelne w latach 1997-2002 wyniósł 103,5 osoby na rok, przy czym wyraźnie coraz mniej osób napływa (w 2002r. o 60% mniej niż w 1997r.), natomiast średni odpływ ludności z gminy wyniósł 143,2 osoby na rok, ale również widoczna jest tendencja malejąca odpływów (o około 40%). Średnie saldo migracji w Zarębach Kościelnych jest ujemne i wynosi –39,7, co daje w przeliczeniu na 1000 mieszkańców liczbę –9,5.

Tak więc czynnikiem decydującym o liczbie ludności w gminie Zaręby Kościelne jest przede wszystkim saldo migracji, które w 2002r. wyniosło –43 osoby, zaś w przeliczeniu na 1000 mieszkańców dało liczbę –10,5.

Tabela nr 16 Ludność ogółem według sołectw Gminy Zaręby Kościelne w latach 1997-2002

L.p.	Sołectwo	Ludność ogółem					
		1997	1998	1999	2000	2001	2002
1.	Budziszewo	81	82	84	76	78	78
2.	Chmielewo	373	369	367	374	378	370
3.	Gaczkowo	97	95	93	95	95	94
4.	Gąsiorowo	293	287	286	286	286	283
5.	Grabowo	32	29	28	27	28	26
6.	Kępiste-Borowe	233	223	208	207	204	203
7.	Kietlanka	212	216	214	206	202	199
8.	Kosuty	90	89	89	90	91	92
9.	Nienały-Brewki	114	113	112	116	118	117
10.	Nienały-Szymany	116	115	113	111	107	107
11.	Nowa Złotoria	185	179	182	176	177	175
12.	Pętkowo Wielkie	120	116	114	115	116	119
13.	Pułazie	61	62	63	65	66	63
14.	Rawy Gaczkowo	56	58	58	57	58	57
15.	Rostki-Dańbogi	77	73	76	76	71	73
16.	Skłody-Piotrowice	45	45	41	35	35	34
17.	Skłody-Stachy	46	47	46	46	46	47
18.	Skłody-Średnie	92	89	88	89	89	89

19.	Stara Złotoria Kańkowo Piecki Niemiry	243	241	246	245	239	235
20.	Świerże-Kielcze	74	74	70	74	71	68
21.	Świerże-Kolonia	43	48	50	53	52	51
22.	Świerże-Kończany	49	50	49	48	45	45
23.	Świerże-Panki	74	70	69	70	69	66
24.	Świerże-Zielone	62	58	56	58	55	56
25.	Uścianek Wielki	213	218	210	212	204	207
26.	Zakrzewo-Kopijki	162	157	158	156	153	149
27.	Zakrzewo-Wielkie	95	95	89	87	87	86
28.	Zaręby Kościelne	682	674	661	662	663	659
29.	Zaręby Leśne	58	58	56	55	57	56
30.	Zgłeczewo Panieńskie	117	119	111	108	109	105
31.	Zgłeczewo Szlacheckie	84	84	85	83	80	75
Razem:		4279	4233	4172	4158	4129	4084

Źródło danych: Urząd Gminy Zaręby Kościelne, 2003r.

Liczba ludności gminy Zaręby Kościelne od 1997r. systematycznie maleje. W odniesieniu do 2001r. największe różnice dodatnie odnotowano w sołectwach: Pętkowo Wielkie i Uścianek Wielki (po +3 osoby) oraz Rostki-Daćbogi (+2), natomiast największe różnice ujemne w: Chmielewie (-8) i Zgłeczewie Szlacheckim (-5). W przeliczeniu na 1000 mieszkańców wyniki te są podobne.

Największe różnice dodatnie liczby ludności z 2002r. w odniesieniu do 1999r. i w przeliczeniu na 1000 mieszkańców występują w sołectwach: Zaręby Kościelne, Chmielewo, Pętkowo Wielkie i Nianały-Brewki, zaś różnice ujemne w sołectwach: Kietlanka, Zgłeczewo Szlacheckie i Skłody-Piotrowice.

Z porównania liczby ludności ogółem w 2002r. i 1997r. wynika, iż najwięcej osób przybyło w sołectwach: Chmielewo (+3,43 na 1000 mieszkańców), Świerże-Kolonia (+2,44) i Nianały-Brewki (+2,01), natomiast najwięcej osób ubyło w sołectwach: Kępiste-Borowe (-4,75 na 1000 mieszkańców), Skłody-Piotrowice (-2,19) i Zgłeczewo Panieńskie (-1,63).

Tabela nr 17 Przyrost naturalny według sołectw Gminy Zaręby Kościelne w latach 1997-2002

L.p.	Sołectwo	Przyrost naturalny					
		1997	1998	1999	2000	2001	2002
1.	Budziszewo	1	0	1	-1	3	1
2.	Chmielewo	0	3	-3	4	5	0
3.	Gaczkowo	2	1	-3	2	0	0
4.	Gąsiorowo	-1	0	0	1	-1	0
5.	Grabowo	0	-2	0	0	1	0

6.	Kępiście-Borowe	-1	1	-3	3	-4	3
7.	Kietlanka	-2	0	0	0	1	4
8.	Kosuty	-3	1	-1	1	2	1
9.	Nienały-Brewki	-1	0	2	1	-2	-3
10.	Nienały-Szymany	1	2	-1	2	-3	1
11.	Nowa Złotonia	1	-3	0	-1	1	-2
12.	Pętkowo Wielkie	-3	-1	0	2	0	0
13.	Pułazie	0	0	2	0	0	0
14.	Rawy Gaczkowo	2	-2	-1	1	1	-1
15.	Rostki-Dańbogi	-1	-3	1	1	0	0
16.	Skłody-Piotrowice	1	2	0	-3	0	-1
17.	Skłody-Stachy	-1	2	1	0	1	1
18.	Skłody-Średnie	-1	-3	-1	0	-2	-1
19.	Stara Złotonia Kańkowo Piecki Niemiry	0	-6	0	-1	-2	-2
20.	Świerże-Kiełcze	-1	2	-2	1	0	-1
21.	Świerże-Kolonia	-1	1	1	0	2	0
22.	Świerże-Kończany	1	1	-1	0	-2	0
23.	Świerże-Panki	1	-2	0	0	1	-3
24.	Świerże-Zielone	1	-3	-2	0	0	0
25.	Uścianek Wielki	0	2	-1	6	0	2
26.	Zakrzewo-Kopijki	1	-1	1	-2	3	-3
27.	Zakrzewo-Wielkie	2	-1	-1	-2	0	0
28.	Zaręby Kościelne	-1	3	5	-3	6	5
29.	Zaręby Leśne	1	-1	-2	0	2	0
30.	Zgleczewo Panieńskie	3	0	-3	-3	0	1
31.	Zgleczewo Szlacheckie	-1	0	1	-1	-1	-2
Razem:		0	-7	-10	8	12	0

Źródło danych: Urząd Gminy Zaręby Kościelne, 2003r.

Najwyższym dodatnim przyrostem naturalnym charakteryzują się sołectwa: Zaręby Kościelne (śr. +2,5) oraz Chmielewo i Uścianek Wielki (po +1,5), zaś najniższym ujemnym przyrostem naturalnym charakteryzują się: Stara Złotonia, Kańkowo Piecki, Niemiry (śr. -1,83) oraz Skłody-Średnie (-1,33).

Tabela nr 18 Saldo migracji według sołectw Gminy Zaręby Kościelne w latach 1997-2002

L.p.	Sołectwo	Saldo migracji					
		1997	1998	1999	2000	2001	2002
1.	Budziszewo	-5	1	2	-8	2	0
2.	Chmielewo	-5	-1	-2	7	6	-6
3.	Gaczkowo	-1	-2	-2	2	0	-1
4.	Gąsiorowo	-1	-4	-1	0	0	-3

5.	Grabowo	0	-3	-1	-1	1	-2
6.	Kępiste-Borowe	-2	-8	-13	-1	-3	-1
7.	Kietlanka	-14	4	-2	-8	-4	-4
8.	Kosuty	-5	-1	0	1	1	1
9.	Nienąty-Brewki	-2	-1	-3	4	2	-1
10.	Nienąty-Szymany	5	3	-2	-2	-4	0
11.	Nowa Złotora	-4	-6	3	-6	1	-3
12.	Pętkowo Wielkie	-4	-2	1	1	0	3
13.	Pułazie	1	1	2	1	-2	-1
14.	Rawy Gaczkowo	2	0	-1	0	1	-1
15.	Rostki-Dańbogi	2	-4	3	0	-5	2
16.	Skłody-Piotrowice	0	0	-4	-6	0	-1
17.	Skłody-Stachy	-3	1	-1	0	0	1
18.	Skłody-Średnie	-3	-3	-1	1	0	0
19.	Stara Złotora Kańkowo Piecki Niemiry	-2	-1	5	-1	-6	-4
20.	Świerże-Kiełcze	-2	0	-4	4	-3	-3
21.	Świerże-Kolonia	-1	5	2	3	-1	-1
22.	Świerże-Kończany	1	1	-1	-1	-3	0
23.	Świerże-Panki	1	-4	-1	1	-1	-3
24.	Świerże-Zielone	0	-4	-2	2	-3	1
25.	Uścianek Wielki	-5	5	-8	2	-8	3
26.	Zakrzewo-Kopijki	1	-5	1	-2	-3	-3
27.	Zakrzewo-Wielkie	1	0	-6	-2	0	-1
28.	Zaręby Kościelne	12	-8	-13	2	2	-4
29.	Zaręby Leśne	3	0	-2	-1	2	-1
30.	Zgłeczewo Panieńskie	3	2	-8	-3	1	-4
31.	Zgłeczewo Szlacheckie	-1	0	1	-2	-3	-5
Razem:		-28	-34	-58	-13	-30	-42

Źródło danych: Urząd Gminy Zaręby Kościelne, 2003r.

Najwyższym dodatnim saldem migracji charakteryzują się sołectwa: Świerże-Kolonia (śr. +1,17) oraz Pułazie (+0,33), zaś najniższym ujemnym saldem migracji charakteryzują się: Kępiste-Borowe i Kietlanka (śr. po -4,67) oraz Nowa Złotora (-2,5).

Analizując zmiany liczby ludności w poszczególnych sołectwach gminy w latach 1997-2002 można wywnioskować, iż sołectwami o korzystnych warunkach demograficznych są: Świerże-Kolonia, Chmielewo oraz Zaręby Kościelne, natomiast najmniej korzystne warunki występują w sołectwach: Kępiste-Borowe, Kietlanka, Stara Złotora, Kańkowo Piecki, Niemiry oraz Nowa Złotora.

Tabela nr 19 Małżeństwa według sołectw Gminy Zaręby Kościelne w latach 1997-2002

L.p.	Sołectwo	Liczba zawieranych małżeństw						
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	średnia
1.	Budziszewo	0	0	5	2	1	0	1,33
2.	Chmielewo	6	7	5	5	3	4	5,00
3.	Gaczkowo	3	1	2	2	1	0	1,50
4.	Gąsiorowo	2	4	4	6	2	2	3,33
5.	Grabowo	1	2	0	1	0	0	0,67
6.	Kępiste-Borowe	5	4	5	6	3	2	4,17
7.	Kietlanka	4	4	2	1	2	0	2,17
8.	Kosuty	2	0	3	0	1	2	1,33
9.	Nienały-Brewki	0	1	1	0	1	3	1,00
10.	Nienały-Szymany	2	3	2	1	0	5	2,17
11.	Nowa Złotoria	1	3	0	1	3	3	1,83
12.	Pętkowo Wielkie	0	1	1	1	2	0	0,83
13.	Pułazie	1	1	3	1	1	1	1,33
14.	Rawy Gaczkowo	1	2	1	2	0	0	1,00
15.	Rostki-Daćbogi	1	0	3	1	1	0	1,00
16.	Skłody-Piotrowice	2	2	0	1	0	0	0,83
17.	Skłody-Stachy	4	4	1	0	0	0	1,50
18.	Skłody-Średnie	1	2	1	1	1	1	1,17
19.	Stara Złotoria Kańkowo Piecki Niemiry	2	3	4	1	2	4	2,67
20.	Świerże-Kiełcze	1	3	2	0	3	0	1,50
21.	Świerże-Kolonia	0	0	2	4	1	1	1,33
22.	Świerże-Kończany	1	1	0	1	0	1	0,67
23.	Świerże-Panki	1	0	1	1	0	2	0,83
24.	Świerże-Zielone	0	1	0	1	1	0	0,50
25.	Uścianek Wielki	3	5	2	3	2	3	3,00
26.	Zakrzewo-Kopijki	0	1	5	1	2	2	1,83
27.	Zakrzewo-Wielkie	2	2	0	1	0	1	1,00
28.	Zaręby Kościelne	8	7	10	4	8	13	8,33
29.	Zaręby Leśne	1	0	1	2	0	1	0,83
30.	Zgleczewo Panieńskie	0	3	2	0	2	0	1,17
31.	Zgleczewo Szlacheckie	0	1	2	2	2	3	1,67
Razem:		55	68	70	53	45	54	57,5

Źródło danych: Urząd Gminy Zaręby Kościelne, 2003r.

Najwięcej małżeństw zostało zawartych w sołectwach: Zaręby Kościelne (średnio 8,33), Chmielewo, Kępiste-Borowe, Uścianek Wielki, najmniej w sołectwach: Świerże-Kończany i Świerże-Zielone (śr. 0,50). Przeliczając stosunek średniej liczby zawieranych małżeństw do 1000 mieszkańców ze średniej liczby ludności w poszczególnych sołectwach

okazuje się, iż najwięcej małżeństw zawieranych było w latach 1997-2002 w sołectwach: Skłody-Stachy, Świerże-Kolonia i Grabowo.

Struktura wieku ludności

Struktura wieku populacji wykazuje dominację ludności w wieku produkcyjnym – 52,1% ogółu mieszkańców w stosunku do 27,3% ludności w wieku przedprodukcyjnym i 20,6% ludności w wieku poprodukcyjnym (dane z roku 2001). Średnia wielkość populacji kobiet jest niższa od populacji mężczyzn o około 5%, w 2001r. kobiety stanowiły 45,5% ogółu ludności gminy Zaręby Kościelne.

Tabela nr 20 Struktura wieku i płci w Gminie Zaręby Kościelne w 2002r.

L.p.	Sołectwo	Kobiety i Mężczyźni 0-18	Kobiety 19-60	Mężczyźni 19-65	Kobiety 60 i więcej	Mężczyźni 65 i więcej	Razem
1.	Budziszewo	17	20	21	11	9	78
2.	Chmielewo	107	98	91	47	39	382
3.	Gaczkowo	23	31	32	17	14	117
4.	Gąsiorowo	57	75	78	40	33	283
5.	Grabowo	3	8	8	4	3	26
6.	Kępiście-Borowe	23	60	62	32	26	203
7.	Kietlanka	65	44	49	24	19	201
8.	Kosuty	24	23	23	12	10	92
9.	Nienały-Brewki	22	31	33	17	14	117
10.	Nienały-Szymany	29	26	27	14	11	107
11.	Nowa Złotonia	45	43	44	23	19	174
12.	Pętkowo Wielkie	25	31	33	17	14	120
13.	Pułazie	11	18	18	9	8	64
14.	Rawy Gaczkowo	14	14	15	8	6	57
15.	Rostki-Daćbogi	22	17	18	9	7	73
16.	Skłody-Piotrowice	1	11	11	6	5	34
17.	Skłody-Stachy	11	12	12	7	5	47
18.	Skłody-Średnie	25	21	22	12	9	89
19.	Stara Złotonia Kańkowo Piecki Niemiry	74	53	55	29	24	235
20.	Świerże-Kiełcze	11	19	20	10	8	68
21.	Świerże-Kolonia	8	14	15	8	6	51
22.	Świerże-Kończany	12	6	11	11	5	45
23.	Świerże-Panki	3	22	22	12	9	68
24.	Świerże-Zielone	5	17	18	9	7	56
25.	Uścianek Wielki	46	53	55	29	24	207

26.	Zakrzewo-Kopijki	31	39	41	21	17	149
27.	Zakrzewo-Wielkie	15	23	25	13	10	86
28.	Zaręby Kościelne	122	178	184	96	79	659
29.	Zaręby Leśne	12	14	15	8	7	56
30.	Zgłeczewo Panieńskie	27	26	27	14	11	105
31.	Zgłeczewo Szlacheckie	11	22	22	11	9	75
Razem:		901	1069	1107	580	467	4124

Źródło danych: Urząd Gminy Zaręby Kościelne, 2003r.

W odniesieniu do 2001r. liczba kobiet i mężczyzn w wieku do 18 lat zmalała o 11%, natomiast liczba kobiet w wieku od 19 do 60 lat oraz powyżej 60 lat nieznacznie wzrosła (ponad 3%) oraz liczba mężczyzn w wieku od 19 do 65 lat i powyżej 65 lat również nieznacznie wzrosła (ponad 2%).

4.6 Zatrudnienie i bezrobocie

Tabela nr 21 Pracujący w Gminie Zaręby Kościelne w latach 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Pracujący ogółem	215	225	224	190	204	220	207	203
Pracujące kobiety ogółem	141	139	138	126	119	139	128	115

Źródło danych: Bank Danych Regionalnych, Główny Urząd Statystyczny.

Według danych Urzędu Gminy, w 2003r., na terenie gminy istniało 103 podmiotów, zlokalizowane one były w miejscowościach:

- Chmielewo – 4 podmioty gospodarczych,
- Gaczkowo – 4 podmioty gospodarcze,
- Gąsiorowo – 6 podmiotów gospodarczych,
- Grabowo – 1 podmiot gospodarczy,
- Kępiste-Borowe – 3 podmioty gospodarcze,
- Kietlanka – 3 podmioty gospodarcze,
- Nienalty-Brewki – 5 podmiotów gospodarczych,
- Nienalty-Szymany – 3 podmioty gospodarcze,
- Nowa Złotoria – 4 podmiotów gospodarczych,
- Pętkowo Wielkie - 3 podmioty gospodarcze,

- Pułazie – 1 podmiot gospodarczy,
- Rawy Gaczkowo – 1 podmiot gospodarczy,
- Rostki-Daćbogi – 2 podmioty gospodarcze,
- Skłody-Stachy – 3 podmioty gospodarcze,
- Skłody-Średnie – 3 podmioty gospodarcze,
- Stara Złotoria, Kańkowo Piecki, Niemiry – 8 podmiotów gospodarczych,
- Świerże-Kiełcze – 4 podmioty gospodarcze,
- Świerże-Kolonia – 1 podmiot gospodarczy,
- Świerże-Panki – 4 podmioty gospodarcze,
- Świerże-Zielone – 2 podmioty gospodarcze,
- Uścianek Wielki – 2 podmioty gospodarcze,
- Zakrzewo-Kopijki – 5 podmiotów gospodarczych,
- Zakrzewo-Wielkie – 1 podmiot gospodarczy,
- Zaręby Kościelne – 22 podmiotów gospodarczych,
- Zaręby Leśne – 2 podmioty gospodarcze,
- Zgleczewo Panieńskie – 4 podmiotów gospodarczych,
- Zgleczewo Szlacheckie – 2 podmioty gospodarcze.

Poza rolnictwem pracuje tylko 20% zatrudnionych głównie w jednostkach uspołecznionych i usługach. Zarejestrowane podmioty gospodarcze świadczą różne usługi, przede wszystkim handlowe.

Powiatowy Urząd Pracy w Ostrowi Mazowieckiej obsługuje 11 gmin, które zamieszkuje łącznie około 80 600 osób, w tym ponad 41 300 znajduje się w wieku produkcyjnym. Liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotni w styczniu 2002r. wynosiła około 6,7 tys., zaś w lutym 2003r. 6,9 tys.

Stopa bezrobocia jest wyznacznikiem stosunku liczby osób bezrobotnych zarejestrowanych do liczby osób aktywnych zawodowo. Stopa bezrobocia w powiecie wynosiła odpowiednio w styczniu 2002r. –13,3%, w 2003r. –16,8%, a na dzień 30. 06. 2004r. już 20,3%

Według danych Urzędu Gminy Zaręby Kościelne, w 2003r. bezrobotni stanowią 16% ogółu mieszkańców gminy, co oznacza, iż stopa bezrobocia wynosi około 30%.

Stopa bezrobocia w powiecie ostrowskim na dzień 30. 06. 2004 r. wynosiła 20,3% i w stosunku do średniej województwa była stosunkowo wysoka. Szczególnie dużym problemem jest utrzymujący się na przestrzeni ostatnich lat wysoki odsetek osób młodych

i długotrwale bezrobotnych. Prognozuje się, iż pomimo rozbudowanego programu pomocy, bezrobocie jest i będzie (w najbliższych 10 –15 latach) najbardziej dotkliwym problemem społecznym powiatu i tym samym gminy. Na 142 osoby bezrobotne 69,7% stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym lub podstawowym. Jest to grupa najmniej mobilna, która wymaga stworzenia i utrzymania istniejących stanowisk pracy; głównie z myślą o tej grupie społecznej należy pozyskać inwestorów strategicznych poprzez stworzenie korzystnych warunków inwestowania; tj. poprawę warunków infrastrukturalnych, jak również podjąć działania pozwalające tym osobom odnaleźć swe miejsce na rynku pracy poprzez szkolenia, doradztwo, itp.

4.8 Kultura

W gminie Zaręby Kościelne funkcjonuje Biblioteka Publiczna oraz 2 biblioteki szkolne, w których w 2003 r. zgromadzonych było 16447 woluminów. Wskaźnik czytelnictwa w Zarębach Kościelnych wynosi 19,89/100 mieszkańców natomiast wskaźnik wypożyczeń wynosi 390,39 woluminów / 100 mieszkańców, co lansuje gminą na drugim miejscu w powiecie ostrowskim.

Najbliżej od gminy usytuowane kino znajduje się w Ostrowi Mazowieckiej z 220 miejscami dla widzów. Gmina Zaręby Kościelne położona jest w miejscu bardzo atrakcyjnym turystycznie nad rzekami Bug, Brok, Mały Brok, Wągroda, przy szlaku Warszawa – Białowieża oraz przy drodze Siedlce –Ostrów Mazowiecka. Część wsi: Gąsiorowo, Zgleczewo Panieńskie, Zgleczewo Szlacheckie i Zakrzewo Wielkie wchodzi w skład Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego.

Na terenie gminy znajdują się trzy boiska sportowe, w tym do gry w piłkę siatkową i koszykową, które zlokalizowane są w Zarębach Kościelnych.

5. Sytuacja gospodarcza

Zaręby Kościelne jest gminą typowo rolniczą. Na terenie gminy nie ma zakładów przemysłowych, ani wytwórczych na większą skalę.

W ramach działalności trzeciego sektora gospodarki dominują usługi dla rolnictwa, drobny handel, transport i usługi budowlane.

Oprócz usług podstawowych na terenie gminy prowadzona jest następująca działalność usługowa:

- wymiana butli gazowych w miejscach takich jak Kępiaste Borowe, Kietlanka, Rawy, Nienały Brewki, Pętkowo Wielkie, Zaręby Kościelne, Zakrzewo Kopijki
- stacje chłodzenia mleka w miejscowościach: Kietlanka, Nienały Brewki, Pułazie, Świerże Kolonie, Ścianek Wielki, Zakrzewo Kopijki, Zakrzewo Wielkie, Zgleczewo Panieńskie i Szlacheckie, Zaręby Kościelne, Niemiry
- jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej miejscowościach: Zaręby Kościelne, Kietlanka, Świerże Kończany, Chmielewo, Kępiaste Borowe
- mechanika pojazdów w miejscowości Zaręby Kościelne, Złotoria Stara, Kępiaste Borowe
- przedsiębiorstwa produkcyjno –handlowo –usługowe „ALUM PLAST” w miejscowości Skłody Stachy
- stacja paliw ORLEN oraz sprzedaż części motoryzacyjnych w miejscowości Skłody Stachy
- w gminnej miejscowości Zaręby Kościelne świadczone są następujące usługi: między innymi: naprawa sprzętu RTV, usługi blacharsko –lakiernicze, pogrzebowe, handlowe (w tym hurtownia artykułów do produkcji rolnej), fryzjerstwo, betoniarstwo, skup żywca i płodów rolnych, skup złomu, usługi kamieniarskie oraz sprzedaż, wulkanizacja opon.

W granicach administracyjnych gminy funkcjonuje 31 punktów sprzedaży detalicznej, najczęściej są to sklepy spożywcze lub przemysłowe. Najwięcej sklepów znajduje się w miejscowości gminnej Zaręby Kościelne.

Sklepy spożywczo – przemysłowe zlokalizowane są również w miejscowościach: Chmielewo, Kępiaste Borowe Kietlanka, Pętkowo Wielkie, Zakrzewo Wielkie, Zgleczewo Szlacheckie.

5.1 Instytucje i Urzędy

Obiekty Administracyjne zlokalizowane na terenie gminy (wszystkie znajdują się na terenie miejscowości gminnej) Urząd Gminy, Urząd Poczty, Oddział Banku Spółdzielczego, Biblioteka Publiczna Gminy.

5.2 Budżet

Według danych Urzędu Gminy w Zarębach Kościelnych realizacja budżetu w latach 2001-2004 wraz z prognozą na lata 2005-2006 przedstawia się następująco:

Tabela: Dochody i wydatki budżetu gminy w ostatnich latach i prognozowanie na lata 2004-2006

BUDŻET GMINY		2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ogółem dochody		5029596	5342576	6366789	6394645	5630078	5798980
W tym:	Podatek rolny	165624	18574	182317	199346	213 576	219 900
	Podatek od nieruchomości	288 657	294 286	293 547	288 657	303 809	312 900
	Podatek od środków transportu	59 903	37 534	38 830	36 108	30 000	30 900
	Dochody budżetu z tytułu udziałów w podatkach ogółem	480 533	609 784	482 865	65 544	835 128	860 200
	- z tytułu udziału w podatkach osób prawnych	3 767	1 535	1754	200	2500	2600
Subwencje ogółem		2 596 146	2 728 261	3 070 944	3 083 075	3 246 600	3 343 900
Dotacje z budżetu państwa		664 056	888 667	579 765	544 709	636 779	655 900
Środki na dofinansowanie zadań		232 207	175815	1182 352	1 097 600	92 000	95 000
Dochody własne		1 537 187	1549 833	1 604 427	1 669 261	1654 699	1 704 180
Ogółem wydatki		5 052 934	5 358 765	6 432 715	6 738 134	5 430 763	5 5937 00
W tym:	Wydatki majątkowe	1 178 251	2 036 926	1 932 965	2 123 717	6 625 00	700 000
	Wydatki bieżące	3 874 683	3 321 839	4 499 750	5 640 534	4 768 263	4 893 700

Budżet gminy w 2001 roku w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosił 1231 złotych, w 2002 roku 1308,17 a 2004 roku 1 565,78 złotych na jednego mieszkańca. Wielkość budżetu gminy w przeliczeniu na mieszkańca wykazuje od wielu lat tendencję zwyżkową (według danych zawartych w studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego gminy Zaręby Kościelne w 1998 roku w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosiła około 832 złote. Wydatki gminy w 2001 roku w przeliczeniu na jednego mieszkańca wyniosły 1 237 złotych. Natomiast w 2002 1312,13 zł w 2003 roku 1575 zł a w 2004 roku 1649,8 złotych.

Wyniki porównań dochodów i wydatków gminy Zaręby Kościelne z lat 2001-2004 widać, że dochody i wydatki wzrosły proporcjonalnie i ta tendencja utrzymuje się, co jest dobrym prognostykiem dla możliwości inwestycyjnych gminy. Gmina jako jednostka samorządu terytorialnego jest także jednym z najpoważniejszych inwestorów, finansując każdego roku szereg inwestycji, głównie infrastrukturalnych.

5.3 Walory gospodarcze gminy służące do przyciągania nowych inwestorów

Walory gospodarcze gminy służące do przyciągania nowych inwestorów:

- korzystne położenie przy ważnych szlakach komunikacyjnych;
- możliwości inwestowania – tereny przeznaczone pod budownictwo mieszkaniowe i działalność gospodarczą;
- duży potencjał przyrodniczy;
- czyste środowisko: obszary ekologiczne w tym tereny o unikalnych walorach krajobrazowo – przyrodniczych takich jak: bogata sieć rzek, cenne obiekty przyrodnicze, złoża kruszywa naturalnego o lokalnym znaczeniu, atrakcyjne tereny turystyczno – rekreacyjne;
- korzystne ceny sprzedaży gruntów;
- kontynuowana rozbudowa infrastruktury;
- rozwinięta sieć dróg;
- drogi główne w dobrym stanie;
- linie kolejowe o znaczeniu międzynarodowym.

Bariery hamujące rozwój gospodarczy

- bariera kapitałowa;

- trudności w uzyskaniu kredytów na rozpoczęcie działalności lub zmiany profilu działalności;
- brak stabilnych unormowań prawnych w zakresie działalności gospodarczej.

5.4 Opieka społeczna

Na terenie gminy działa Ośrodek Pomocy Społecznej będący podległą gminie samorządową jednostką organizacyjną do realizacji zadań Pomocy Społecznej. Ośrodek realizuje zadania zlecone finansowane przez budżet państwa oraz zadania własne finansowane przez gminę. W roku 2003 z jego świadczenia skorzystało 207 rodzin a w roku 2004 112 rodzin.

Formy pomocy świadczonej przez Ośrodek Pomocy Społecznej to:

- pomoc finansowa (najczęściej udzielana),
- pomoc rzeczowa,
- usługowa, instytucjonalna oraz socjalna, która polega w szczególności na pomocy w utrzymaniu kontaktów z otoczeniem a także pomoc w utrzymaniu aktywności społecznej i integracji w środowisku osobom niepełnosprawnym o ograniczonych możliwościach poruszania lub komunikowania z otoczeniem,
- zasiłki okresowe, stałe, stałe wyrównawcze oraz renty socjalne,
- zasiłki wynikające z ustawy o świadczeniach rodzinnych; ustawy, która weszła w życie z dniem 1 maja 2004 roku,
- opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne oraz ubezpieczenie zdrowotne,
- dożywianie dzieci,
- zadania wynikające z rządowych programów pomocy społecznej, bądź innych ustaw, mających na celu ochronę poziomu życia osób i rodzin,
- praca socjalna.

Do głównych przyczyn korzystania z pomocy należą:

- bezrobocie, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego.

Zjawiska te występują zazwyczaj w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych.

identyfikacja problemu:

Przemiany społeczno-ekonomiczne ostatnich lat powodują nasilenie się zjawisk bezrobocia, bezradności i niedostosowania społecznego. Liczba rodzin wymagających różnych form wsparcia rośnie. Przeciwdziałanie nasilaniu się problemu marginalizacji części społeczności gminy będzie wymagało realizowania programów szkoleń, warsztatów, prac interwencyjnych, uruchomienia poradnictwa z zakresu przedsiębiorczości w ramach dostępnych środków pomocowych z Europejskiego Funduszu Społecznego.

5.5 Rolnictwo

Naturalne zasoby środowiska przyrodniczego gminy Zaręby Kościelne tworzą potencjał produkcyjny, który jest między innymi wykorzystywany przez rolnictwo. To, w jaki sposób gmina wykorzysta ten potencjał, zależy od intensywności gospodarowania, wyznaczonej przez warunki ekonomiczno-organizacyjne, a zwłaszcza przez strukturę agrarną, sytuację ekonomiczną rolnictwa i infrastrukturę gospodarstw i obszarów wiejskich.

Gmina Zaręby Kościelne jest gminą wiejską, typowo rolniczą. Najlepsze warunki glebowe do rozwoju rolnictwa występują w części północnej i środkowej gminy (duże kompleksy gleb III i IV klasy bonitacyjnej). Do charakterystyki zróżnicowania rolnictwa w gminie wykorzystano dane zestawione według sołectw, udostępnione przez Urząd Gminy oraz dane opublikowane przez Urząd Statystyczny w Warszawie.

Charakterystyczne cechy rolnictwa w gminie Zaręby Kościelne

Z punktu widzenia struktury agrarnej i kondycji indywidualnych gospodarstw rolnych gmina Zaręby Kościelne należy do Megaregionu III. Jest to region obszarów wiejskich o dominacji średniorolnych gospodarstw rolnych, charakteryzujących się obecnie słabym procesem przemian, oczekujących na państwowe impulsy do aktywizacji produkcyjnej oraz przemian strukturalnych (w tym w kierunku wielofunkcyjności gospodarstwa rolnego). Megaregion charakteryzuje się niższym nasyceniem przedsiębiorstwami przemysłu rolno-spożywczego.

Na podstawie danych Urzędu Gminy Zaręby Kościelne ocenia się, iż powierzchnia:

1) użytków rolnych wynosi 6 835 ha, co stanowi 76,9% ogólnej powierzchni gminy:

- grunty orne – 5 082 ha, co stanowi 74,4% powierzchni użytków rolnych,
- sady – 68 ha – 1,0% powierzchni użytków rolnych,

- łąki – 475 ha – 6,95% użytków rolnych,
 - pastwiska - 966 ha – 14,1% użytków rolnych.
- 2) lasy i grunty leśne zajmują ogółem 1 624 ha – 18,3% powierzchni gminy;
- 3) zaś powierzchnia pozostałych gruntów i nieużytków wynosi 426 ha – 4,79%.

W gospodarstwach indywidualnych:

- 1) powierzchnia użytków rolnych wynosi 6 632 ha, co stanowi 74,6% ogólnej powierzchni gminy:
- grunty orne – 5 005 ha, co stanowi 75,47% powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach indywidualnych,
 - sady – 65 ha, co stanowi 0,98 % użytków rolnych,
 - łąki - 462 ha, co stanowi 6,97% użytków rolnych,
 - pastwiska – 912 ha, co stanowi 13,75% użytków rolnych,
- 2) lasy i grunty leśne zajmują w gospodarstwach indywidualnych 942 ha – 12,38% powierzchni gospodarstw indywidualnych i 57,83% ogólnej powierzchni lasów;
- 3) zaś powierzchnia pozostałych gruntów i nieużytków wynosi 38 ha – 0,5% ogólnej powierzchni gospodarstw.

Powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 mieszkańca gminy wynosi 1,67, gdzie dla Polski wskaźnik ten kształtuje się na poziomie 0,5 tj. na poziomie zbliżonym do Francji, Danii i Grecji. Przeciętna powierzchnia działki wynosi 1,03 ha.

Podobnie jak w całym regionie, przeważająca część użytków rolnych znajduje się we władaniu gospodarstw indywidualnych (ponad 97%), również znaczna część lasów należy do sektora prywatnego (około 58%).

Ponad 85% powierzchni ogólnej gruntów stanowią grunty osób fizycznych, ponad 10% grunty Skarbu Państwa, około 2% grunty gmin i związków międzygminnych, zaś ponad 1% jest własnością spółek prawa handlowego.

Poniżej przedstawiono tabelę z informacją o własnościach gruntów.

Tabela nr 24 Własność gruntów gminy Zaręby Kościelne według stanu na dzień 01.01.2003r.

Wyszczególnienie gruntów	Pow. ogólna w ha	Użytki rolne						Grunty leśne oraz zadrzewienia		Grunty i zurbanizowane zabudowane			Tereny różne	Nie-użytki	Wody pow. płynące
		Grunty orne	Sady	Łąki trwałe	Pastw. trwałe	Gr. rolne zabud.	Gr. pod rowami	Lasy	Gr. i zakrz.	Ter. wypocz.	Drogi	Koleje			
Grunty wchodzące w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	5	4							1						
Grunty Państwowego Gospodarstwa Leśnego (PGL)	674	10		3	8	1		638			10		3	1	
Grunty w trwałym zarządzie państw. jedn. organizacyjnych z wyłączeniem gruntów PGL	142						42				74				26
Pozostałe grunty Skarbu Państwa (SP)	89										2			1	86
RAZEM: Grunty SP z wyłącz. gr. przek. w użyt. wieczyste	910	14		3	8	1	42	638	1		86		3	2	112
RAZEM: Grunty SP przekazane w użyt. wieczyste	50	1									49				
RAZEM: Grunty gmin i zw. międzygm. z wyłącz. grunt. przekaz. w użytk. wieczyste	173	19	2	2	15	5		43	5		123			2	
Grunty osób fizycznych wchodzących w skład gosp. roln.	7518	4962	61	457	904	57	11	924	4					38	
Grunty osób fizycz. nie wchodzących w skład g.r.	94	43	4	5	8	20		14							
RAZEM: Grunty osób fizycz.	1612	5005	65	462	912	77	11	938	4					38	
RAZEM: Grunty spółdzielni	2	1				1									
RAZEM: Grunty kościołów i zw. wyznaniowych	24	13		3	4	2						2			
RAZEM: Grunty powiatów	3										3				
RAZEM: Pozostałe grunty	114	29	1	5	27	3		43		1				5	
RAZEM:	8890	5084	68	475	966	189	53	1624	5	1	212	49	5	47	112

Źródło danych: Urząd Gminy Zaręby Kościelne, 2003r.

Mienie komunalne stanowią:

1. drogi – 123 ha,
2. lasy – 4 ha,
3. nieużytki – 2 ha,
4. grunty na umowach dzierżawnych – 12,68 ha,
5. żwirownia we wsi Kępiste Borowe – 1,88 ha,
6. szkoły (Zaręby Kościelne, Chmielewo, Zakrzewo Kopijki, Świerze Panki, Złotoria, Zgleczewo) – 5,52 ha,
7. w bezpośrednim użytkowaniu - (parkingi, targowisko, Urząd Gminy, plac zabaw) – 2,75 ha,
8. grunty przejęte w 2000r. w Zgleczewie Szlacheckim i Zakrzewie Wielkim pod drogę nr 22 538 – 5,07 ha,
9. w bezpośrednim zarządzie sołectw (dawne mienie gminne, grunty pod kopalnie piasku, gliny, wodopoje, stawy, place ogólne, które podczas scaleń były wydzielone na cele wspólne wsi i które uległy komunalizacji) – 4,38 ha,
10. grunty położone w Gąsiorowie nad rzeką (bez użytkownika) – 9,0 ha,
11. grunty pod budynkami w Zarębach Kościelnych, gdzie granice działek biegną po ścianach budynków (stan ewidencyjny nie odpowiada stanowi władania), które po opracowaniu mpzp zostaną podzielone geodezyjnie według stanu użytkowania i zgodnie z koncepcją planistyczną, a następnie sprzedane lub wydzierżawione – 2,0 ha.

Razem mienie komunalne wynosi 172 ha.

Tabela nr 25 Wykaz działek obrębu Zaręby Kościelne nie będących własnością osób fizycznych w 2003r.

Jednostka	Nr działki	Własność
G 1	163, 265, 266	Skarb Państwa
G 3	130, 148, 191, 203, 299, 114/2, 329/1, 331/1, 332/1, 107/2	Gmina Zaręby Kość.
G 4	61, 63, 68, 69, 70, 143, 144, 145, 218, 238, 272, 355, 357, 358, 364, 410, 418, 421, 73, 317, 269, 311, 312, 356, 99/1, 257, 64, 62, 199, 157, 77, 122, 116, 76/1, 115, 117, 120, 123, 139, 140, 141, 217, 219, 76/2, 150, 152/1, 152/10, 152/3, 152/5, 152/6, 152/7, 152/8, 152/9, 170, 90, 363/1, 362, 455, 91/1, 220/2, 152/12	Gmina Zaręby Kość.
G 5	48/2, 49/1	Gmina Zaręby Kość.
G 6	224, 75	Gmina Zaręby Kość.
G 12	30, 113, 151, 214, 236, 232, 259, 267, 284, 310, 366, 386, 433, 448, 454, 105/1, 105/3, 323/1, 323/3, 323/4, 105/5	Drogi gminne
G 13	207, 367, 206	Drogi powiatowe

Źródło danych: Urząd Gminy Zaręby Kościelne, 2003r.

Struktura upraw

Powierzchnia użytków rolnych w indywidualnych gospodarstwach rolnych na terenie gminy Zaręby Kościelne zajmuje 75% ogólnej powierzchni gminy, powierzchnia gruntów ornych – 75,5%, sady – 1,0%, łąki – 7,0%, pastwiska – 13,8% ogólnej powierzchni użytków rolnych.

Gmina Zaręby Kościelne charakteryzuje się przewagą zasiewów mieszanek zbożowych (łącznie ponad 68% ogólnej powierzchni zasiewów) oraz uprawą ziemniaków (około 23%) i buraków cukrowych (ponad 5%).

Tabela nr 26 Zestawienie orientacyjnych danych o zasiewach w gminie Zaręby Kościelne w 2003r.

Lp	Miejscowość	Mieszanek zbożowe		Kuku-rydza	Zie-mniaki	Buraki cukr.	Rzepak ozimy	Warz. grunt.	Truska-wki
		ozime	jare						
1.	Budziszewo	-	49,64	-	9,95	20,67	-	0,5	-
2.	Chmielewo	9,4	216,47	0,6	43,83	8,0	-	2,27	-
3.	Gaczkowo	-	35,7	-	10,8	-	-	1,74	-
4.	Gąsiorowo	6,0	19,4	-	26,37	-	-	0,49	-
5.	Grabowo	-	24,74	-	6,05	1,0	-	0,02	-
6.	Kępiste-Borowe	-	36,25	-	22,77	-	-	0,27	-
7.	Kietlanka	-	62,25	-	26,02	-	-	0,85	0,02
8.	Kosuty	-	40,96	-	14,1	-	-	0,87	0,11
9.	Nienalty-Brewki	-	39,32	-	19,05	9,93	-	0,1	-

10.	Nienały-Szymany	-	83,34	-	12,99	20,3	-	0,12	-
11.	Nowa Złotoria	2,5	67,45	-	17,97	-	-	1,95	-
12.	Pętkowo Wielkie	-	37,35	-	17,89	-	-	0,11	-
13.	Pułazie	-	14,16	-	9,37	-	-	0,18	-
14.	Rawy Gaczkowo	-	29,7	-	10,28	15,3	-	1,11	-
15.	Rostki-Dańbogi	-	10,97	-	12,72	-	-	0,25	-
16.	Skłody-Piotrowice	-	30,0	-	9,0	7,0	-	-	-
17.	Skłody-Stachy	-	49,44	-	7,3	8,5	20,0	0,32	0,04
18.	Skłody-Średnie	-	64,15	-	6,7	8,05	-	0,4	-
19.	Stara Złotoria	-	32,85	-	15,95	-	-	1,0	-
20.	Kańkowo Piecki	-	1,7	-	1,1	-	-	0,2	-
21.	Niemiry	-	19,5	-	15,0	-	-	-	-
22.	Świerże-Kiełcze	-	66,92	-	8,22	4,7	-	0,27	0,1
23.	Świerże-Kolonia	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
24.	Świerże-Kończany	-	52,93	2,11	14,99	2,8	-	1,3	0,71
25.	Świerże-Panki	-	57,81	-	10,98	-	-	0,41	-
26.	Świerże-Zielone	-	46,68	-	6,18	-	-	0,38	-
27.	Uścianek Wielki	-	69,53	-	21,0	-	-	0,41	-
28.	Zakrzewo-Kopijki	-	29,45	-	27,15	2,0	-	0,19	-
29.	Zakrzewo-Wielkie	-	19,01	-	16,4	-	-	0,55	-
30.	Zaręby Kościelne	-	55,42	-	14,8	-	-	0,85	0,05
31.	Zaręby Leśne	-	22,82	-	3,07	-	-	0,03	-
32.	Zgłeczewo Panieńskie	-	7,48	-	17,21	-	-	-	-
33.	Zgłeczewo Szlacheckie	-	12,55	-	27,92	-	-	0,11	-
RAZEM:		17,9	1405,9 4	2,71	483,13	108,25	20,0	17,25	1,03

Źródło danych: Urząd Gminy Zaręby Kościelne, 2003r.

Hodowla zwierząt w indywidualnych gospodarstwach rolnych

Według Rocznika Statystycznego Województwa Mazowieckiego średnia produkcja zwierząt w na Mazowszu w roku 1999 wynosiła 1006 tys. sztuk, a w roku 2000 zmniejszyła się do 926 tys., z czego w sektorze publicznym wynosiła odpowiednio w roku 1999 – 4,3 tys., a w sektorze prywatnym 1001 tys., natomiast w roku 2000 w sektorze prywatnym – 920 tys.; w publicznym 2,8 tys. Świadczy to o powolnym spadku produkcji bydła.

Podobnie sytuacja wygląda przy produkcji trzody chlewnej i owiec. W roku 2000 chów trzody chlewnej zmalał o 7,9%, a owiec o 25,7% w stosunku do roku 1999.

Wskaźnik powierzchni użytków rolnych przypadających na 1 ciągnik w ha dla województwa mazowieckiego wynosi 13,2.

W gminie Zaręby Kościelne w 2003r. hodowane były następujące ilości zwierząt:

- bydło – 4 196 szt., a w tym krowy dojne – 2 368 szt. (największe hodowle w miejscowościach: Budziszewo, Chmielewo, Kietlanka, Uścianek Wielki),
- trzoda chlewna – 6 028 szt., w tym lochy na chów – 796 szt.,
- owce – 33 szt.

Na terenie gminy funkcjonuje ferma drobiu w miejscowości Stara Złotora. Pojedyncze sztuki koni (prawdopodobnie w celach rekreacyjnych) hodowane są w: Chmielewie, Kietlance, Nienaltech-Szymanach, Nowej Złotorii (7 szt.), Świerzach - Kończanach.

Tabela nr 27 Zestawienie orientacyjnych danych o hodowli w gminie Zaręby Kościelne w 2003r.

Lp.	Miejscowość	Bydło		Trzoda chlewna		Owce
		ogółem	w tym krowy	ogółem	w tym lochy	
1.	Budziszewo	201	114	169	25	-
2.	Chmielewo	314	156	1049	118	-
3.	Gaczkowo	68	37	79	16	-
4.	Gąsiorowo	123	67	181	24	-
5.	Grabowo	54	27	72	13	-
6.	Kępiste-Borowe	188	101	335	38	-
7.	Kietlanka	207	135	185	47	5
8.	Kosuty	94	50	150	15	-
9.	Nienalty-Brewki	185	92	192	27	-
10.	Nienalty-Szymany	261	138	328	28	4
11.	Nowa Złotora	213	128	203	23	-
12.	Pętkowo Wielkie	77	43	137	25	-
13.	Pułazie	66	42	51	12	-
14.	Rawy Gaczkowo	83	38	111	13	-
15.	Rostki-Dańbogi	54	33	205	19	-
16.	Skłody-Piotrowice	138	75	210	27	-
17.	Skłody-Stachy	92	48	98	10	-
18.	Skłody-Średnie	170	91	228	64	-
19.	Stara Złotora	72	54	228	23	-
20.	Kańkowo Piecki	6	3	14	2	-
21.	Niemiry	57	29	91	10	-
22.	Świerże-Kielcze	164	89	255	24	-
23.	Świerże-Kolonia					
24.	Świerże-Kończany	240	126	343	41	2
25.	Świerże-Panki	174	99	131	13	12
26.	Świerże-Zielone	72	38	168	16	-
27.	Uścianek Wielki	151	100	214	30	-
28.	Zakrzewo-Kopijki	169	98	223	40	10
29.	Zakrzewo-Wielkie	118	67	191	20	-
30.	Zaręby Kościelne	96	59	45	5	-
31.	Zaręby Leśne	118	78	9	1	-
32.	Zgłeczewo Panieńskie	73	53	73	16	-
33.	Zgłeczewo Szlacheckie	98	60	60	11	-
RAZEM:		4196	2368	6028	796	33

Źródło danych: Urząd Gminy Zaręby Kościelne, 2003r.

Charakterystyka warunków glebowych w gminie Zaręby Kościelne

Na terenie gminy nie występują gleby I i II klasy bonitacyjnej. Najlepsze gleby pod względem przydatności dla rolnictwa, czyli gleby kompleksu pszennego wadliwego i żytniego bardzo dobrego (III-IV klasa bonitacyjna) występują w części północnej

i środkowej gminy (Chmielewo, Budziszewo, Świerże-Panki). Udział procentowy gruntów rolnych III i IV klasy bonitacyjnej w odniesieniu do ogółu tych gruntów w gminie jest najwyższy w sołectwach: Świerże-Kiełcze, Chmielewo, Budziszewo, Rawy Gaczkowo i Świerże-Panki.

Tabela nr 28 Zestawienie powierzchni gruntów rolnych i użytków zielonych klas I-IV w gospodarstwach rolnych w gminie Zaręby Kościelne w 2003r.

Lp	Miejscowość	Grunty orne [ha]				Użytki zielone [ha]		Razem chronione	Grunty w gosp.	Nieużytki
		IIIA	IIIB	IVA	IVB	III	IV			
34.	Budziszewo	0,94	78,69	66,45	19,58	13,70	27,58	206,93	237,3952	0,93
35.	Chmielewo	0,61	300,48	163,08	12,64	1,03	25,90	503,73	633,08	4,70
36.	Gaczkowo	0,00	11,87	25,79	10,68	0,00	17,82	66,16	163,72	0,42
37.	Gąsiorowo	0,00	0,00	26,70	16,51	0,00	1,85	45,06	826,1693	4,51
38.	Grabowo	0,00	0,00	17,69	23,21	0,00	0,00	40,90	109,33	0,13
39.	Kepiste-Borowe	0,00	0,00	2,19	9,49	0,00	0,27	11,95	477,1116	8,06
40.	Kietlanka	0,00	1,35	58,74	20,49	0,00	2,08	82,66	291,576	1,83
41.	Kosuty	0,00	10,82	51,75	13,47	0,00	7,15	83,20	251,1486	2,30
42.	Nianałty-Brewki	1,60	46,30	23,16	11,55	3,26	36,43	122,30	199,8947	0,34
43.	Nianałty-Szymany	0,00	53,56	70,24	8,72	9,62	62,26	204,41	245,2448	0,79
44.	Nowa Złotoria	2,36	42,66	48,38	33,17	0,00	39,46	166,03	479,2081	1,75
45.	Pętkowo Wielkie	0,00	1,74	10,78	39,48	0,00	21,10	73,10	378,96	1,11
46.	Pułazie	0,00	3,24	21,39	27,47	0,00	0,00	52,10	259,58	0,41
47.	Rawy Gaczkowo	0,00	46,79	36,53	14,89	0,00	13,99	112,20	150,73	1,33
48.	Rostki-Daćbogi	0,00	0,00	1,32	2,02	0,00	1,86	5,20	163,3393	0,01
49.	Skłody-Piotrowice	0,00	4,14	59,90	23,15	0,00	11,18	98,37	147,16	1,86
50.	Skłody-Stachy	0,00	0,72	32,43	18,65	0,00	44,56	96,36	204,68	0,51
51.	Skłody-Średnie	0,00	7,74	51,96	23,43	0,00	8,27	91,40	194,92	1,09
52.	Stara Złotoria	0,00	0,98	10,12	11,17	0,00	9,42	31,69	213,17	0,18
53.	Kańkowo Piecki	0,00	0,00	0,00	0,35	0,00	0,00	0,35	149,45	0,04
54.	Niemiry	0,00	0,00	4,04	16,01	0,00	3,46	23,51	381,97	0,00
55.	Świerże-Kiełcze	3,59	28,89	42,79	17,64	0,08	9,28	102,27	117,69	0,89

56.	Świerże-Kolonia	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
57.	Świerże-Kończany	0,00	5,85	99,83	42,60	0,00	8,42	156,70	321,29	1,09
58.	Świerże-Panki	0,00	25,80	106,69	32,67	1,17	17,43	183,76	260,59	0,18
59.	Świerże-Zielone	0,00	21,05	61,94	17,89	0,00	7,20	108,07	169,6154	0,91
60.	Uścianek Wielki	0,00	0,00	38,32	25,85	0,00	11,21	75,38	346,72	0,24
61.	Zakrzewo-Kopijki	0,00	0,00	33,76	53,54	0,00	18,63	105,93	494,67	1,27
62.	Zakrzewo-Wielkie	0,00	0,00	7,54	20,67	0,00	7,01	35,22	296,32	1,99
63.	Zaręby Kościelne	0,00	0,00	12,56	14,84	5,48	31,80	64,67	190,2337	2,32
64.	Zaręby Leśne	0,00	1,26	11,25	12,89	0,00	0,40	25,80	121,54	0,02
65.	Zgłeczewo Panieńskie	0,00	4,37	7,75	3,92	0,00	8,72	24,76	198,7311	3,91
66.	Zgłeczewo Szlacheckie	0,00	0,00	16,57	19,82	0,00	8,66	45,05	212,5327	1,74
RAZEM:		9,10	698,30	1221,64	618,46	34,33	463,39	3045,22	8887,77	46,87

Źródło danych: Urząd Gminy Zaręby Kościelne, 2003r.

Tabela nr 29 Udział procentowy gruntów rolnych i użytków zielonych klas I-IV w gospodarstwach rolnych w gminie Zaręby Kościelne w 2003r.

Lp	Miejscowość	Grunty rolne klas III-IV		Użytki zielone klas III-IV		Łącznie grunty rolne i użytki zielone klas III-IV		% nieużytków w sołectwie
		% pow. sołectwa	% pow. w gminie	% pow. sołectwa	% pow. w gminie	% pow. sołectwa	% pow. w gminie	
1.	Budziszewo	69,78	6,50	17,39	8,29	87,17	6,80	0,39
2.	Chmielewo	75,32	18,72	4,25	5,41	79,57	16,54	0,74
3.	Gaczkowo	29,53	1,90	10,88	3,58	40,41	2,17	0,26
4.	Gąsiorowo	5,23	1,70	0,22	0,37	5,45	1,48	0,55
5.	Grabowo	37,41	1,61	0,00	0,00	37,41	1,34	0,12
6.	Kępiście-Borowe	2,45	0,46	0,06	0,05	2,50	0,39	1,69
7.	Kietlanka	27,64	3,16	0,71	0,42	28,35	2,71	0,63
8.	Kosuty	30,28	2,99	2,85	1,44	33,13	2,73	0,92
9.	Nianały-Brewki	41,33	3,24	19,85	7,97	61,18	4,02	0,17
10.	Nianały-Szymany	54,04	5,20	29,31	14,44	83,35	6,71	0,32
11.	Nowa Złotoria	26,41	4,97	8,23	7,93	34,65	5,45	0,37
12.	Pętkowo Wielkie	13,72	2,04	5,57	4,24	19,29	2,40	0,29
13.	Pułazie	20,07	2,05	0,00	0,00	20,07	1,71	0,16
14.	Rawy Gaczkowo	65,16	3,86	9,28	2,81	74,44	3,68	0,88
15.	Rostki-Daćbogi	2,04	0,13	1,14	0,37	3,18	0,17	0,01
16.	Skłody-Piotrowice	59,25	3,42	7,60	2,25	66,85	3,23	1,26
17.	Skłody-Stachy	25,31	2,03	21,77	8,95	47,08	3,16	0,25
18.	Skłody-Średnie	42,65	3,26	4,24	1,66	46,89	3,00	0,56
19.	Stara Złotoria	10,45	0,87	4,42	1,89	14,87	1,04	0,08

20.	Kańkowo Piecki	0,23	0,01	0,00	0,00	0,23	0,01	0,03
21.	Niemiry	5,25	0,79	0,91	0,70	6,15	0,77	0,00
22.	Świerże-Kietcze	78,94	3,65	7,95	1,88	86,90	3,36	0,76
23.	Świerże-Kolonia	b.d.		b.d.		b.d.		b.d.
24.	Świerże-Kończany	46,15	5,82	2,62	1,69	48,77	5,15	0,34
25.	Świerże-Panki	63,38	6,48	7,14	3,74	70,52	6,03	0,07
26.	Świerże-Zielone	59,47	3,96	4,24	1,45	63,72	3,55	0,54
27.	Uścianek Wielki	18,51	2,52	3,23	2,25	21,74	2,48	0,07
28.	Zakrzewo-Kopijki	17,65	3,43	3,77	3,74	21,41	3,48	0,26
29.	Zakrzewo-Wielkie	9,52	1,11	2,37	1,41	11,89	1,16	0,67
30.	Zaręby Kościelne	14,40	1,08	19,59	7,49	34,00	2,12	1,22
31.	Zaręby Leśne	20,90	1,00	0,33	0,08	21,23	0,85	0,02
32.	Zgłeczewo Panieńskie	8,07	0,63	4,39	1,75	12,46	0,81	1,97
33.	Zgłeczewo Szlacheckie	17,12	1,43	4,08	1,74	21,20	1,48	0,82
RAZEM:		31,1765	100,00	6,5123	100,00	37,6889	100,00	0,53

Pod względem przydatności gleb mineralnych dla rolnictwa gmina charakteryzuje się przewagą gruntów średnich i słabych.

Grunty o średniej przydatności: III i IV klasy bonitacyjnej zaliczane są do kompleksów: pszennego dobrego, żytniego bardzo dobrego i żytniego dobrego.

Kompleks pszenny dobry oraz kompleks pszenny wadliwy – gleby wyróżniają się dużą miąższością poziomu próchnicznego, dobrymi właściwościami fizycznymi i chemicznymi oraz są łatwe do uprawy. Do kompleksu tego wchodzi gleby klas bonitacyjnych IIIa i IIIb, na glebach tych osiąga się wysokie plony żyta, jęczmienia, owsa i ziemniaków, lecz są to gleby zawodne pod uprawę pszenicy i buraków cukrowych.

Kompleks żytni bardzo dobry – obejmuje lżejsze gleby klasy IIIa i IIIb, na których uprawa żyta i ziemniaków może być ekonomicznie bardziej uzasadniona niż pszenicy i roślin jej towarzyszących w płodozmianie.

Kompleks żytni dobry – obejmuje gleby zaliczane do klasy IVa i IVb, gdzie przy dobrych warunkach wilgotnościowych i odpowiednim nawożeniu oprócz uprawy żyta i ziemniaków mogą udawać się również: jęczmień, owies i buraki pastewne.

Kompleks żytni słaby – obejmuje gleby klas IVb i V, które są z natury za suche i ubogie, o małej potencjalnej żyzności. Na glebach tych udają się żyto i ziemniaki oraz inne rośliny o małych wymaganiach glebowych.

Kompleks żytni najslabszy (żytnio-łubinowy) – obejmuje gleby z reguły zbyt suche i zbyt ubogie na użytkowanie rolnicze. Gleby te mogą być użytkowane rolniczo tylko

przejściowo, z założeniem, że w przyszłości, w miarę rozwoju rolnictwa, będą wyłączone z użytkowania rolniczego i przeznaczone pod zalesienia. Kompleks ten obejmuje głównie gleby piaskowe i żwirowe zaliczane do V i VI klasy bonitacyjnej.

Kompleks zbożowo pastewny słaby – obejmuje gleby o dużej rozpiętości możliwości produkcyjnych następujących klas: IVa, IVb, V i VI. Zaliczanie gleb do tego kompleksu jest uwarunkowane ich nadmiernym uwilgotnieniem. W lata suche na glebach tych mogą udawać się żyto i ziemniaki, w lata wilgotne wskazuje się na uprawy roślin pastewnych.

Na rozwój rolnictwa wpływają, oprócz warunków glebowych, stosunki wodne oraz warunki klimatyczne.

5.6 Turystyka i rekreacja

Gmina Zaręby Kościelne położona jest w miejscu bardzo atrakcyjnym turystycznie: nad rzekami Bug, Brok, Brok Mały, przy szlaku Warszawa – Białowieża oraz przy drodze Siedlce – Ostrów Mazowiecka.

Część wsi: Gąsiorowo, Zgleczewo Szlacheckie, Zgleczewo Panieńskie i Zakrzewo Wielkie wchodzi w skład Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego. W miejscowości Gąsiorowo znajduje się park podworski.

6.0 Infrastruktura techniczna

6.1 System komunikacji

Kolej

Przez teren gminy Zaręby Kościelne na długości 7,0 km przebiega magistralna zelektryfikowana dwutorowa linia kolejowa nr 6 (E75) o znaczeniu międzynarodowym relacji Warszawa – Białystok – Wilno – Petersburg. Na terenie gminy na linii tej usytuowane są dwa przystanki osobowe: Zaręby Kościelne w sołectwie Uścianek Wielki oraz Kietlanka, na których zatrzymują się lokalne pociągi relacji (Białystok) Łapy – Małkinia – Tłuszcz (Warszawa).

Stan techniczny linii kolejowej jest zadawalający, natomiast zaniedbana jest całkowicie infrastruktura kolejowa związana z obsługą podróżnych. Obiekty stacyjne są w znacznym stopniu zdewastowane. Przy przystanku Zaręby Kościelne znajduje się obiekt magazynowy. Na trasie kolejowej w obrębie gminy brak jest bezkolizyjnych skrzyżowań z drogami kołowymi. Zagrożone są zwłaszcza skrzyżowania w Uścianku z drogą powiatowa nr 23597 oraz w Kietlance z drogą nr 23598,

System dróg

Na obszarze gminy Zaręby Kościelne nie występują drogi krajowe. Uzupełnieniem systemu krajowego na terenie Zaręb jest więc droga wojewódzka nr 694 oraz drogi powiatowe i gminne.

Na terenie gminy Zaręby Kościelne łączna długość dróg kołowych wynosi:

- wojewódzkich – 6,0 km
- powiatowych - 52,887 km,
- gminnych – około 70,350 (bez drogi nr 026 – ok. 63,550 km,

Podstawą układu komunikacyjnego gminy Zaręby Kościelne jest przebiegająca przez jej południowy skraj, w bezpośrednim sąsiedztwie korony nadbużańskiej skarpy, stanowiąc północną granicę obszarów chronionych Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego, droga wojewódzka nr 694 relacji (Warszawa) – Brok – Małkinia - Ciechanowiec – (Bielsk Podl.: – Białowieża i Białystok) w ciągu turystycznym łączącym centrum kraju z Puszcza Białowieską.

Układ ten uzupełnia:

- 9 dróg powiatowych V klasy technicznej na kierunkach:
 1. Chmielewo – Andrzejewo - Zaręby Warchoły **nr 23577**
 2. Chmielewo - Zaręby Kościelne – Szulborze Wielkie - Czyżew **nr 23592**
 3. Zaręby Kościelne - Mianowo **nr 23593**
 4. Zaręby Kościelne - Złotoria **nr 23594**
 5. Złotoria – Nienalty - Niemiry **nr 23595**
 6. Zaręby Kościelne - Kępiste **nr 23596**
 7. Zaręby Kościelne - Uścianek **nr 23597**
 8. Zaręby Kościelne – Zakrzewo - Zalesie **nr 23598**
 9. Uścianek - Zakrzewo **nr 23599**

Spośród dróg powiatowych - drogi nr: 23577, 23592, 23594 i 23597 mają nawierzchnię bitumiczną na całej długości w granicach gminy, drogi nr: 23593, 23596 i 23598 mają nawierzchnię bitumiczną na części ich długości, zaś pozostałe drogi mają nawierzchnię gruntowo-żwirową.

Ośrodek gminny posiadający bezpośrednie powiązania z Ostrowią Maz., położony jest na węźle dróg powiatowych.

➤ drogi gminne, do których spośród gęstej sieci dróg lokalnych wg materiałów uzyskanych w Urzędzie Gminy w Zarębach Kościelnych zaliczono 29 dróg V klasy technicznej o przybliżonej łącznej długości około – 70,350 km; są to drogi stanowiące układ podstawowy, uzupełniający stosunkowo gęstą sieć dróg ponad gminnych. Według materiałów uzyskanych w Zarządzie Dróg Powiatowych w Ostrowi Maz. droga gminna nr 026 ma status drogi powiatowej nr 23598; uwzględniając te materiały liczba dróg gminnych wynosiłaby 28, a ich łączna długość – 63,550 km.

Sieć dróg gminnych na terenie gminy Zaręby Kościelne jest wystarczająca, jednak istniejące drogi nie są zadowalające pod względem jakości i stanu technicznego (znaczna ilość dróg o nawierzchni żwirowej i gruntowej).

Ulice wśród zwartej zabudowy wiejskiej mają na ogół nawierzchnię bitumiczną lub żwirową.

Na terenie gminy brak jest urządzonych ścieżek rowerowych.

Droga wojewódzka wymaga częściowo modernizacji nawierzchni, budowy zatok przystankowych i zdecydowanej przebudowy poboczy oraz usprawnienia ruchu na skrzyżowaniach.

Drogi powiatowe w większości mają nawierzchnię bitumiczną (42,355 km, co stanowi ponad 80% łącznej długości) i wykazują dobrą wartość techniczną i eksploatacyjną. Na długości 10,532 km (blisko 20% łącznej długości) mają nawierzchnię gruntowo-żwirową.

Tabela nr 30 Wykaz dróg wojewódzkich i powiatowych na terenie gminy Zaręby Kościelne wg stanu na 31.05.2002r.

Lp.	Nr drogi	Klasa, relacja	Długość drogi w km	Rodzaj nawierzchni	
				ulepszone (twarde)	nie ulep.
Droga wojewódzka Gp klasa techniczna					
1	694	(Warszawa) – Brok – Małkinia - Ciechanowiec	6,000	6,000	-

Drogi powiatowe */					
1.	23577	Chmielewo – Andrzejewo - Zaręby Warchoły	3,000	3,000	-
2.	23592	Chmielewo - Zaręby Kościelne – Szulborze Wielkie - Czyżew	10,258	10,258	-
3.	23593	Zaręby Kościelne - Mianowo	5,800	4,700	1,100
4.	23594	Zaręby Kościelne - Złotora	6,259	6,259	-
5.	23595	Złotora – Nienafy - Niemiry	1,478	-	1,478
6.	23596	Zaręby Kościelne - Kępiste	3,320	2,804	0,516
7.	23597,	Zaręby Kościelne - Uścianek	6,785	6,785	-
8.	23598	Zaręby Kościelne – Zakrzewo - Zalesie	9,772	8,549	1,223
9.	23599	Uścianek - Zakrzewo	6,215	-	6,215
Razem:			52,883	42,355	10,532

*/ Źródło danych: Zarząd Dróg Powiatowych w Ostrowi Maz., 2002r.

Na terenie gminy Zaręby Kościelne występuje stosunkowo dużo dróg powiatowych, przy czym większość z nich posiada nawierzchnię ulepszoną. Udział dróg powiatowych o nawierzchni nie ulepszonej, sięga zaledwie 20% długości ogółu dróg tej kategorii. Jednak mając na uwadze fakt, że drogi powiatowe tworzą podstawowy lokalny system transportowy (powiatu jak i gminy) powinny one odpowiadać podstawowym wymaganiom stawianym dla tej klasy dróg.

Drogi gminne

W Gminie Zaręby Kościelne znajduje się 56,2km dróg gminnych w tym: 13,58km dróg o nawierzchni bitumicznej oraz 126km dróg dojazdowych do gruntów rolnych i leśnych.

Tabela nr 31 Wykaz dróg o numeracji 2338xxx na terenie gminy Zaręby Kościelne według materiałów Urzędu Gminy

Drogi gminne V klasa techniczna					
L.p.	Nr drogi	Relacja	Długość drogi [km] */	Rodzaj nawierzchni*/	
				Bitumiczna	żwirowa i gruntowa
1.	001	Kępiste Borowe– Rostki Daćbogi –Zawisty Podleśne	2,990	-	2,990
2.	002	Kępiste Borowe –Stara Złotora- Kańkowo Piecki	3,700	-	3,700
3.	003	Uścianek Wielki - Pułazie	0,980	-	0,980
4.	004	Uścianek Wielki – Gąsiorowo –Pętkowo	2,236	2,236	2,236
5.	005	Pętkowo Wielkie – Zakrzewo Kopijki	1,300	-	1,300
6.	006	Pętkowo Wielkie – Gąsiorowo	1,750	-	1,750
7.	007	Zakrzewo Wielkie – Zgleczewo Szlacheckie	2,005	2,005	-
8.	008	Gąsiorowo wieś	2,335	2,335	-

9.	009	Niemiry –Kańkowo (gr. Gm. Zaręby Kość.)	3,210	-	3,210
10.	015	Zakrzewo Wielkie –Słomy (gr. Gm. Zaręby Kość.)	1,250	-	1,250
11.	017	Świerże Kończany – Świerże Kielcze	2,710	-	2,710
12.	019	Budziszewo (wieś)	1,100	1,100	-
13.	020	Rawy –Nienalty Szymany - Budziszewo	2,480	-	2,480
14.	021	Świerże Kielcze - Świerże Panki - Świerże Zielone - Świerże Kończany – Skłody Piotrowice – Skłody Średnie - Grabowo	4,980	-	4,980
15.	022	Skłody Stachy – Nienalty Szymany	1,140	-	1,140
16.	023	Kępiście Borowe –Uścianek Wielki	2,150	-	2,150
17.	025	Grabowo - Kietlanka	1,310	-	1,310
18.	026	Uścianek Wielki (wieś)	0,405	-	0,405
19.	027	Zaręby Kościelne - Zaręby Leśne	1,730	-	1,730
20.	028	Stara Złotoria – Gaczkowo – Rawy Gaczkowo	3,942	-	3,942
21.	029	Nienalty Szymany – Nienalty Brewki	0,805	0,805	-
22.	030	Gaczkowo - Chmielewo	2,578	-	2,578
23.	031	Chmielewo Kawał	0,780	-	0,780
24.	032	Zgłeczewo Szlacheckie – Zgłeczewo Panieńskie	1,950	-	1,950
25.	033	Nienalty Szymany - Budziszewo	3,100	3,100	-
26.	034	Uścianek Wielki -Grabowo	1,465	-	1,465
27.	039	Świerże Kończany - Świerże Kolonia - Kietlanka	2,500	-	2,500
28.	040	Zakrzewo Kopijki – Mianówek	1,310	-	1,310
Razem:			58,191	11,581	48,846

Średnio dobowy ruch drogowy na drodze wojewódzkiej

Główną trasą komunikacyjną o znaczeniu ponadlokalnym przechodzącą przez teren gminy Zaręby Kościelne jest droga wojewódzka nr 694 relacji (Warszawa) – Brok – Małkinia - Ciechanowiec i dalej prowadząca do Bielska Podl., Siemiatycz, Białowieży i Białegostoku. Droga ta jest ważną trasą turystyczną o znaczeniu krajowym łączącą Warszawę z Puszcza Białowieską. Ponieważ droga ta do 2000r. należała do kategorii dróg krajowych, posiada prognozę ruchu do 2015r. Wyniki pomiarów ruchu na tej drodze w roku 1990 i 1995 przedstawia tabela nr 11.

Prognozowany średni dobowy ruch (pojazdy/dobę) na drodze krajowej nr 694 na odcinku przebiegającym przez teren gminy Zaręby Kościelne według danych zawartych w „*Prognozie ruchu na zamiejskiej sieci dróg krajowych do roku 2015*” w odniesieniu do rzeczywistego ruchu w latach 1990 i 1995 wynosi:

Tabela nr 32 Średni dobowy ruch pojazdów samochodowych na drodze wojewódzkiej nr 694

wg kategorii pojazdów

Kategorie pojazdów	L a t a									
	Stan			Prognoza						
	1990		1995	2000	2005		2010		2015	
	Śdr	%	Śdr	Śdr	Śdr	%	Śdr	%	Śdr	%
Ogółem poj.	850	100,0	1 292	1 698	2 107	100,0	2 513	100,0	2 920	100,0
w tym:										
osobowe	459	54,0		1 235	1 586	75,2	1 929	76,6	2 265	77,6
dostawcze	x	x		180	210	10,0	240	9,6	270	9,2
ciężarowe	153	18,0		203	235	11,2	271	10,8	315	10,8
autobusy	32	4,0		35	38	1,7	35	1,4	35	1,2

w/g pomiarów

- rok 1990 – 850 pojazdów rzecz./dobę
- rok 1995 – 1 292 pojazdów rzecz./dobę
- rok 2000 – brak danych

w/g prognozy

- rok 2000 – 1 698 pojazdów rzecz./dobę
- rok 2005 – 2 107 pojazdów rzecz./dobę
- rok 2010 – 2 513 pojazdów rzecz./dobę
- rok 2015 – 2 920 pojazdów rzecz./dobę

Analiza przedstawionych danych dotyczących średnio dobowego ruchu na drodze wojewódzkiej nr 694 wskazuje, że przewidywana w cytowanej wyżej prognozie wzrostu ruchu do 2015r. dynamika wzrostu ruchu na tej drodze jest stosunkowo niewielka. Wskaźnik wzrostu ruchu w latach 1985 – 1990 znajduje się w przedziale 1,0 – 1,5, zaś prognoza na cztery kolejne pięciolecia przewiduje dynamikę malejącą:

- 1995 do 1990 – 1,52 (dynamika rzeczywista)
- 2000 do 1995 – 1,31
- 2005 do 2000 – 1,24
- 2010 do 2005 – 1,19
- 2015 do 2010 – 1,16

Komunikacja zbiorowa

Komunikacja kolejowa obsługuje znikomą liczbę pasażerów w ruchu lokalnym w kierunku Małkini (Warszawy) i Czyżewa (Białegostoku) i nie odgrywa większej roli w pasażerskim ruchu mieszkańców gminy.

Autobusowa komunikacja pasażerska prowadzona jest przez PKS i obsługuje ważniejsze ciągi drogowe w gminie. Przystanki autobusowe w części wyposażone są w zniszczone wiaty. W Zaręczach Kościelnych główny przystanek PKS usytuowany jest w rynku, w centrum miejscowości.

Stacje paliw

Na terenie gminy Zaręby Kościelne znajdują się jedna stacja paliw – w sąsiedztwie miejscowości gminnej przy drodze powiatowej do Andrzejewa.

Parkingi

W obecnej chwili na terenie gminy jest ok. 100 miejsc na parkingach zorganizowanych. Występują one głównie w Zaręczach Kościelnych. Parking na ok. 20 stanowisk zlokalizowany jest na rynku, zaś przed cmentarzem jest miejsce na ok. 25 stanowisk. W miejscowości gminnej parkowanie odbywa się ponadto wzdłuż ulic. Parkowanie wzdłuż ulic, zwłaszcza o intensywniejszym ruchu, ogranicza ich przepustowość i warunki bezpieczeństwa ruchu drogowego

Identyfikacja problemów

Sytuacja w zakresie stanu dróg gminnych jest znacznie mniej korzystna niż w zakresie dróg powiatowych. Udział dróg o nawierzchni bitumicznej wynosi tu niecałe 15,5 % ogółu dróg gminnych, zaś drogi o nawierzchni żwirowej i gruntowej stanowią ok. 84,5%. Według materiałów Zarządu Dróg Powiatowych w Ostrowi Maz. wskaźniki te są jeszcze mniej korzystne i wynoszą odpowiednio: 6,5% i 93,5%.

Konieczność poprawy stanu dróg jest jednym z najistotniejszych problemów wymagających rozwiązania, który jest postrzegany przez lokalne społeczeństwo jako bardzo ważny czynnik określający standard życia.

Gmina nie dysponuje odpowiednimi funduszami na szybką poprawę stanu dróg gminnych oraz nie posiada sprzętu niezbędnego do prowadzenia robót drogowych. Dlatego środki na ten cel należy wydawać racjonalnie w oparciu o strategiczny program poprawy

komunikacji w gminie, uwzględniający selekcję istniejących dróg pod kątem stworzenia racjonalnego systemu dróg gminnych zapewniającego niezbędne powiązania przy ograniczonej ilości dróg, w stosunku do których podejmowane byłyby działania modernizacyjne.

Należy unikać rozpraszania zabudowy, co powoduje wydłużanie się dróg koniecznych dla obsługi zabudowy. Dalszy rozwój sieci dróg gminnych powinien iść w kierunku selekcji dotychczasowego stanu pod kątem wyboru dróg zapewniających optymalne powiązania komunikacyjne wewnątrz gminy i z obszarami sąsiednimi. Utrzymywanie wszystkich istniejących dróg w aktualnej sieci transportowej gminy rozproszy dostępne ograniczone środki finansowe przeznaczone na ten cel.

Dążenia Samorządu winny zmierzać w kierunku utworzenia systemu powiązań wewnętrznych w gminie oraz utworzenia jednostki administracyjnej i wykonawczej (lub administracyjno-wykonawczej) zdolnej do wykonywania prac modernizacyjnych i drobnych zabiegów konserwacyjnych dróg. Pozwoliłoby to na lepsze wykorzystanie środków finansowych przeznaczonych na utrzymanie dróg gminnych.

Reasumując, istotnymi problemami w zakresie drogownictwa w gminie są:

- znaczny udział dróg gminnych o nawierzchni nie ulepszonej,
- ograniczenia środków finansowych niezbędnych do realizacji inwestycji komunikacyjnych,
- potrzeba rozwinięcia infrastruktury komunikacyjnej,
- utworzenie dróg gminnych i wielu o znacznej długości nie zaliczonych do żadnej kategorii.

6.2 System wodociągowy

Na terenie gminy Zaręby Kościelne funkcjonuje sieć wodociągowa obejmująca swym zasięgiem 33 sołectwa: Zaręby Kościelne, Uścianek Wielki, Kępiaste Borowe, Rostki Daćbogi, Zaręby Leśne, Kosuty, Niemiry, Nowa Złotoria, Stara Złotoria, Kańkowo Piecki, Skłody Stachy, Nienały Szymany, Nienały Brewki, Budziszewo, Gaczkowo, Skłody Średnie, Skłody Piotrowie, Świerże Kończany, Świerże Zielone, Świerże Panki, Świerże Kiełcze, Rawy, Chmielewo, Grabowo, Kietlanka, Zakrzewo Kopijki, Pętkowo Wielkie, Pułazie, Gąsiorowo, Zakrzewo Wielkie, Zgleczewo Szlacheckie, Zgleczewo Paniańskie.

Wodociąg zasilany jest z ujęcia wody podziemnej zlokalizowanego w Zarębach Kościelnych składającego się z dwóch studni głębinowych o zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych w wysokości 83,0 m³/h i Q_{sr} dobowe=1200 m³/d.

Wokół ujęcia wód podziemnych brak jest wyznaczonych stref ochrony pośredniej. Łącznie dla gminy Zaręby Kościelne w 2004r. zużycie wody wyniosło 118 dam³.

Długość sieci wodociągowej rozdzielczej ogółem (bez przyłączy) w gminie Zaręby Kościelne wynosi 99,7 km. Do sieci zbiorowego zaopatrzenia w wodę podłączonych jest ogółem 806 budynków mieszkalnych, co stanowi około 86% ogółu budynków w gminie.

Dane dotyczące sieci wodociągowej w poszczególnych miejscowościach gminy prezentuje poniższa tabela.

Tabela nr 33 Dane o wodociągach według miejscowości (stan na 31.12.2004r.)

Lp.	Nazwa miejscowości	Wodociągi						
		długość czynnej sieci rozdzielczej (bez przył.) w km	bud. mieszk. i zbior. zamieszkania przyłączone do sieci wodociągowej		czynne źródła uliczne	woda		
			budynki	mieszk. w tych bud.		pobrana z ujęć		dostarcz. gosp. dom., gosp. zbiorowym i ind. gosp. rol. W dam ³
						razem	w tym z ujęć powierz.	
		w sztukach		w dam ³				
1.	Zaręby Kościelne	6,2	129	149	-	51,6	-	28,1
2.	Uścianek Wielki	5,0	34	34	-	3,8	-	3,3
3.	Kępiście Borowe	4,3	46	46	-	2,7	-	2,2
4.	Rostki Daćbogi	1,9	9	9	-	1,3	-	1,0
5.	Zaręby Leśne	0,8	8	8	-	1,7	-	1,4
6.	Kosuty	2,7	23	23	-	1,9	-	1,6
7.	Niemiry	2,4	23	23	-	1,7	-	1,4
8.	Nowa Złotoria	4,3	28	28	-	4,1	-	3,7
9.	Stara Złotoria	2,5	25	25	-	1,9	-	1,6
10.	Kańkowo Piecki	0,8	2	2	-	0,4	-	0,2
11.	Skłody Stachy	1,3	5	5	-	0,8	-	0,5
12.	Nienały Szymany	2,9	16	16	-	4,2	-	3,8
13.	Nienały Brewki	1,1	21	21	-	2,9	-	2,5
14.	Budziszewo	4,8	14	14	-	2,5	-	2,1
15.	Gaczkowo	2,5	4	4	-	0,8	-	0,6
16.	Skłody Średnie	2,5	14	14	-	1,4	-	1,2
17.	Skłody Piotrowice	1,4	8	8	-	1,0	-	0,8
18.	Świerże Kończany	1,6	10	10	-	0,8	-	0,6
19.	Świerże Zielone	1,5	11	11	-	0,8	-	0,6
20.	Świerże Panki	1,4	14	14	-	1,8	-	1,4
21.	Świerże Kiełcze	1,0	8	8	-	0,7	-	0,5
22.	Rawy	2,2	13	13	-	1,8	-	1,5
23.	Chmielewo	10,0	45	45	-	3,5	-	3,1
24.	Świerże Kolonia	2,1	8	8	-	0,9	-	0,7

25.	Grabowo	2,9	7	7	-	0,7	-	0,5
26.	Kietlanka	3,3	39	39	-	1,9	-	1,6
27.	Zakrzewo Kopijki	4,9	34	34	-	1,3	-	1,1
28.	Pętkowo Wielkie	3,0	26	26	-	1,0	-	0,8
29.	Pułazie	3,1	13	13	-	0,6	-	0,4
30.	Gąsiorowo	5,0	79	79	-	1,8	-	1,6
31.	Zgłeczewo Szlach.	4,0	17	17		0,7		0,5
32.	Zgłeczewo Panień.	3,6	32	32		0,9		0,7
33.	Zakrzewo Wielkie	2,7	21	21		0,8		0,6
Razem:		99,7	786			104,7		72,2

Najwięcej budynków mieszkalnych posiada podłączenia do sieci wodociągowej w Kosutach (100%), Skłódach Piotrowicach i Świerżach Kolonii (89%) oraz w Nienąftach Brewkach i Budziszewie (81%).

6.3 System kanalizacyjny

W gminie Zaręby Kościelne nie ma sieciowego systemu odprowadzania ścieków. Wszystkie nieczystości odprowadzane są do indywidualnych szamb lub bezpośrednio do środowiska. Część szamb jest nieszczelna, co umożliwia przedostawanie się ścieków do środowiska.

6.3 Usuwanie odpadów stałych

Na terenie gminy Zaręby Kościelne brak jest gminnego wysypiska odpadów stałych. Nieczystości są wywożone na składowisko odpadów w Czerwonym Borze.

Cmentarze

Na terenie gminy istnieje jeden czynny cmentarz, zlokalizowany jest on w miejscowości Zaręby Kościelne. Wielkość strefy sanitarnej wokół cmentarza wynosi 50 m.

6.5 Zaopatrzenie w gaz ziemny i ciepło

Przez teren gminy nie przebiegają sieci magistralne gazu ziemnego. Zaopatrzenie w ciepło odbywa się z indywidualnych kotłowni, brak jest centralnego systemu grzewczego

obsługującego poszczególne miejscowości. Domy mieszkalne posiadają kotłownie indywidualne, w większości opalane są węglem i drewnem.

6.6 System elektroenergetyczny

Zasilanie gminy Zaręby Kościelne w energię elektryczną odbywa się z Głównych Punktów Zasilających (GPZ), zlokalizowanych w Czyżewie, za pomocą sieci elektroenergetycznych średniego (SN 15 kV) i niskiego napięcia (nn). Przez teren gminy przebiega linia WN 110 kV relacji Małkinia-Białystok.

6.7 System telekomunikacyjny

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 1998 roku liczba abonentów Telekomunikacji Polskiej S.A. w gminie Zaręby Kościelne ogółem wynosiła 94/1000 ludności.

Obecnie na terenie gminy działalność telekomunikacyjną prowadzi Telekomunikacja Polska S.A i przedsiębiorstwo Szeptel S.A.

6.7 Melioracje i ochrona przeciwpowodziowa

Ukształtowanie terenu, a przez to spływ wód powierzchniowych utworzyło na terenie gminy trzy zlewnie: Wągrody, Małego Broku spływające poprzez Brok do cieku podstawowego – Bugu. Rzeki te płyną na ogół głębokimi dolinami nie stwarzając bezpośredniego zagrożenia dla lokalizowanej na ogół na wyższych terenach zabudowy.

Częściowo rzeki te są uregulowane. Wylewy rzeki Bug (najczęściej występujące w kwietniu oraz w czerwcu i lipcu) ograniczają się do tarasu zalewowego znajdującego się poniżej skarpy wysoczyzny, na której brak jest zabudowy, a więc dotyczą głównie terenów łąk i pastwisk.

Na terenie gminy istnieje ponad 69 km (69,309) rowów melioracyjnych. Odwadniają one 572 ha gruntów rolnych, drenażem objętych jest 1626,31 ha. W roku 2005 planowane jest zdrenowanie dalszych 102 ha gruntów. Konserwacją urządzeń melioracyjnych, w tym także studzienek drenarskich, których jest 372, zajmuje się Gminna Spółka Wodna w Zarębach Kościelnych.

Bezpośrednią ochronę przed powodzią sprawują właściwe terenowe komitety przeciwpowodziowe, których przewodniczący są m.in. zobowiązani do opracowania i stałej aktualizacji gminnych planów bezpośredniej ochrony przed powodzią z uwzględnieniem zaleceń dot. ochrony ludności i zarządzania kryzysowego określonych w wytycznych Wojewody Mazowieckiego.

Do podstawowych zadań tych zespołów należy podejmowanie i koordynowanie na zarządzanym terenie działań zmierzających do zapobiegania powstania i likwidacji nadzwyczajnych zagrożeń życia, zdrowia lub środowiska, będących m.in. następstwem działania sił przyrody, w tym zagrożenia powodziowego.

Problematyka ochrony przed zalewami powodziowymi w gminie Zaręby Kościelne dotyczy na ogół niezabudowanych terenów podskarpowych nad rzeką Bug (południowy skraj terenów sołectw Gąsiorowo oraz Zgleczewo Panieńskie i Szlacheckie) w mniejszym stopniu terenów sołectw położonych nad dolinami rzek: Brok, Mały Brok i Węgroda. Lokalnie zagrożenia mogą dotyczyć gwałtownych wezbrań na małych bezimiennych ciekach. Charakterystykę stanu zabezpieczeń oraz zasady ochrony ludności w aspekcie zagrożenia powodziowego kompleksowo winien regulować „Plan operacyjny bezpośredniej ochrony przed powodzią”.

Opracowanie to winno określać także zasięgi zalewu wodą miarodajną $p = 1 \%$, wodą kontrolną $p = 0,3 \%$ oraz określać wszystkie istotne elementy niezbędne do sprawnego przeprowadzenia akcji przeciwpowodziowej na terenie gminy w czasie kryzysu.

- Problem zarządzania kryzysowego i ochrony ludności w kontekście zagrożenia powodziowego ze strony rzeki Bug bezpośrednio nie dotyczy gminy Zaręby Kościelne z uwagi na położenie gminy na wysokiej skarpie.

Dla terenów o niewłaściwych stosunkach wilgotnościowych należy:

- obszary narażone na podtapianie i zalewanie wodami opadowymi z powodu okresowego braku odpływu należy wykluczyć spod zabudowy mieszkaniowej i przemysłowej,
- przeprowadzić modernizację urządzeń melioracyjnych,
- wprowadzić zakaz przeznaczenia na cele nierolnicze oraz pod zalesienie gruntów zmeliorowanych ze względu na poniesione nakłady w związku z przystosowaniem ich do produkcji rolnej.

6.9 Inwestycja infrastrukturalna gminy w latach 1999 - 2004

Realizacja zadań inwestycyjnych przebiegała następująco:

W roku 1999

Na realizację zadań inwestycyjnych poniesiono wydatki w kwocie 1.268.919 zł.

Z tego zrealizowano:

- Budowę wodociągu we wsi Złotoria Stara- Kańkowo Piecki długość sieci około 848 m
- Przeprowadzono modernizację dróg w miejscowościach: Chmielewo, Nowa Złotoria, Świerże Kończany, Zgleczewo Panieńskie, Rawy- Gaczkowo- Nowa Złotoria, Pułazie- Gąsiorowo – łączna długość odcinków 7,86 km.
- Modernizacja dróg dojazdowych do pól w miejscowościach: Kietlanka do Grędzic, Kietlanka do granicy Mianówka, Zaręby Leśne, Nowa Złotoria, Rawy Gaczkowo, Świerże Kończany, Pętkowo Wielkie- Zgleczewo, Skłody Piotrowice, Skłody Średnie- długość odcinków 9,5 km
- Modernizacja oświetlenia ulicznego w miejscowościach Kępiste Borowe, Świerże- Kończany, Świerże Panki, Świerże Zielone, Chmielewo, Zaręby Kościelne, Gąsiorowo, Skłody Stachy, Zakrzewo Kopijki, Kosuty, Nienałty Szymany, Niemiry
- Modernizacja Sali w budynku OSP w Zarębach Kościelnych poprzez rozbiórkę ścian działowych w celu uzyskania większej powierzchni sali oraz zaplecza kuchennego, wymiana podłogi na posadzkę z terakoty, wymiana drzwi zewnętrznych, malowanie ścian i sufitów, wykonano instalację wodnokanalizacyjną, przeprowadzono remont instalacji elektrycznej, wykonano elewację zewnętrzną
- Dokończenie inwestycji auto-alarmu w budynku Urzędu Gminy i zakup komputera
- Zakupiono 4 kontenery na śmieci

W roku 2000

Na zadania inwestycyjne wydatkowano środki w kwocie 932.697zł.

Z tego zrealizowano:

- Budowa sieci wodociągowej w miejscowościach: Skłody Stachy - Nienały Szymany, Budziszewo - Nienały Brewki - Gaczkowo – długość sieci 10,2 km
- Zakupiono 3 komputery w celu przeprowadzenia szkoleń rolników
- Modernizacja drogi Grabowo – Świerże na odcinku 4,687 km.
- Asfaltowanie drogi we wsi Budziszewo na odcinku 1 km.
- Budowa nowych punktów świetlnych oświetlenia ulicznego we wsi Kępiste Borowe
- Dopłata do samochodu strażackiego
- Budowa oczyszczalni ścieków przy Szkole Podstawowej w Zarębach Kościelnych
- Rozbudowa Urzędu i zakup komputera

W roku 2001

Na zadania inwestycyjne wydatkowano środki w kwocie 1.214.144zł.

Z tego zrealizowano:

- Sieć wodociągową w miejscowościach Skłody Stachy, Skłody Średnie, Skłody Piotrowice, Świerże Kończany, Zielone, Panki i Kiełcze długość linii wodociągowej 8,9 km.
- Sieć wodociągowa miejscowości Rawy, Gaczkowo, Chmielewo, - długość linii 14 km.
- Zakupiono urządzenie do rozliczenia wody
- Modernizacja drogi we wsi Gąsiorowo na odcinku 1 km.
- Modernizacja kotłowni na ogrzewanie olejowe w budynku ul. Leśna 3 i w budynku ul. Kowalska 16 A
- Wykończenie pomieszczenia na poddaszu budynku Urzędu Gminy
- Zakupiono komputery
- Budowa boiska szkolnego przy Szkole Podstawowej w Zarębach Kościelnych
- Budowa nowych punktów świetlnych we wsiach Zgleczewo Szlacheckie, Pętkowo, Pułazie, Uścianek, Rawy i Chmielewo

W roku 2002

Realizując zadania inwestycyjne wykonano:

- Modernizacja ul. Rynek w Zarębach Kościelnych

- Dokonano remontu parteru z wydzieleniem sanitariatu dla osób niepełnosprawnych w Szkole Podstawowej w Zarębach Kościelnych

- Ułożono wjazd oraz zamontowano nową bramę przed budynkiem Szkoły i Gimnazjum

- Budowa wodociągu etap III we wsiach Zarębach Kościelne, Grabowo Świerze Kolonia, Kietlanka, Zakrzewo Kopijki, Pętkowo Wielkie, Pułazie, Gąsiorowo

- Asfaltowanie dróg

- Budowa nowych punktów świetlnych

- Przeprowadzono remont drogi Zakrzewo Wielkie, Zgleczewo Szlacheckie oraz Kietlanka i Płużie

W roku 2003

Na zadania inwestycyjne wydatkowano środki w kwocie 1.921.000zł.

Z tego zrealizowano:

- Budowa wodociągu w ramach programu SAPARD we wsiach Gąsiorowo, Zgleczewo Panieńskie, Zgleczewo Szlacheckie i Zakrzewo Wielkie- łączna długość odcinków 15 km.

- Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody w Zarębach Kościelnych

- Budowa drogi w ramach programu SAPARD w miejscowościach: Rawy – Gaczkowo – Złotoria Stara – długość 4km

- Modernizacja drogi poprzez położenie asfaltu we wsi Kępiste Borowe – długość odcinka 978 m

- Modernizacja drogi Nienały Szymany – Skłody Stachy długości 1580 m poprzez wzmocnienie pospółką zwirową

- Remont drogi Kosuty – Kępiste Borowe na długości 1100 m

- Remont drogi Skłody Średnie – Zaręby Kościelne na długości 1150 m

- Budowa nowych punktów świetlnych w miejscowościach: Złotoria Stara, Kańkowo Piecki, Rostki Daćbogi

- Budowa garaży dla OSP w Zarębach Kościelnych

- Kontynuacja budowy boiska przy Szkole Podstawowej w Zarębach Kościelnych

- Wyremontowanie w ramach prac publicznych piwnicy w budynku na salę zebrań dla mieszkańców gminy

W roku 2004

Na zadania inwestycyjne wydatkowano środki w kwocie 1.987.143.

Z tego zrealizowano:

- Przebudowa drogi gminnej we wsi Gąsiorowo długość odcinka 2.335 mb wartość 449.875 zł
- Przebudowa drogi gminnej we wsi Zgleczewo Szlacheckie – Zakrzewo Wielkie długość odcinka 2005 mb. wartość 336.092 zł
- Przebudowa drogi gminnej we wsi Gąsiorowo – Pętkowo Wielkie, długość odcinka 1236mb. wartość 306.797 zł
- Przebudowa drogi gminnej we wsi Nienały Szymany – Nienały Brewki długość 805 mb. wartość 175.617 zł
- Przebudowa drogi gminnej we wsi Zaręby Kościelne – Zaręby Leśne długość 1730 mb. wartość 182.085 zł
- Droga we wsi Świerże Kończany długość 711 mb. wartość 23.158 zł
- Budowa garaży w OSP – poniesione nakłady 39.470 zł
- Rozbudowa budynku szkolnego – nakłady 439.669 zł
- Budowa boiska sportowego – nakłady 4.815 zł
- Budowa nowych punktów świetlnych – ogółem 24 punkty w tym we wsiach Gąsiorowo, Skłody Piotrowice, Nienały Szymany, Skłody Średnie, Świerże Panki – wartość 29.564zł

7.0 Analiza SWOT

7.1 Czynniki wewnętrzne

Mocne strony

Stan przyrody i środowiska

Obszar gminy jest stosunkowo atrakcyjny pod względem fizjonomii krajobrazu.

Jako największe atuty należy uznać:

- duży potencjał przyrodniczy
- dobry stan środowiska naturalnego
- bogata sieć rzek
- położenie na terenie gminy dolin rzecznych – Bugu a także Broku, Broku Małego i Wągrody
- cenne obiekty przyrodnicze takie jak skarpy wysoczyzny, głązy narzutowe, pagórki morenowe

- złoża kruszywa naturalnego o lokalny znaczeniu
- Nadbużański Park Krajobrazowy
- atrakcyjne tereny turystyczno – rekreacyjne
- pomniki przyrody
- występowanie rzadkich gatunków roślin i chronionych m.in. lepieźnik kutrzezowaty, namulnik brzegowy, trędownik zwyczajny, dziewanna fioletowa, tojeść bukietowa, skrzyp łąkowy
- występowanie wielu rzadkich gatunków ptaków tj. bekas krzyk, zimorodek, dzięcioł zielony,
- występująca bardzo bogata szata roślinna
- włączenie terenów gminy do obszaru Zielonych Płuc Polski specjalnego obszaru chronionego w dolinie Bugu stwarza możliwość ekologicznej promocji gminy
- niski poziom chemizacji środowiska naturalnego
- korzystny bilans wodny

Stan infrastruktury służącej ochronie środowiska

- możliwość korzystania z wysypiska śmieci w Czerwonym Borze
- rozwiązana kwestia odbioru odpadów z gospodarstw na terenie gminy
- wdrożony system zbiórki selektywnej odpadów

Strefa gospodarcza

- walory turystyczne pozwalające na planowanie rozwoju gminy w kierunku rozwoju turystyki
- występowanie rzek o unikatowych walorach krajobrazowych takich jak Bugu, Broku, Małego Broku i Wągrody
- nie ingerująca w środowisko tradycyjna gospodarka rolna, rozwój przyjaznych środowisku naturalnemu form gospodarowania
- duże zasoby siły roboczej, bazy materialnej oraz płodów rolnych umożliwiające potencjalny rozwój działalności produkcyjnej i przetwórczej
- brak przemysłu degradującego środowisko
- wdrażanie zasad gospodarki leśnej sprzyjających zachowaniu różnorodności biologicznej

Sfera społeczna

- stosunkowo niska gęstość zaludnienia (45, 88 osób/ km² przy średniej terenów wiejskich województwa 53, 16 os/ km² i średniej krajowej 53, 59 os / km²)
- wystarczająca sieć placówek oświatowych
- dość korzystna struktura wieku ludności gminy oraz korzystne warunki mieszkaniowe
- wysoki poziom środków finansowych wypłaconych w gminie w ramach opieki społecznej
- dobrze rozwinięta sieć szkół gimnazjalnych
- dostępność do szkół ponadgimnazjalnych i ośrodków akademickich

7.2 Słabe strony

Stan przyrody i środowiska

- zły stan czystości wód płynących
- nieduża powierzchnia lasów i małe zróżnicowanie gatunkowe
- niekorzystne warunki topoklimatyczne związane z płytkim zaleganiem wód gruntowych
- droga wojewódzka przecinająca ciągi ekologiczne
- niska świadomość ekologiczna mieszkańców
- zanieczyszczenie pierwszego poziomu wodonośnego
- zanieczyszczenie emitowane przez fermy i obiekty hodowli bydła
- wzrost zanieczyszczeń komunikacyjnych, hałasu i wibracji

Stan infrastruktury służącej ochronie środowiska

- brak systemu kanalizacji i oczyszczalni ścieków
- brak własnego składowiska odpadów
- istnienie "dzikich" wysypisk odpadów
- napływ zanieczyszczeń atmosferycznych z zakładów przemysłowych położonych na terenie gminy Małkinia Górna
- wprowadzanie zanieczyszczeń na teren gminy wodami rzeki Bug

Sfera gospodarcza

- brak strefy ochronnych ujść wody
- brak oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnej
- brak sieci gazowej
- niski poziom wykorzystania paliw ekologicznych
- zła jakość dróg gminnych
- niekorzystna struktura obszarowa indywidualnych gospodarstw rolnych
- brak potencjału surowcowego i infrastruktury umożliwiającej rozwój przemysłu

Sfera społeczna

- ujemne saldo przyrostu naturalnego
- rosnące bezrobocie, w tym duża grupa bezrobotnych długotrwale, zagrożonych wykluczeniem społecznym
- wzrost liczby rodzin wymagających opieki społecznej, utrwalanie się postaw bezradności i braku inicjatywy
- zbyt wolno postępujący wzrost świadomości społecznej dotyczącej konieczności gospodarowania w sposób przyjazny dla przyrody i środowiska
- niedostateczna wiedza na temat technicznych i organizacyjnych rozwiązań służących ochronie środowiska
- niski stopień wykształcenia mieszkańców

Sfera prawna i polityczna

- niepełna inwentaryzacja i waloryzacja stanu przyrody gminy
- niepełny zakres monitoringu stanu środowiska
- niedostateczne finansowanie czynnej ochrony przyrody oraz monitoringu środowiska
- mała skuteczność egzekwowania obowiązujących przepisów zwłaszcza w zakresie gospodarki odpadami
- niedostateczna znajomość przepisów ochrony przyrody i środowiska

7.3 Czynniki zewnętrzne

7.4 Szanse

Sfera prawna i polityczna

- nowe przepisy ochrony przyrody i środowiska, w tym przepisy związane koniecznością wykonania ocen oddziaływania inwestycji na środowisko i monitoringu stanu środowiska
- wprowadzenie nowych zasad finansowania inwestycji i działań proekologicznych (preferencyjne kredyty, ulgi podatkowe, dotacje z budżetu państwa)
- możliwość uzyskiwania dotacji i pożyczek z funduszy krajowych i zagranicznych na inwestycje zmniejszające uciążliwość gospodarki dla środowiska oraz na rozwój infrastruktury
- doskonalenie krajowego systemu formalnej edukacji środowiskowej
- pojawienie się możliwości korzystania z programów pomocowych na rozwój infrastruktury obszarów wiejskich, promocję przedsiębiorczości i przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym

Sfera przyrodnicza i społeczno – gospodarcza

- wspieranie inicjatyw samorządów, organizacji i instytucji zmierzających do uzyskania pomocy finansowej z programów UE na rozwój infrastruktury ochrony środowiska
- wspieranie inicjatyw podmiotów gospodarczych zmierzających do uzyskania dofinansowania inwestycji eliminujących zagrożenia dla środowiska i wspierających rozwój zrównoważony ze środków krajowych i zagranicznych
- możliwość uzyskania zewnętrznego (krajowego i zagranicznego) wsparcia finansowego programów ochrony różnorodności przyrodniczej oraz realizacji programu zalesiania gruntów o niskiej przydatności rolniczej
- możliwość wdrożenia programów rolno – środowiskowych UE
- wzrost zainteresowania ochroną środowiska, wzrost popytu na zdrową żywność, agroturystykę i turystykę przyrodniczą.

7.5 Zagrożenia

Zagrożenia dla gminy płynące z otoczenia:

- niestabilność przepisów prawnych i regulacji krajowych,
- silna konkurencja o uzyskanie środków finansowych z Funduszy Unii Europejskiej,
- mała wiedza rolników na temat korzyści wynikających z łączenia się w grupy producenckie,
- niska świadomość dotycząca wykorzystania szans wynikających z integracji z Unią Europejską, szczególnie dotyczy to rolników,
- wolne tempo przemian i procesów modernizujących rolnictwo,
- brak zachęt dla inwestorów zewnętrznych i wewnętrznych,
- obawy inwestorów co do lokowania się na obszarach słabo rozwiniętych,
- niewystarczające środki własne na rozwój infrastruktury,
- nadmierne obciążenie zadaniami własnymi gminy,
- obciążenie środków na oświatę,
- rosnący odsetek ludzi korzystających z pomocy społecznej.

Analiza SWOT uwarunkowań wewnętrznych (słabych i mocnych stron) przedstawia sytuację gminy w zakresie uwarunkowań przyrodniczych, społecznych, prawnych i politycznych oraz analizę sfery gospodarczej i społecznej i społecznej, na które gmina ma wpływ.

Niewątpliwie najważniejszymi mocnymi stronami gminy Zaręby Kościelne jest czyste środowisko naturalne, atrakcyjne pod względem turystycznym położenie w pobliżu obszarów o unikalnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych, brak przemysłu degradującego środowisko, korzystne pod względem komunikacyjnym położenie oraz rozwój infrastruktury służącej ochronie środowiska.

Jedną z najważniejszych słabych stron gminy jest brak kanalizacji, co wywiera znaczny negatywny wpływ na stan środowiska naturalnego analizowanego obszaru.

7.6 Podstawowe czynniki rozwoju

Uwarunkowania wspierające rozwój gminy

Wśród czynników wspierających rozwój gminy wymienić należy; w zakresie struktury funkcjonalno – przestrzennej:

- korzystne położenie gminy:
 - atrakcyjność położenia w środowisku przyrodniczym (obszar „Zielonych Płuc Polski”)
 - przebieg przez teren gminy międzynarodowego szlaku kolejowego Warszawa-Białystok- Wilno- Petersburg (dwa przystanki kolejowe na trasie Zaręby Kościelne-Kietlanka) oraz wojewódzka droga Nr 694 Warszawa-Puszcza Białowieska
 - przebieg turystycznych szlaków
- walory środowiska kulturowego – pomniki przyrody, parki krajobrazowe, zespoły sakralne, liczne stanowiska archeologiczne,
- dobra jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- korzystne warunki mieszkaniowe,
- korzystne warunki infrastruktury technicznej,
- dobrze rozwinięta sieć placówek infrastruktury społecznej;

w zakresie ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego:

- położenie gminy w obszarze funkcjonalnym Zielonych Płuc Polski,
- duża średnia wielkość gospodarstwa oraz korzystna struktura wieku właścicieli gospodarstw
- średni stopień zmeliorowania użytków rolnych;
- średni udział gruntów ornych o dobrej przydatności rolniczej (III – IV klasa),
- występowanie użytków zielonych IV klasy bonitacyjnej w obrębie dolin rzecznych, umożliwiających rozwój intensywnej hodowli bydła oraz trzody
- dobre warunki aerosanitarne przy braku większych źródeł emisji do powietrza atmosferycznego (podwyższone stężenia pyłów i gazów pojawiają się okresowo w sezonie grzewczym i w sąsiedztwie głównych dróg),
- składowisko odpadów stałych w Małkini Górnej spełniające wymogi sanitarno-ekologiczne wymagane dla tego rodzaju obiektów,

- występowanie kompleksów leśnych umożliwiających organizację różnych form wypoczynku i rekreacji,
- występowanie lasów o znaczących wartościach gospodarczych,
- wysokie walory krajobrazowe i przyrodnicze umożliwiające rozwijanie form promocji obszaru;

w zakresie środowiska kulturowego:

- występowanie obiektów zabytkowych, w tym: cmentarzyska kurhanowego w miejscowości Skłody Piotrowice, Klasztor Reformatów z lat 1765-75, kościoła filialnego z końca XIX w. w Zarębach Kościelnych, dworu szlacheckiego z 1-wszej poł. XX w. w Kosutach i Nowej Złotoryi, zabytkowych nagrobków końca XIX w. na cmentarzu parafialnym w Zarębach Kościelnych, zabytkowy park w Gąsiorowie, zabytki budownictwa, zwłaszcza drewnianego i krzyży przydrożnych,
- historia i tradycja regionu;

w zakresie sfery społecznej:

- korzystne położenie względem ośrodka powiatowego w Ostrowi Mazowieckiej, gdzie występuje koncentracja placówek usługowych o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym,
- występowanie placówek usługowych o znaczeniu lokalnym,
- korzystne warunki mieszkaniowe,
- duża udział ludności w wieku przedprodukcyjnym;

w zakresie sfery gospodarczej:

pozarolnicza działalność gospodarcza:

- korzystne warunki do rozwoju usług transportowych,
- nadwyżka siły roboczej,
- występowanie obiektów przydatnych pod działalność produkcyjno – usługową,
- duża aktywność społeczności lokalnej;

rolnictwo:

- wysoki wskaźnik rolniczej przestrzeni produkcyjnej,

- duży udział gruntów stanowiących własność indywidualną oraz stosunkowo wysoka średnia powierzchnia gospodarstw rolnych a także korzystna struktura wieku właścicieli tych gospodarstw dająca możliwość dalszego rozwoju produkcji wysokotowarowej, w szczególności specjalistycznej,
- dobrze rozwinięta specjalizacja produkcji zwierzęcej, w szczególności bydła mlecznego nowoczesnymi metodami,

w zakresie komunikacji:

- przebieg szlaku kolejowego Warszawa –Białystok –Wilno -Petersburg będącym ważnym w skali kraju traktem komunikacyjnym oraz drogi wojewódzkiej nr 694 Warszawa-Białystok
- dobrze rozwinięta sieć dróg gminnych,
- zrównoważony stosunek obciążenia ruchem w stosunku do stopnia sieci drogowej;

w zakresie infrastruktury technicznej:

- 99% terenów wiejskich (33 wsi) objęte wodociągami zbiorowymi w oparciu o 1 ujęcie na terenie gminy;
- dobrze rozwinięta sieć energetyczna (aktualnie dostarcza jest energia elektryczna w ilościach zaspokajających istniejące zapotrzebowanie);
- możliwość korzystania z wysypiska odpadów w Czerwonym Borze
- w najbliższych latach korzystanie ze wspólnego przedsięwzięcia zagospodarowania odpadów na terenie powiatu ostrowskiego – wspólna budowa wysypiska z segregacją śmieci.

8.0 Uwarunkowania hamujące rozwój gminy

Wśród czynników ograniczających rozwój gminy wymienić należy:

w zakresie struktury funkcjonalno – przestrzennej:

- brak odpowiedniej ilości zakładów pracy zapewniających zatrudnienie dla ludności pozarolniczej,

- ograniczenia rozwoju przestrzennego wynikające z występowania obszarów chronionych (gleby chronione, ekosystemy wodno- łąkowe, kompleksy leśne)
- występowanie terenów podmokłych oraz niekorzystnych warunków do zabudowy
- występowanie zabudowy kolonijnej;

w zakresie ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego:

- nierozwiązana gospodarka ściekowa pomimo całkowitego zwodociągowania gminy,
- przebieg trasy wojewódzkiej przez obszary wiejskie;
- konieczność likwidacji dzikich wysypisk odpadów,
- przebieg linii kolejowej,
- brak rekultywacji nieczynnych wyrobisk piasku i żwiru,

w zakresie sfery społecznej:

- niższe standardy świadczonych usług na terenach wiejskich,
- duże rozmiary bezrobocia,
- duży rozmiar bezrobocia w szczególności wśród ludzi młodych w przedziale wiekowym 18-34

w zakresie sfery gospodarczej:

pozarolnicza działalność gospodarcza:

- położenie gminy w rejonie typowo rolniczym,
- brak dużych zakładów produkcyjnych, znaczne bezrobocie,

rolnictwo:

- niewystarczający udział naturalnych użytków zielonych w strukturze poszczególnych gospodarstw rolnych,
- niewystarczający poziom szkoleń rolniczych dotyczących prowadzenia gospodarstw rolnych nowoczesnymi metodami i ich opłacalności

turystyka:

- brak infrastruktury ruchu turystycznego (punkty widokowe, parkingi, pola namiotowe);
- niedostateczna informacja i promocja walorów naturalnych gminy;

leśnictwo:

- brak zasobów przydatnych do rozwoju leśnictwa,
- występowanie bardzo dobrych gruntów i terenów dolin rzecznych ograniczające możliwość dolesień,

w zakresie komunikacji:

- zły stan techniczny dróg gminnych, niska nośność podbudów jezdni,
- zbyt wąskie pasy drogowe ulic wiejskich i dróg gminnych

w zakresie infrastruktury technicznej:

Odprowadzanie ścieków:

- brak rozwiązanej gospodarki ściekowej na terenie gminy,

elektroenergetyki i gazownictwa:

- brak sieci gazowej wysokiego i średniego ciśnienia umożliwiającej gazyfikację gminy;
- konieczność modernizacji i remontów istniejących linii oświetleniowych;
- konieczność zachowania stref ochronnych od istniejących linii napowietrznych 110 kV oraz wiązek linii 15 kV.

8.1 Podstawowe problemy do rozwiązania

Rozwiązanie gospodarki wodno- ściekowej

Rozwiązanie gospodarki wodno-ściekowej stanowi bardzo ważny problem społeczno gospodarczy: przestrenny rozwój gminy. Realizacja systemu zbiorowego zaopatrzenia w wodę i oczyszczania ścieków z jednej strony wpływa na poprawę warunków życia ludności, a z drugiej na poprawę stanu sanitarnego: wzrost konkurencyjności środowiska przyrodniczego poprzez jednoznaczną likwidację licznych źródeł zanieczyszczeń wód powierzchniowych i podziemnych. Jakość przestrzeni przyrodniczej stanowi, bowiem podstawę do rozwoju funkcji rolniczej oraz poprawę warunków życia mieszkańców.

Bezrobocie

Bezrobocie stanowi jedną z największych barier rozwoju i najgroźniejszych zjawisk destabilizujących gospodarkę gminy. W kategoriach społecznych bezrobocie niesie za sobą zagrożenia socjalne w postaci pojawienia się zjawisk patologicznych i kryminogennych. Niski poziom wykształcenia rolników, brak stabilnej opłacalnej produkcji rolnej ograniczają aktywność zawodową i społeczną oraz podejmowanie inicjatyw gospodarczych na terenie wsi. Brak pozarolniczych miejsc pracy i alternatywnych źródeł utrzymania, przy ogólnych uwarunkowaniach społeczno-gospodarczych kraju, potęguje proces narastania bezrobocia rejestrowanego i utajonego. Dążenie do łagodzenia skutków bezrobocia poprzez stwarzanie możliwości do przekwalifikowania na inne zawody, stymulowanie rozwoju małych firm, wsparcie finansowo-instytucjonalne itp. będzie jednym z najważniejszych działań na rzecz rozwoju gminy Zaręby Kościelne.

Jakość życia mieszkańców

Podstawowym celem rozwoju każdej wspólnoty samorządowej jest osiągnięcie zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego zharmonizowanego ze środowiskiem przyrodniczym. Pierwszym krokiem do realizacji tego celu jest analiza uwarunkowań, problemów i priorytetów dotyczących rozwoju gminy oraz szansy i zagrożeń, które wynikają z otoczenia.

Warunkiem powodzenia realizacji założeń zrównoważonego rozwoju jest aktywność każdego obywatela, który powinien być dobrze wyedukowany, zorganizowany oraz wychowany w poszanowaniu tradycji, kultury, przyrody jak i szacunku dla poglądów i pracy innego obywatela.

W związku z powyższym ogromną rolę w życiu i kształtowaniu każdej jednostki jest:

- rodzina jako podstawowa komórka społeczna dająca wychowanie w poszanowaniu tradycji i religii, rozbudowująca wrażliwość na otaczające zjawiska: potrzeby innych oraz kształtujące potrzeby kulturalne, umiejętność współżycia i współpracy z innymi, szacunek dla otaczającego środowiska i jego praw oraz rozbudzająca aktywność i pomysłowość dla samorealizacji jednostki

- szkolnictwo podstawowe i ponadpodstawowe dające podstawy wiedzy oraz umiejętność współzycia i współpracy w większych grupach społecznych, kształtujące twórczy sposób podejścia do pracy oraz szacunek dla pracy innych
 - kościół, kształtujący postawy społeczne w poszanowaniu dla religii i tradycji
 - organizacje młodzieżowe w tym organizacje naukowe, ekologiczne, społeczne, organizacje religijne i kulturalne, zespoły sportowe, kształtujące umiejętność, współdziałania w realizacji wspólnych celów
 - organizacje, struktury samorządowe, kształtujące umiejętności podejmowania decyzji.
- Na odpowiedni poziom funkcjonowania w gminie Zaręby Kościelne wyżej wymienionych jednostek powinno się zwrócić szczególną uwagę na wschodnie rejony województwa, gdyż charakteryzują się słabym stopniem wyposażenia osadnictwa wiejskiego w podstawowe elementy infrastruktury technicznej i społecznej. Wyrównanie istniejących dysproporcji w relacjach wieś- miasto warunkować będzie dalszy rozwój społeczno gospodarczy obszarów gminy.

Rolnictwo

Analiza sytuacji na obszarach wiejskich i w rolnictwie, wskazuje najważniejsze problemy dotyczące również struktur lokalnych, które należy rozwiązać w celu poprawy sytuacji rolników oraz w związku z przystąpieniem do Unii Europejskiej. Część problemów wynika z historycznych uwarunkowań a część z wdrażania gospodarki rynkowej.

Podstawowe z nich to:

- niedostosowanie wielkości i jakości produkcji do wymogów odbiorców oraz powiązań pomiędzy jednostkami skupowymi, przetwórstwem i producentem surowców rolnych w całym sektorze rolno- spożywczym,
- brak środków finansowych na wsparcie rolnictwa i obszarów wiejskich,
- niedoinwestowanie większości gospodarstw rolnych i niski poziom dochodów rolników ograniczający popyt na towary i usługi pozarolnicze,
- problemy wynikające z niewłaściwej polityki rolnej Państwa dotyczące przede wszystkim trudności ze zbytem produktów rolnych, nieopłacalność produkcji rolnej oraz niekorzystne warunki kredytowe,
- ograniczone wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego na rozwój agroturystyki i rolnictwa ekologicznego.

8.2 Cele rozwoju gminy

Rozwój gminy uwarunkowany jest czynnikami wynikającymi z:

- dotychczasowego zagospodarowania i uzbrojenia obszaru gminy,
- dotychczasowego przeznaczenia terenów i wniosków w sprawie zmiany przeznaczenia
- występowania obiektów, terenów chronionych na podstawie przepisów szczególnych, stanu funkcjonowania środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- stanu rolniczej przestrzeni produkcyjnej
- prawa własności gruntów, jakości życia mieszkańców, w celu doprecyzowania działań prorozwojowych określono cel nadrzędny i cele szczegółowe w podziale na grupy problemowe: przyrodnicze i ekologiczne, społeczne, strukturalno-przestrzenne, gospodarcze i infrastrukturalne.

Na podstawie dotychczasowych analiz można wskazać główne priorytety rozwoju gminy, skoncentrowane wokół trzech zasadniczych obszarów działania:

- rozwój infrastruktury technicznej i społecznej,
- rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie bezrobociu
- rozwój produktu turystycznego i agroturystyki zmierzających do realizacji głównego celu rozwoju gminy.

Cel nadrzędny-strategiczny

Głównym celem rozwoju gminy Zaręby Kościelne jest „Harmonijny rozwój gospodarczo –społeczny poprzez racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych, potencjału ludzkiego i występujących uwarunkowań przestrzennych w wyniku których Gmina Zaręby Kościelne stanie się nowoczesną gminą zaradnych mieszkańców, przyjaznym turystom i środowisku naturalnemu”.

Cele szczegółowe

Rozwinięciem celu nadrzędnego będzie tworzenie warunków do realizacji następujących grup celów szczegółowych, które winny prowadzić do:

- rozwiązanie warunków życia mieszkańców Gminy

- zmniejszeni bezrobocia w tym bezrobocia agrarnego
- rozwiązania problemów rolnictwa i przystosowanie go do wymogów Unii Europejskiej poprzez podniesienie jego efektywności

Cel 1 poprawa infrastruktury technicznej i społecznej

1.1 Infrastruktura techniczna

Działania:

- budowa i modernizacja dróg gminnych;
- budowa oczyszczalni ścieków i systemu kanalizacji zbiorczej oraz budowa przyzagrodowych oczyszczalni ścieków;
- doprowadzenie sieci gazowej.

1.2 Infrastruktura społeczna

Działania:

- modernizacja obiektów ochrony zdrowia;
- zakup sprzętu diagnostycznego;
- modernizacja obiektów dydaktycznych;
- dostosowanie ilości placówek dydaktycznych do warunków demograficznych i ekonomicznych;
- wyposażenie obiektów dydaktycznych;
- budowa obiektów sportowych.

Cel 2. Rozwój produktu turystycznego i agroturystyki.

2.1 Ochrona środowiska naturalnego i dóbr kultury.

Działania:

- likwidacja dzikich wysypisk śmieci,
- działania legislacyjne (prawo gminne) dotyczące selektywnej zbiórki odpadów,
- wdrożenie możliwości wstępnej selekcji w gospodarstwach domowych,
- stworzenie systemu zagospodarowania i segregacji odpadów,
- uregulowanie kwestii odprowadzania ścieków z obiektów wykorzystywanych gospodarczo,
- zalesianie terenów o niskiej przydatności rolniczej,
- rekultywacja nieczynnych wyrobisk,

- konserwacja obiektów przyrody uznanych za pomniki,
- propagowanie gminnych ciekawostek przyrodniczych, etnograficznych, kulturowych i historycznych w programach szkolnych, w mediach i różnego rodzaju wydawnictwach.

2.2 Rozwój turystyki i agroturystyki przy wykorzystaniu walorów przyrodniczych i kulturalnych gminy.

Działania:

- budowa gminnego kąpieliska,
- budowa boisk tenisowych i boisk sportowych przy placówkach oświatowych z możliwością korzystania z nich przez turystów,
- opracowanie rekreacyjnych tras rowerowych,
- oznakowanie turystyczne Gminy,
- włączenie bazy turystycznej i agroturystycznej do struktur Stowarzyszenia Kwaterodawców Agroturystyki,
- wspieranie inicjatyw z zakresu inwestycji i rozbudowy infrastruktury turystycznej i agroturystycznej,
- dbanie o czystość i ład w obejściach gospodarskich oraz podnoszenie ich stanu sanitarno –higienicznego,
- rewaloryzacja zabytkowego układu przestrzennego we wsi Kosuty i Złotonia Nowa dla turystyki i wypoczynku.

Cel 3. Rozwój przedsiębiorczości i przeciwdziałanie bezrobociu.

1.1 Rolnictwo ekologiczne.

Działania:

- włączanie i propagowanie szkoleń z zakresu rolnictwa ekologicznego prowadzonych przez ODR,
- przeprowadzenie szkoleń dotyczących procesów produkcji oraz wymagań prawnych związanych z tego typu działalnością gospodarczą.

1.2 Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości.

Działania:

- zorganizowanie powszechnego doradztwa gospodarczego dla osób podejmujących działalność gospodarczą,
- promowanie gminy jako atrakcyjnego miejsca do inwestowania,
- zabezpieczenie terenów rozwojowych w media i ich promocja gospodarcza.

1.3 Przeciwdziałanie bezrobociu.

Działania:

- szkolenia i przekwalifikowania bezrobotnych (w porozumieniu z PUP),
- dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku,
- współpraca ze stowarzyszeniami i fundacjami organizującymi szkolenia,
- wykorzystanie robót publicznych do wsparcia procesu inwestycyjnego realizowanego w gminie,
- współpraca z pracodawcami w organizowaniu kształcenia i doskonalenia personelu.

8.3 Powiązanie projektów z innymi działaniami realizowanymi na terenie województwa.

Obszary działania przewidziane w Planie Rozwoju Lokalnego wynikają z polityki zawartej między innymi w:

1. Narodowym Planie Rozwoju:

„Celem strategicznym Narodowego Planu Rozwoju jest rozwijanie konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zdolnej do długofalowego, harmonijnego rozwoju, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz poprawę spójności społecznej, ekonomicznej i przestrzennej z Unią Europejską na poziomie regionalnym i krajowym”.

Strategiczne cele rozwoju gminy pokrywają się również z celami zawartymi w programach:

- Zintegrowanym Programie Operacyjnym Rozwoju Regionalnego;
- Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich;
- Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw;
- Rozwój Zasobów Ludzkich.

2. Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego, w której wyznaczono sześć celów długoterminowych:

- zwiększenie konkurencyjności metropolii warszawskiej i całego regionu w układzie europejskim i globalnym;
- przeciwdziałanie nadmiernym, społecznie nieakceptowanym dysproporcjom w poziomie rozwoju gospodarczego i warunkach życia ludności w województwie (zwłaszcza między metropolią stołeczną a jej otoczeniem);
- poprawa jakości środowiska przyrodniczego Mazowsza;
- wydłużenie trwania życia mieszkańców województwa mazowieckiego;
- ukształtowanie tożsamości kulturowej regionu;
- bardziej efektywne wykorzystanie przestrzeni.

Planowane przez gminę działania inwestycyjne wpisują się w szczególności w drugi, trzeci i czwarty z wymienionych celów Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego.

3. Strategia Rozwoju Powiatu Ostrowskiego:

- cel strategiczny 1: „Nowoczesna infrastruktura wspierająca dynamiczny wzrost gospodarczy i podwyższająca jakość życia mieszkańców”,
- cel strategiczny 2: „Społeczność powiatu otwartym i wykształconym społeczeństwem informacyjnym”.

9. Realizacja zadań i projektów

Lista zadań do realizacji w bezpośredniej bądź dalszej przyszłości powstała na podstawie analizy celów rozwoju Gminy Zaręby Kościelne, jej mocnych i słabych stron a także szans i zagrożeń. Zadania te, będą realizowane poprzez konkretne projekty inwestycyjne. Dla każdego projektu realizowanego w latach 2005-2006 określone zostaną ramy czasowe jego realizacji a także źródła finansowania, oczekiwane rezultaty oraz inwestycje odpowiedzialne za wprowadzenie projektu w życie.

9.1 Wykaz zadań do realizacji na lata 2005-2006.

Tabela 34: Zadania planowane na lata 2005-2006

Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi Zaręby Kościelne –Zaręby Leśne
oczekiwane efekty	1,730 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, kontrakt dla województwa mazowieckiego
przewidywany czas realizacji	2005
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	263
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi we wsi Uścianek Wielki (droga przez wieś)
oczekiwane efekty	0,405 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne
przewidywany czas realizacji	2005
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	110
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi we wsi Chmielewo
oczekiwane efekty	1,325 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, TFOGR
przewidywany czas realizacji	2005
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	364
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi we wsi Świerże Kolonia (od drogi powiatowej)
oczekiwane efekty	0,711 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, TFOGR
przewidywany czas realizacji	2005
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	190
Nazwa inwestycji	Rozbudowa budynku (remont) komunalnego przy ul. Kowalskiej 16a z parkingiem w Zarębach Kościelnych
oczekiwane efekty	poprawa estetyki budynku, oszczędność energii poprawa warunków pracy i działalności statutowej placówki
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2005
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	560
Nazwa inwestycji	Przebudowa mostu we wsi Gaczkowo –opracowanie projektu

oczekiwane efekty	poprawa warunków jezdnych, wzrost bezpieczeństwa
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne
przewidywany czas realizacji	2005
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	24
Nazwa inwestycji	Przebudowa parkingu przy ul. Kowalskiej w Zarębach Kościelnych
oczekiwane efekty	Zwiększenie liczby miejsc parkingowych
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne
przewidywany czas realizacji	2005
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	50
Nazwa inwestycji	Wymiana przystanków PKS na terenie gminy
oczekiwane efekty	6 nowych przystanków
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne
przewidywany czas realizacji	2005
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	25
Nazwa inwestycji	Dokończenie budowy garaży OSP w Zarębach Kościelnych
oczekiwane efekty	poprawa funkcjonowania OSP, poprawa warunków utrzymania sprzętu OSP.
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, dotacja z KSRG
przewidywany czas realizacji	2005
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	42
Nazwa inwestycji	Opracowanie projektu budowy hali sportowej przy szkole podstawowej
oczekiwane efekty	Realizacja projektu w 2006
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne
przewidywany czas realizacji	2005
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	24
Nazwa inwestycji	Budowa nowych punktów świetlnych
oczekiwane efekty	Świerże Kiełcze 8szt., Gąsiorowo 9 szt.
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne
przewidywany czas realizacji	2005

nakłady do poniesienia (w tys. zł)	29
Nazwa inwestycji	Budowa zbiornika retencyjnego
oczekiwane efekty	- zwiększenie poziomu bezpieczeństwa powodziowego
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne
przewidywany czas realizacji	2005-2006
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	30
Nazwa inwestycji	Kompleksowy system gospodarowania odpadami
oczekiwane efekty	- zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne, dofinansowanie budowy w ramach Związku Gmin
przewidywany czas realizacji	2005
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	20
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi Kępiste Borowe –Rostki Daćbogi –Zawisty Podleśne
oczekiwane efekty	2,990 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2005-2006
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	757
Nazwa inwestycji	Budowa hali sportowej
oczekiwane efekty	rozwój czynnego wypoczynku, powstanie miejsca do organizacji imprez sportowych.
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2006
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	1800
Nazwa inwestycji	Budowa mostu w Gaczkowie
oczekiwane efekty	Polepszenie warunków komunikacji
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2006
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	350
Nazwa inwestycji	Wymiana lamp w Zarębach Kościelnych
oczekiwane efekty	wzrost energooszczędności, poprawa warunków bytowych mieszkańców
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne

przewidywany czas realizacji	2006
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	20
Nazwa inwestycji	Wymiana przystanków PKS na terenie gminy
oczekiwane efekty	Nowe przystanki w liczbie: 6 sztuk
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne
przewidywany czas realizacji	2006
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	35
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi Niemiry -Kańkowo
oczekiwane efekty	3,210 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2006
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	581
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi Świerze Kończany –Świerze Kiełcze
oczekiwane efekty	2,710 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2006-2007
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	481
Nazwa inwestycji	Opracowanie dokumentacji nadbudowy szkoły podstawowej w Zarębach Kościelnych
oczekiwane efekty	Możliwość realizacji inwestycji w latach kolejnych
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2006
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	29
Nazwa inwestycji	Opracowanie planu zagospodarowania przestrzennego gminy Zaręby Kościelne
oczekiwane efekty	Przejrzystość w planach zagospodarowania gminy
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne
przewidywany czas realizacji	2006
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	75

Zadania inwestycyjne do realizacji w latach 2007-2013.

Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi przez wieś Zgleczewo Panieńskie
oczekiwane efekty	0,970 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2007-2008
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	192
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi we wsi Nienąty Szymany w kier. Skłody Stachy
oczekiwane efekty	1,140 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2007-2008
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	370
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi we wsi Chmielewo
oczekiwane efekty	1,253 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2007-2008
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	376
Nazwa inwestycji	Budowa ul. Mokrej w Zarębach Kościelnych
oczekiwane efekty	0,280 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2007-2008
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	98
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi we wsi Złotoria Stara (koło cmentarza)
oczekiwane efekty	2,100 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2007-2008
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	472
Nazwa inwestycji	Modernizacja oświetlenia w miejscowościach gminnych
oczekiwane efekty	120 sztuk lamp
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne
przewidywany czas realizacji	2007-2013
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	100

Nazwa inwestycji	Żwirowanie dróg gminnych
oczekiwane efekty	15 km nawierzchni żwirowej w sołectwach na terenie gminy
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2007-2013
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	800
Nazwa inwestycji	Opracowanie dokumentacji oczyszczalni ścieków i kanalizacji w Zaręczach Kościelnych
oczekiwane efekty	Realizacja inwestycji w 2010r.
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2008
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	55
Nazwa inwestycji	Opracowanie dokumentacji oczyszczalni ścieków i kanalizacji w Zaręczach Kościelnych
oczekiwane efekty	Realizacja inwestycji w 2010r.
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2008
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	55
Nazwa inwestycji	Nadbudowa szkoły podstawowej w Zaręczach Kościelnych
oczekiwane efekty	poprawa warunków nauki dzieci i działania placówki
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2008-2009
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	560
Nazwa inwestycji	Wymiana stolarki okiennej wraz z ociepleniem budynku Urzędu Gminy w Zaręczach Kościelnych
oczekiwane efekty	oszczędność energii, termomodernizacja budynku
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2008
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	140
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi Świerże Panki –Świerże Kiełcze
oczekiwane efekty	0,600 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne

przewidywany czas realizacji	2008-2009
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	195
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi Kępiste Borowe –Uścianek Wielki
oczekiwane efekty	2,150 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2008-2010
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	698
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi Gąsiorowo -Pułazie
oczekiwane efekty	0,980 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2008-2009
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	343
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi Grabowo -Kietlanka
oczekiwane efekty	1,310 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2008-2009
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	458
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi przez wieś Kosuty
oczekiwane efekty	0,430 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2008-2009
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	150
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi we wsi Złоторia Nowa (Kolonie)
oczekiwane efekty	1,625 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2009-2010
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	568
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi Zakrzewo Kopyjki -Mianówek
oczekiwane efekty	1,310 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne

przewidywany czas realizacji	2009-2010
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	458
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi Rawy –Nienalty Szymany
oczekiwane efekty	2,180 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2009-2010
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	763
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi przez wieś Zgleczewo Szlacheckie
oczekiwane efekty	0,980 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2009-2010
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	343
Nazwa inwestycji	Budowa gminnego ośrodka kultury
oczekiwane efekty	rozwój imprez kulturalnych, nowe miejsca pracy.
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2009-2010
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	750
Nazwa inwestycji	Budowa przyzagrodowych oczyszczalni ścieków
oczekiwane efekty	zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska, powstanie około 100 oczyszczalni.
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2007-2009
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	1000
Nazwa inwestycji	Rekultywacja wyrobiska po żwirowni w Kępistach Borowych
oczekiwane efekty	Przywrócenie terenu do użyteczności
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2009-2010
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	80
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi we wsi Chmielewo Kawał
oczekiwane efekty	0,780 km nawierzchni bitumicznej

inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2010-2011
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	273
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi Chmielewo Parcel
oczekiwane efekty	0,430 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2010-2011
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	150
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi przez wieś Kępiste Borowe
oczekiwane efekty	1,375 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2010-11
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	481
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi Gąsiorowo (przy stacji PKP, 2 odcinki)
oczekiwane efekty	0,480 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2010-2011
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	168
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi Uścianek Wielki -Grabowo
oczekiwane efekty	1,465 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2010-2011
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	512
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi Grabowo –Świerże Kiełcze
oczekiwane efekty	4,980 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2011-2013
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	1743
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi Skłody Średnie -do drogi powiatowej
oczekiwane efekty	1,320 km nawierzchni bitumicznej

inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2011-2012
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	462
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi Zakrzewo Wielkie (granica Gminy Nur)
oczekiwane efekty	1,250 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2012-2013
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	437
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi Kańkowo Piecki –Niemiry –Kępiste Borowe
oczekiwane efekty	3,700 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2012-2013
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	1295
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi Nienały Brewki- Gaczkowo
oczekiwane efekty	1,550 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2012-2013
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	542
Nazwa inwestycji	Przebudowa ul. Ogrodowej w Zarębach Kościelnych wraz z parkingiem przy cmentarzu
oczekiwane efekty	0,520 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2013
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	860
Nazwa inwestycji	Przebudowa drogi Gaczkowo wieś
oczekiwane efekty	0,680 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2013
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	238
Nazwa inwestycji	Modernizacja drogi Świerze Kończany –Świerze Zielone (kier. Leśniewek)

oczekiwane efekty	1,900 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2013
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	620
Nazwa inwestycji	Modernizacja drogi Kańkowo Piecki
oczekiwane efekty	1,300 km nawierzchni bitumicznej
inwestycje i podmioty uczestniczące	Gmina Zaręby Kościelne, fundusze strukturalne
przewidywany czas realizacji	2013
nakłady do poniesienia (w tys. zł)	500

9.2 Określenie kryteriów kolejności projektów

Kolejność realizacji projektów w poszczególnych latach została ustalona z uwzględnieniem możliwości spełnienia przez projekt n/w kryteriów:

kryteria formalne projektu

- możliwość złożenia kompletnego wniosku z kompletem załączników (spełnienie warunków formalnych),
- właściwa wartość projektu –całkowita wartość zadania poniżej 1 mln euro,
- możliwość uzyskania dofinansowania z EFRR na realizacji projektu.

kryteria merytoryczne i techniczne projektu

- spójność projektu z celami działania określonymi w ZPORR,
- trwałość projektu (sposób zarządzania projektem po jego wykonaniu przez okres 5 lat),
- wpływ projektu na zwiększenie atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej obszaru objętego projektem oraz stworzenie warunków do wzrostu zatrudnienia,
- wskaźniki osiągnięcia celów projektu,
- możliwość realizacji w okresie 2005-2006 - wykonalność techniczna,
- wskaźniki ekonomiczne i finansowe,
- wpływ na politykę ochrony środowiska,
- wpływ na politykę równych szans,

oczekiwane rezultaty

- stworzenie warunków do rozwoju drobnej przedsiębiorczości w rejonie projektu,
- polepszenie warunków komunikacji dla mieszkańców w obszarze projektów,
- zmniejszenie kosztów utrzymania i eksploatacji po wykonaniu inwestycji,
- poprawa stanu środowiska naturalnego.

10. Oczekiwane wskaźniki osiągnięcia planu rozwoju lokalnego

Realizacja projektów z zakresu rozwoju infrastruktury technicznej będzie miała Bezpośredni, pozytywny wpływ na środowisko przyrodnicze, zmniejszy się ilość zanieczyszczeń odprowadzanych do wód ze źródeł komunalnych, zmniejszy się negatywne oddziaływanie odpadów na środowisko przyrodnicze, poprawią się warunki komunikacji drogowej, zwiększy się przejezdność ulic i dróg.

Zrealizowany projekt inwestycyjny będzie analizowany pod kątem osiągnięcia n/w wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania. W poniższej tabeli zestawiono proponowane rodzaje wskaźników dla różnych rodzajów zadań oraz sposób ich pomiaru.

Wskaźniki	Jednostki miary	Sposób pomiaru	Stan na koniec 2006r.
Wskaźniki produktu.			
1. Długość dróg gminnych o zmodernizowanej powierzchni.	km	Monitoring w miejscu realizacji projektów	+11271m
2. Długość sieci kanalizacji sanitarnej –nowej i zmodernizowanej.	mb	j.w.	b.z.
3. Liczba poddanych termomodernizacji budynków kulturalno –oświatowych.	szt.	Monitoring na miejscu realizacji inwestycji, dane techniczne z oddania obiektów do użytku	1
4. Powierzchnia zmodernizowanych placówek rekreacyjno -sportowych	m ²	j.w.	b.z.
5. Ilość zmodernizowanej, energooszczędnej stolarki okiennej w budynkach kulturalno –oświatowych.		j.w.	
6. Ilość wybudowanych przydomowych oczyszczalni	szt.	j.w.	b.z.

ścieków.		
Wskaźniki rezultatu		
1. Ilość nowopodłączonych gospodarstw domowych do sieci kanalizacyjnej.	%	Statystyka gminna
2. Stosunek ilości budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej do wszystkich budynków.	%	Statystyka gminna
3. Ilość imprez kulturalno –sportowych organizowanych w zmodernizowanych obiektach	szt.	Statystyka gminna
4. Zwiększenie ilości zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych	godz./miesiąc	j.w.
5. Wskaźnik powierzchni dróg objętych modernizacją i ulepszeniem nawierzchni.	%	Statystyka gminna i powiatowa.
6. Skrócenie czasu przejazdu.	km/h	Pomiar na miejscu
7. Obniżenie kosztów napraw nawierzchni jezdni.	zł.	Statystyka gminna
8. Poprawa stopnia integracji lokalnej sieci transportowej.		Wizja lokalna
9. Zmniejszenie liczby wypadków drogowych.	szt./rok	Statystyka gminna i policyjna
10. Ilość ścieków oczyszczonych w wyniku modernizacji.	m ³	Statystyka gminna
11. Obniżenie kosztu jednostkowego oczyszczania ścieków.	zł./m ³	Statystyka gminna
12. Wskaźnik ilości ścieków dopływających do oczyszczalni w stosunku do jej przepustowości.	%	Statystyka gminna
13. Zmniejszenie ilości dzikich wysypisk śmieci.	%	Statystyka gminna
Wskaźniki oddziaływania		
1. Ilość osób korzystających z sieci kanalizacyjnej.	szt.	Statystyka gminna
2. Polepszenie stanu środowiska naturalnego (ilość odprowadzanych i oczyszczanych ścieków, zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do powietrza).	%	Statystyka gminna
3. Wielkość migracji	szt.	Statystyka gminna, US w Warszawie
4. Wzrost poziomu życia mieszkańców	%	Badania ankietowe
5. Zmniejszenie zachorowalności dzieci w wyniku poprawy dostępności do urządzeń sportowo –rekreacyjnych.	%	Statystyka gminna i szkolna
6. Zwiększenie aktywności pozalekcyjnej uczniów w postaci ilości kółek zainteresowań.	%	Statystyka szkolna
7. Zwiększenie aktywności rekreacyjnej mieszkańców.	%	Statystyka gminna

8. Wskaźnik poprawy jakości dróg w wyniku przeprowadzonej ich modernizacji i ulepszenia nawierzchni.	%	Badania ankietowe kierowców zgłaszających się do Powiatowego Wydziału Komunikacji.
9. Poprawa stanu zdrowia mieszkańców	%	Statystyka gminna
10. Ilość powstałych lub utrzymanych miejsc pracy.	szt.	Statystyka gminna
11. Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej gminy.	%	Ankieta wśród przedsiębiorców
12. Polepszenie stanu środowiska naturalnego.	%	Badania WIOŚ

Monitorowanie wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania będzie dokonywane raz w roku na etapie oceny PRL na podstawie danych:

- danych statystycznych uzyskanych z GUS i Powiatowego Urzędu Pracy,
- danych z gminnej ewidencji działalności gospodarczej w gminie Zaręby Kościelne, dotyczącej drobnej przedsiębiorczości,
- innych dostępnych opracowań pozwalających na monitorowanie wskaźników rezultatu.

11. System wdrażania

Jednostką, bezpośrednio odpowiadającą za monitorowanie i wdrażanie Planu Rozwoju Lokalnego jest Komisja Budżetu, Oświaty, Sportu, Rekreacji i Rolnictwa Rady Gminy. PRL będzie wdrażany przez Wójta Gminy Zaręby Kościelne.

System wdrażania PRL obejmuje:

- konsultacje społeczne w zakresie przyjmowania do realizacji nowych zadań organizacyjnych i inwestycyjnych,
- przygotowanie dokumentacji projektowo - kosztorysowej dla inwestycji ujętych w planie,
- składanie wniosków aplikacyjnych o przyznanie dofinansowania ze środków EFRR,
- realizacja inwestycji zgodnie z określonymi wymogami,
- po zakończeniu inwestycji monitorowanie i raportowanie wydatków i efektów rzeczowych projektu, przedkładanie Komisjom Rady Gminy raportów i informacji z przebiegu realizacji zadań umieszczonych w PRL,
- ewaluacja osiągniętych celów, analiza możliwych zmian w zaplanowanych działaniach dla lepszej realizacji postawionych celów.

12. **Metody monitorowania, oceny i konsultacji społecznych.**

Monitorowanie jest to proces systematycznego zbierania, raportowania i interpretowania danych. Monitoring dostarcza informacji o postępie realizacji i efektywności wdrażania zaplanowanych działań.

W gminie Zaręby Kościelne monitoring prowadzony będzie w zakresie rzeczowym i finansowym.

Monitoring rzeczowy polegał będzie na gromadzeniu skwantyfikowanych (mierzalnych) danych obrazujących postęp we wdrażaniu programu oraz umożliwienie oceny jego wykonania w odniesieniu do celów zapisanych w PRL i będzie prowadzony w trzech płaszczyznach:

- wskaźniki produktu,
- wskaźniki rezultatu,
- wskaźniki oddziaływania.

Monitoring finansowy obejmował będzie dane finansowe realizacji projektów, będących podstawą do oceny sprawności wydatkowania przeznaczonych na niego środków w oparciu o raporty okresowe obrazujące wysokość wkładu finansowego pochodzącego ze środków publicznych.

1. System monitorowania Planu Rozwoju Lokalnego

Jednostką bezpośrednio odpowiadającą, za monitorowanie i wdrażanie Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Zaręby Kościelne jest Komisja Budżetu, Oświaty, Sportu, Rekreacji i Rolnictwa Rady Gminy

W pracach związanych z monitorowaniem i oceną Planu Rozwoju Lokalnego mogą brać udział również zewnętrzni eksperci oraz przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego i Urzędu Wojewódzkiego.

Przedmiotem oceny i monitorowania przez Komisję Budżetu, Oświaty, Sportu, Rekreacji i Rolnictwa Rady Gminy winna być zgodność PRL z Programami Operacyjnymi i zapisami w dokumencie podstawowym strategii.

Jednostka monitorująca ma również prawo wnosić wnioski do Wójta dotyczące

podziału zadań na poszczególne jednostki organizacyjne i osoby fizyczne.

Plan Rozwoju Lokalnego może być uzupełniany o kolejne zadania, które wynikają bezpośrednio ze zmian w Programach Operacyjnych dokonywanych na wniosek Komisji Budżetu, Oświaty, Sportu, Rekreacji i Rolnictwa Rady Gminy oraz Komisji Rewizyjnej Rady Gminy.

2. Sposoby oceny planu rozwoju lokalnego

Komisje Rady Gminy opiniują, merytorycznie poszczególne zadania. Komisja Budżetu, Oświaty, Sportu, Rekreacji i Rolnictwa Rady Gminy przedkładać będzie raporty z przebiegu realizacji zadań umieszczonych w PRL co roku na ręce Przewodniczącego Rady Gminy. Ocena realizacji zadań wynikających z Planu Rozwoju Lokalnego dokonywana będzie na sesji absolutoryjnej każdego roku.

3. Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi.

Plan Rozwoju Lokalnego jest dokumentem otwartym i będzie uzupełniany poprzez wpis nowych zadań organizacyjnych i inwestycyjnych raz w roku kalendarzowym w okresie projektowania budżetu.

Wszelkie postulaty i wnioski przedsięwzięć inwestycyjnych do PRL przyjmuje wójt gminy lub wyznaczony przez niego koordynator ds. planu rozwoju lokalnego.

Postulaty do PRL oraz wnioski składać mogą także radni, stowarzyszenia i nieformalne grupy mieszkańców, organizacje powiązane z budżetem Gminy, w tym również spółki prawa handlowego.

4. Public Relations planu.

O terminie i trybie rozpoczęcia przyjmowania wniosków i postulatów od mieszkańców, organizacji powiązanych z budżetem Gminy oraz spółek prawa handlowego i kryteriach kwalifikacji zadań do PRL, informuje media wójt gminy.

Monitorowanie przez Komisję Budżetu, Oświaty, Sportu, Rekreacji i Rolnictwa Rady Gminy będzie spójne z zasadami monitorowania i raportowania przez jednostkę wdrażającą zadanie.